

Eindverslag HONZEBROUCKSTRAAT HOOGLEDE

**ADEDE Archeologisch Rapport 750
2021**

SEBASTIEN VAN WETTER

HANS THOMAS

NIELS JANSSENS

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 750

**Eindverslag
Honzebrouckstraat
HOOGLEDE**

ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING

VAN WETTER SEBASTIEN, HANS THOMAS, JANSSENS NIELS

Colofon

Uitgever	ADEDE bvba
Jaar van uitgave	2021
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	Janssens Niels
ISSN	2033-6810
Coverafbeelding	http://erfgoedbankmidwest.be/slag-van-hooglede-13-juni-1794

Niets uit deze uitgave mag Worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bvba. ADEDE bvba is niet aansprakelijk voor eventuele schade voortvloeiend uit diens adviezen.

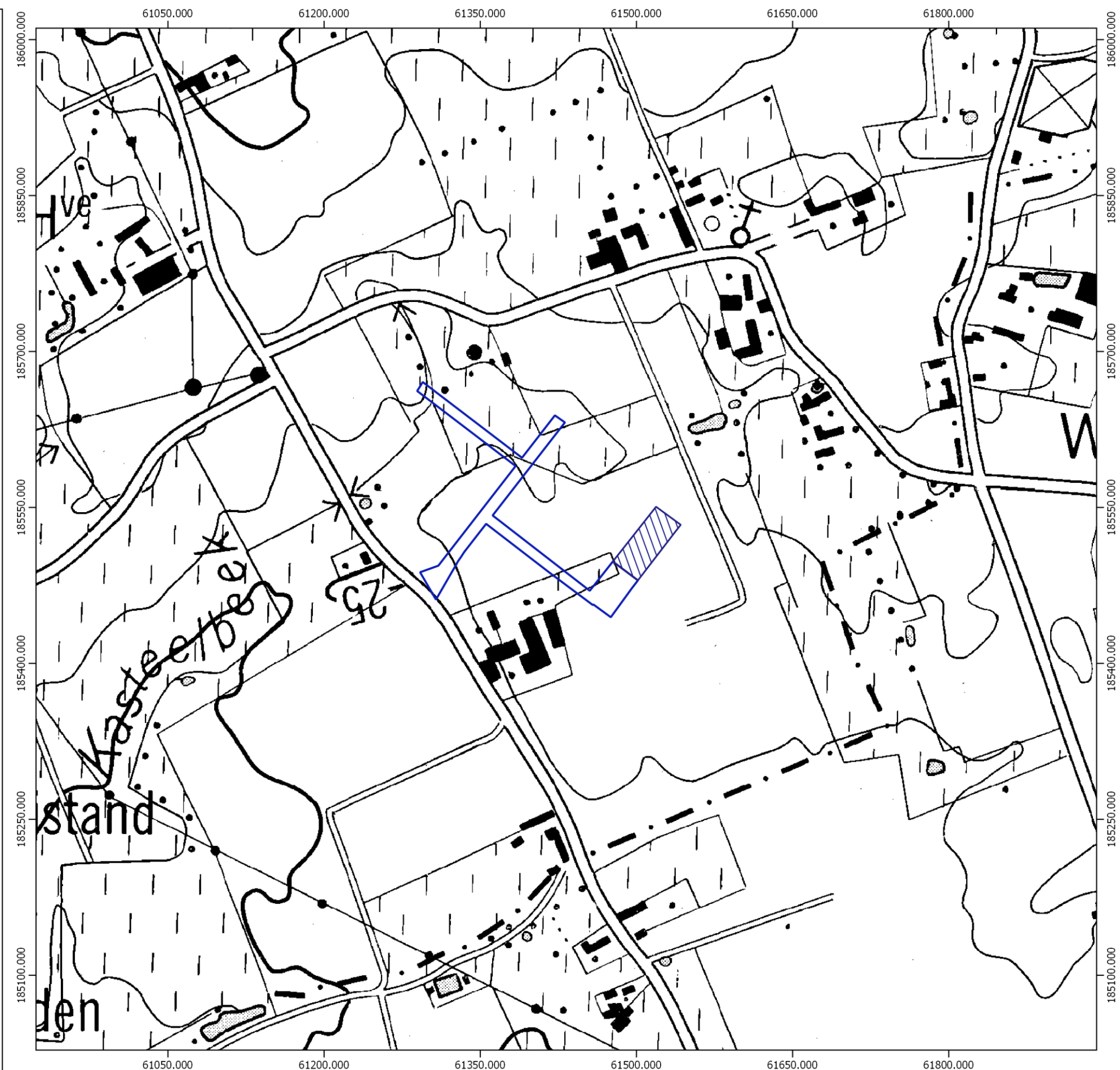
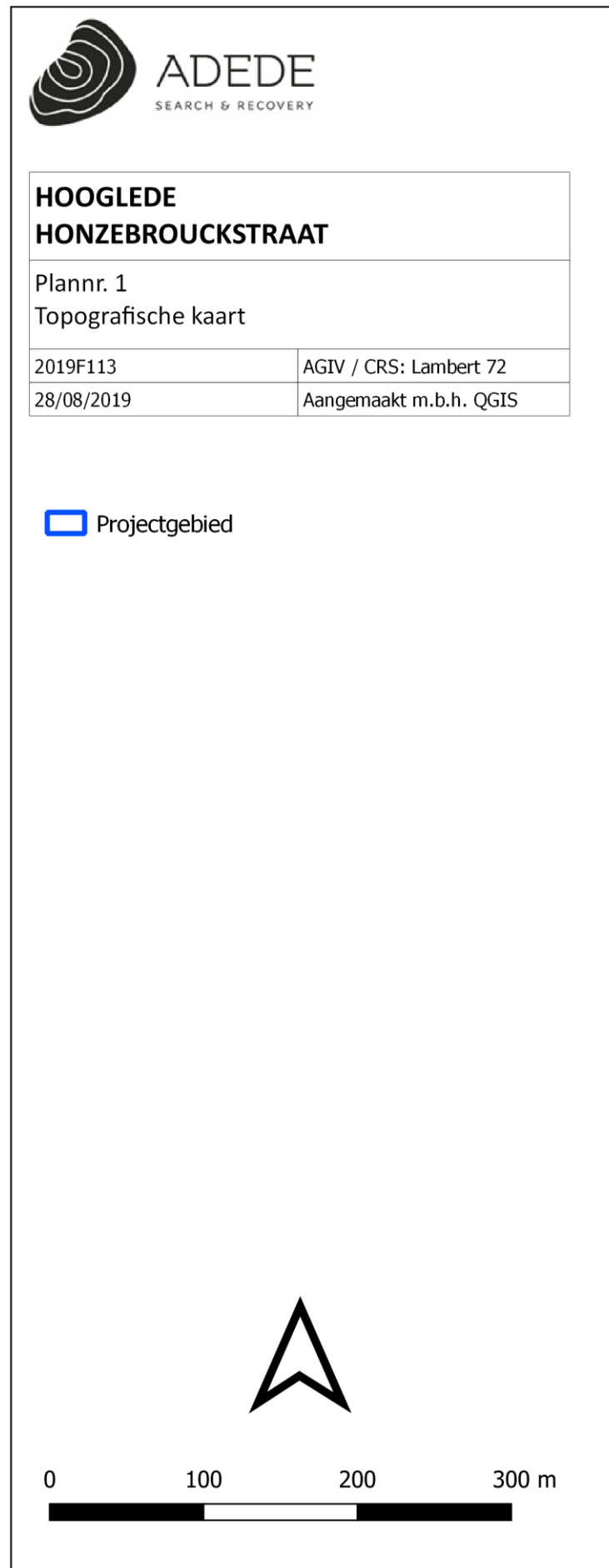
Inhoud

2021.....	3
Gent.....	3
1 Administratieve fiche	- 5 -
2 Algemeen.....	- 9 -
2.1 Vooronderzoek.....	- 9 -
2.2 Doel van het onderzoek	- 9 -
2.3 Huidige situatie projectgebied	- 11 -
2.4 Beschrijving geplande werken.....	- 11 -
2.5 Werkwijze.....	- 12 -
2.5.1 Personele inzet	- 12 -
2.5.2 Logistieke inzet	- 12 -
2.5.3 Methodiek	- 12 -
3 Assessmentrapport.....	- 16 -
3.1 Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied.....	- 16 -
3.2 Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied	- 18 -
3.2.1 Tertiair geologisch	- 18 -
3.2.2 Quartair geologisch	- 18 -
3.2.3 Bodemtype	- 19 -
3.3 Historische situering van het onderzoeksgebied	- 22 -
3.3.1 Algemene historische situering	- 22 -
3.3.2 Slag bij Hooglede – De eerste coalitieoorlog.....	- 22 -
3.3.3 Militaire tactiek en legerkampen in de 18 ^{de} eeuw	- 27 -
3.3.4 Wereldoorlog I.....	- 33 -
3.3.5 Historisch kaartmateriaal en orthofotografie	- 34 -
3.4 Archeologische situering van het projectgebied.....	- 39 -
3.5 Assessment bodem – stratigrafie.....	- 42 -
3.5.1 Profiellijn 1 (Profielen 2-3-12-5-6) - NW-ZO gerichte lijn.....	- 43 -
3.5.2 Profiellijn 2 (Profielen 9-10-13-14-17-19-21-22) - NO-ZW gerichte lijn	- 47 -
3.5.3 Profiellijn 3 (Profielen 30-29-28-27) - NO-ZW gerichte lijn	- 52 -
3.6 Assessment sporen en structuren.....	- 56 -
3.6.1 Algemeen.....	- 56 -
3.6.2 Haardkuilen en vuurplaatsen	- 60 -
3.6.3 WO I sporen.....	- 78 -
3.6.4 Overige sporen	- 86 -
3.6.5 Natuurlijke sporen.....	- 97 -

3.7	Assessment vondsten	- 98 -
3.7.1	Aardewerk en pijpaaarde	- 98 -
3.7.2	Metaal	- 101 -
3.7.3	Vuursteen (Silex)	- 103 -
3.7.4	Botmateriaal.....	- 105 -
3.7.5	Glas	- 105 -
3.8	Assessment stalen	- 107 -
4	Besluit	- 109 -
4.1	Synthese	- 109 -
4.2	Onderzoeksvragen.....	- 111 -
5	Bibliografie.....	- 117 -
6	Lijst van figuren	- 119 -
7	Bijlagen	- 123 -
7.1	Sporenlijst.....	- 123 -
7.2	Fotolijst.....	- 129 -
7.3	Vondstenlijst.....	- 143 -
7.4	Stalenlijst (monsterlijst).....	- 148 -

1 Administratieve fiche

Projectcode	2019F113
Site	Honzebrouckstraat - Hooglede
Projectsigle ADEDE	HOO-HON
Ligging	Honzebrouckstraat 8833 Hooglede (West-Vlaanderen)
Bounding Box	Punt 1 (NO): X: 61653.2m
	Y:186038.7m
	Punt 2 (ZW): X:61455.9m
	Y:185407.7m
Topografische kaart	Zie plannr. 1
Kadaster	Hooglede, Afdeling 1, Sectie C, nr's: 665b, 662a, 664a, 115a, 110a, 109b, 1412a, 653g, 1410a, 1411a, 680k, 105f, 102c, 690f, 1052p ² , 680m, 1412a, 659c
Soort onderzoek	Archeologische opgraving
Aard van de vervolgwerven	Aanleg wegenis
Uitvoerder	ADEDE bvba
Erkenningsnummer ADEDE bvba	2015/00058
Erkend archeoloog	Simon Claeys 2017/00184
	Alexander Cattrysse 2017/00187
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bvba
Bibliografische referentie	Van Wetter S. e.a., 2021, Eindverslag Hooglede - Honzebrouckstraat, ADEDE Archeologisch Rapport 750, Gent.
Grootte projectgebied	6386 + 2001 (uitbreidingszone)
Periode uitvoering	juni 2019
Thermen thesaurus Onroerend Erfgoed	Archeologierapport, vlakdekkend archeologisch onderzoek, Hooglede, Slag bij Hooglede, opgraving
Verstoorde zones	n.v.t.

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

HOOGLEDE
HONZEBROUCKSTRAAT

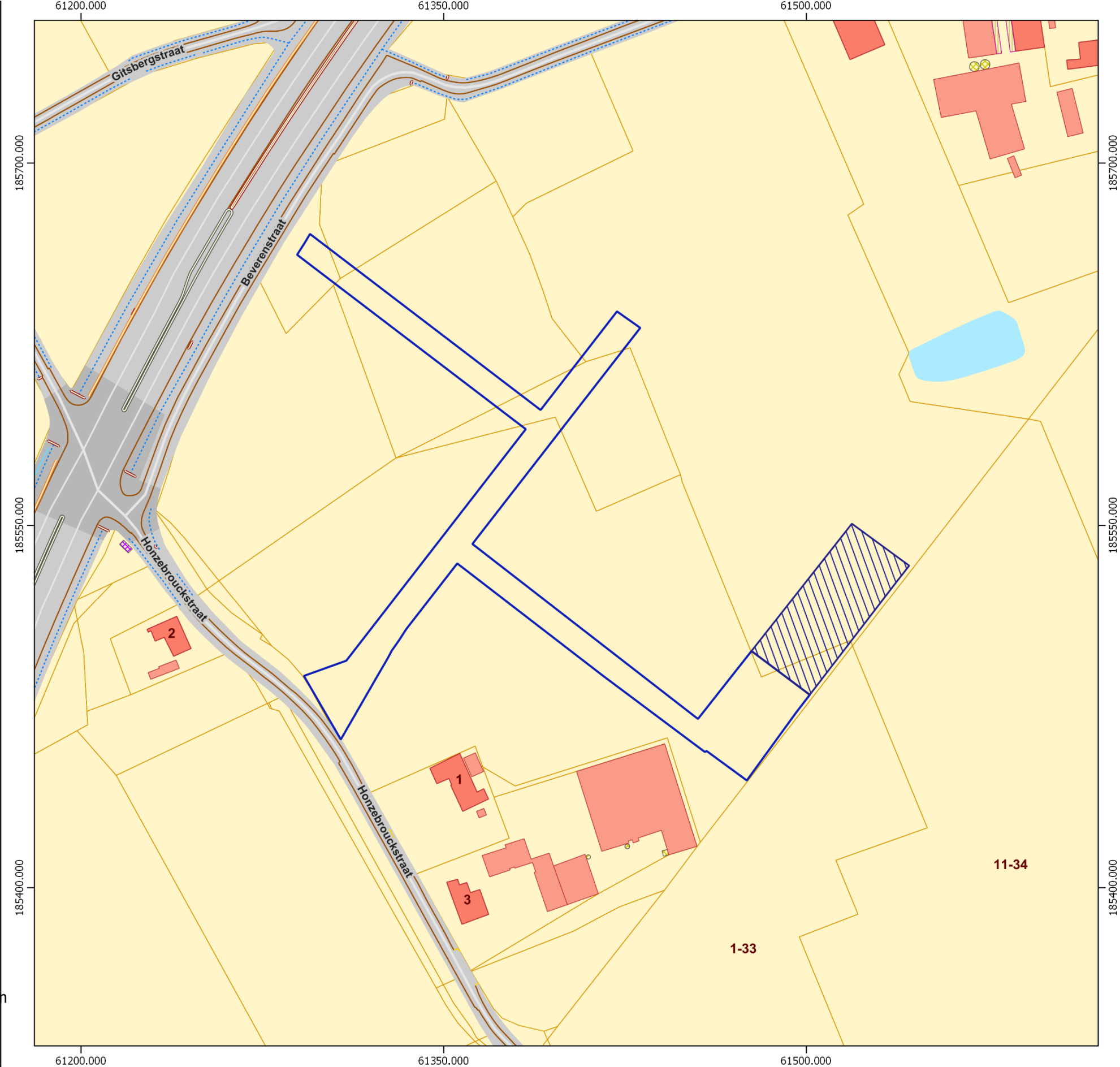
Plannr. 2
GRB

2019F113	AGIV / CRS: Lambert 72
28/08/2019	Aangemaakt m.b.h. QGIS

 Projectgebied

0255075100125150 m

HOOGLEDE
HONZEBROUCKSTRAAT

Plannr. 3
Orthofoto 2018

2019F113	AGIV / CRS: Lambert 72
28/08/2019	Aangemaakt m.b.h. QGIS

 Projectgebied

0

25

50

75

100

125

150 m

Pagina - 8 -

2 Algemeen

2.1 Vooronderzoek

Binnen de contouren van het onderzoeksgebied is een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd door Ruben Willaert bvba (2018C231)¹, gevolgd door een vooronderzoek met ingreep in de bodem. Dit proefsleuvenonderzoek (2018K346) werd in het kader van een eerdere fase van onderhavig project, begin 2019 eveneens uitgevoerd door Ruben Willaert bvba². Op basis hiervan werd een zone afgebakend voor een archeologische opgraving, met een eventuele uitbreiding in het oosten (zie plannrs 1-3 voor de afbakening).

2.2 Doel van het onderzoek

In opdracht van Deceuninck nv voerde ADEDE bvba een archeologische opgraving uit in Hooglede aan de Honzebrouckstraat. Het doel van een opgraving is om meer inzicht te krijgen in de aard, omvang, inrichting en eventuele fasering van de aangetroffen archeologische resten. Op basis van het uitgevoerde vooronderzoek werden volgende onderzoeksvragen geformuleerd, welke beantwoord dienen te worden op basis van de resultaten van de opgraving:

- ***Wat is de landschappelijke context van het projectgebied?***
- ***Welke zijn de verschillende landschappelijke elementen?***
- ***Hoe verhoudt het kampement zich met de omgeving en het landschap? Waarom werd deze locatie gekozen, hoe werd ze gebruikt en ingedeeld?***
- ***Wat is de aard, de datering en de samenhang van de verschillende elementen van de vindplaats?***
- ***Zijn er verschillende fasen vast te stellen? Evolueerde de inrichting van het kampement terwijl het in gebruik was?***
- ***Wat is de datering van het kampement?***
- ***Om welk type van kampement gaat het? Gaat het om een kortstondig of een meer permanent soort van kampement?***
- ***Wat zijn de structuren die werden aangetroffen?***

¹ De Gryse 2018.

² Vanhercke 2019.

- *Wat is de link tussen de haardkuilen en de structuur van het kamp. Kunnen de sporen (of de afwezigheid ervan) wijzen op bepaalde functies binnen de structuur?*
- *Welke informatie kunnen de haardkuilen geven omtrent de activiteiten die zich er afspeelden?*
- *Zijn de verschillen in typologie binnen haardkuilen te koppelen aan een verschil in functie of datering?*
- *Kunnen de aangetroffen sporen informatie opleveren omtrent de ruimtelijke organisatie van het kampement? Past de inrichting binnen de gangbare 18de-eeuwse militaire regels en gebruiken? Kan dit achterhaald worden op basis van de aanwezigheid van tentenrijen, veldkeukens, opslagplaatsen, latrines, stallingen, hoefsmederijen, begravingen etc.?*
- *Is er een duidelijke begrenzing van het kampement te herkennen?*
- *Zijn er indicaties die wijzen op een defensief systeem rond het kamp (gracht, wal, palissade, kleinere forten...)?*
- *Tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren de vondsten?*
- *Is er een bepaalde periode dominant aanwezig bij de datering van het vondstmateriaal?*
- *Wat is de vondstdichtheid?*
- *Wat is de conserveringsgraad van de verschillende materiaalcategorieën en zijn er verschillen op de merken binnen het projectgebied?*
- *Is er een typologische ontwikkeling van het vondstmateriaal vast te stellen?*
- *Zijn er overeenkomsten en verschillen met het vondstmateriaal op andere vindplaatsen?*
- *Bestaat er uniformiteit van het gebruikte militaire materiaal (zoals kogels, wapens, uitrusting e.d.) binnen eenzelfde leger?*
- *Kan er op basis van vondstmateriaal (in de vorm van persoonlijke bezittingen) meer informatie bekomen worden over het persoonlijke leven van de soldaten binnen het kampement?*
- *Zijn er aanwijzingen voor verschillen in sociale status tussen de bewoners van het kampement?*
- *Is de functionele of sociale organisatie van het kampement te achterhalen (op basis van de aard en spreiding van vondstmateriaal)? Zijn er verschillen in status te zien bij de vondsten uit de verschillende haardkuilen?*
- *Kan op basis van het organisch vondstmateriaal (zoals voedselresten) informatie verkregen worden rond functionele indeling en het voedselpatroon binnen het kampement?*
- *Zijn er dierenbegravingen aanwezig, en zo ja, van welke soorten? Welke functie hadden de dieren in het kampement?*

- *Bij het aantreffen van begravingen: wat is het geslacht, de leeftijd, de lichaamslengte, de algemene gezondheid van het individu? Zijn er sporen van ziektes, geweld, onder- of overvoeding enz.? Hoe zien de funeraire structuren er uit? Hoe is de spatiale organisatie, wat is de positie van het lichaam en ledematen, zijn er bijgiften, zijn er restanten die wijzen op de manier van begraving? Zijn er binnen de populatie groepen aan te wijzen (op basis van wijze van begraven, locatie, geslacht, leeftijd)? Kunnen er statusgroepen worden gereconstrueerd? Bestaan er relaties tussen verschillende aspecten (leeftijd, gezondheid, status e.d.)?*
- *Kunnen de resultaten uit het archeologisch onderzoek afgetoetst worden aan de cartografische, historische en iconografische bronnen?*
- *Is het kampement te koppelen aan een specifieke gebeurtenis (bv. Slag bij Hoogde uit 1794)?*
- *Hoe past de vindplaats binnen het regionale landschap uit de aangetroffen periode?*
- *Wat zijn de gelijkenissen en verschillen met andere kampementen uit dezelfde periode (bv. het Fort Saint-Sébastien te Saint-Germain-en-Laye (Fr.)³)?*
- *Sluiten de sporen aan bij de resultaten van onderzoek in de omgeving en de data van de CAI? Zijn de sporen en vondsten gelijkaardig?*
- *Wat betekenen de resultaten voor de aanvulling van kennisleemtes binnen de lokale en regionale geschiedenis?*

2.3 Huidige situatie projectgebied

Het onderzoeksgebied heeft een oppervlakte van 6386 m², met een uitbreidingszone in het oostelijk deel van het onderzoeksgebied (2001 m²), en bevindt zich geheel tussen de Beverenstraat en de Honzebrouckstraat. Het leeuwendeel van het terrein is in gebruik als akkerland, slechts een klein deel als weide. Het onderzoeksgebied was vrij toegankelijk voor onderzoek, enkel in het oostelijke deel van opgraving doorsneet een stukje omheinde weide de geplande opgraving. Na overleg met Deceuninck nv en de gebruiker werd de omheining probleemloos verplaatst.

2.4 Beschrijving geplande werken

De geplande werken behelzen een opdeling van de terreinen aan weerszijden van de Beverenstraat (bezuiddens de N32) in verschillende kavels en kaderen in de toekomstige ontwikkeling van een nieuwe bedrijvenczone. Deze verkaveling zal ook gepaard gaan met de aanleg van wegenis, bufferbekkens en

³ Hurard & Rochart 2015.

rioleringen met bijhorende werf- en stapelzone. Het onderzoeksgebied van het vooronderzoek besloeg de wegeniswerken en de bufferbekkens, waarbij grosso modo het zuidelijke deel van de geplande werken werd weerhouden voor de archeologische opgraving.

2.5 Werkwijze

2.5.1 Personele inzet

De archeologische opgraving werd uitgevoerd van 17 juni tot en met 2 augustus 2019. Het veldwerk werd uitgevoerd door Sebastien Van Wetter (veldwerkleider, archeoloog ADEDE bvba), Carlo Jengember (archeoloog ADEDE bvba), Margaret Logan (archeoloog ADEDE bvba), Hans Thomas (archeoloog ADEDE bvba) en Katrien Van Den Berghe (archeoloog ADEDE bvba). De verwerking van de resultaten gebeurde door Sebastien Van Wetter, Hans Thomas, Niels Janssens en Katrien Van Den Berghe.

2.5.2 Logistieke inzet

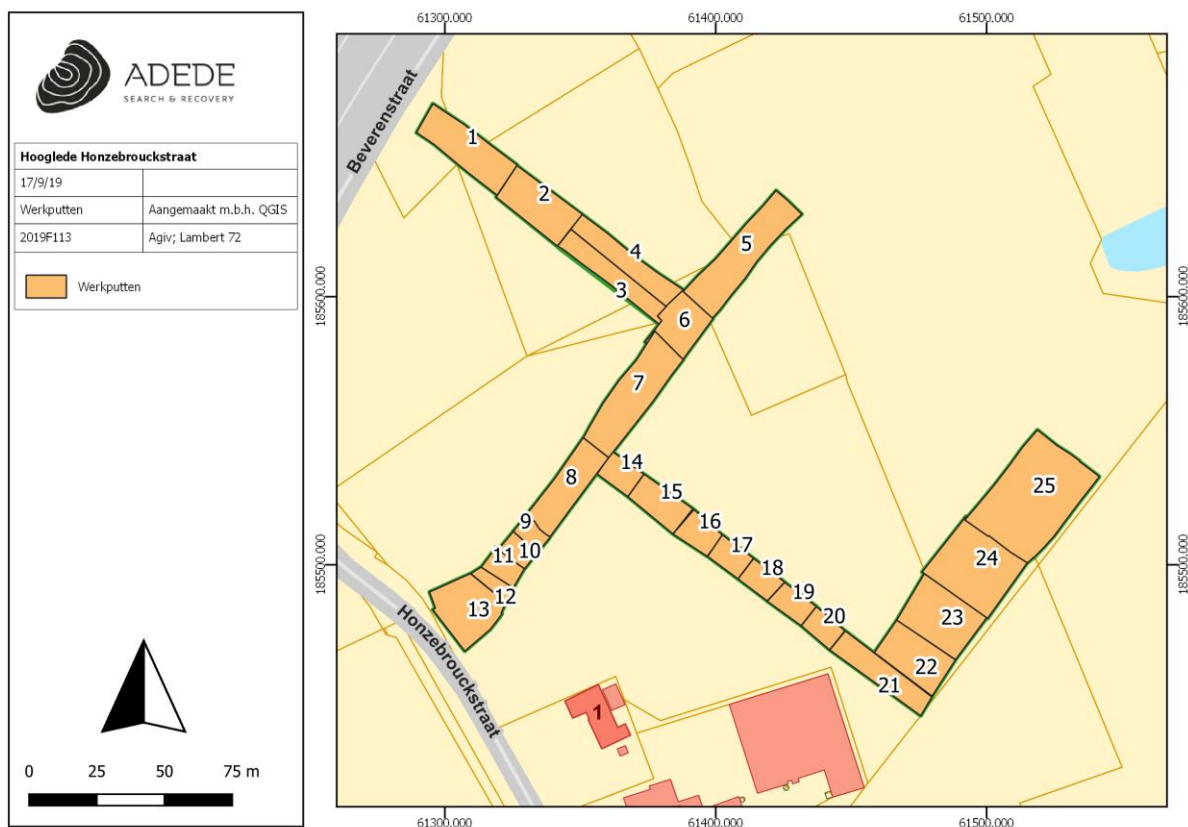
De aanleg van het archeologische vlak werd in onderaanneming uitgevoerd door grond- en tuinwerken Veryser Stijn. Er werd een ervaren kraanmachinist met een rupskraan van 18 ton en een dieplepelbak van 1.80m breed ingezet. Voor het dichten van het terrein werd beroep gedaan op dezelfde aannemer en graafkraan.

2.5.3 Methodiek

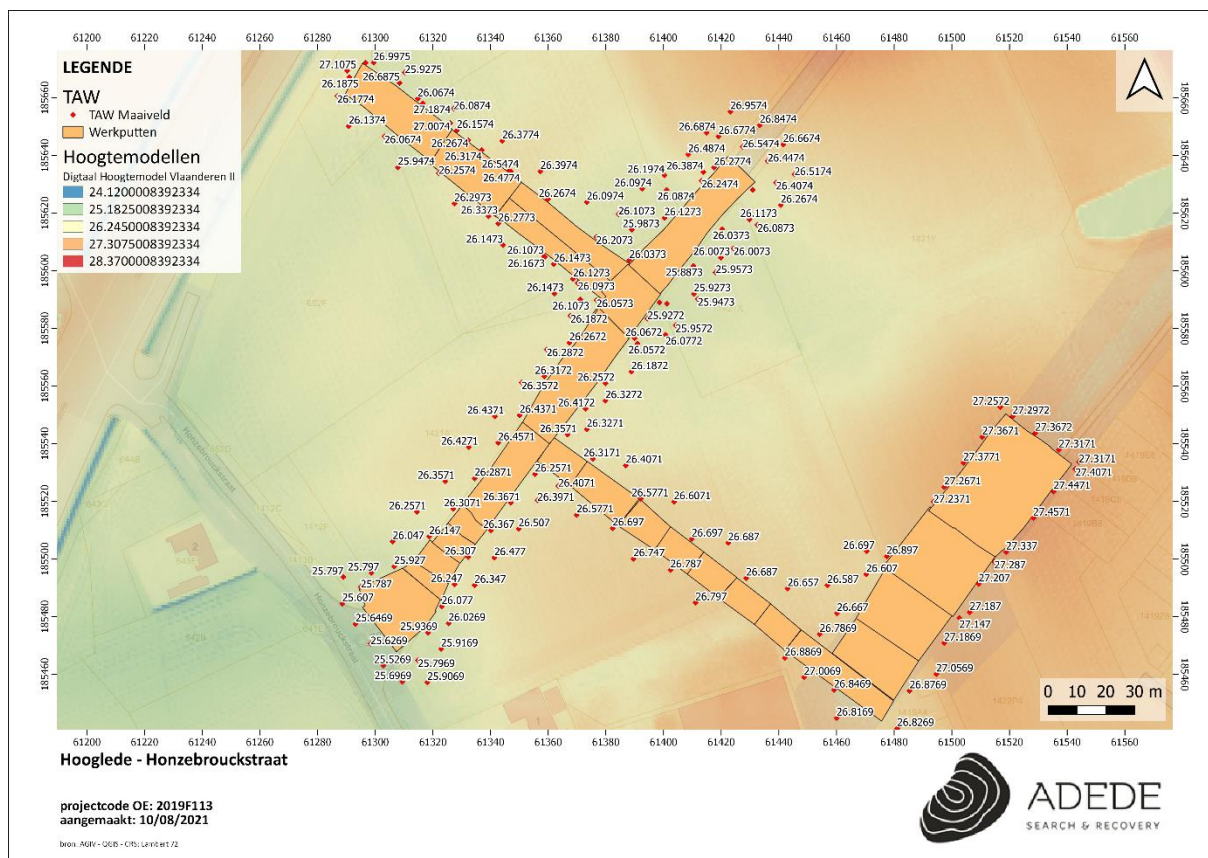
Zoals gezegd heeft het onderzoeksgebied een oppervlakte van 6386 m², met een mogelijke uitbreidingszone in het oostelijk deel van het onderzoeksgebied (2001 m²). Deze zone (gearceerd op plannrs. 1-3) diende enkel aangesneden te worden wanneer er in de uiterst zuidelijke hoek van het projectgebied haardkuilen of gerelateerde sporen aan het licht zouden komen. Dit was het geval, dus werd overgegaan tot het blootleggen van de uitbreidingszone.

Door de aard van de vervolgwerven (wegenis) bestaat het opgravingsgebied uit enkele langgerekte stroken van 10 tot 20m breedte en tot 150m lengte. Er werd gestart met het aanleggen van het vlak in het westen, en zo werd richting oosten, zuiden, en vervolgens weer oosten gewerkt, en tenslotte werd de uitbreidingszone in noordelijke richting aangesneden. Op deze manier werden 25 werkputten aangelegd, machinaal en onder begeleiding van de veldwerkleider. Telkens een werkput volledig afgewerkt was en de gelegenheid zich voordeed, werd deze opnieuw gevuld door de graafmachine.

Het vlak werd aangelegd tot op het archeologisch relevante niveau. Het hoogste peil van het aangelegde vlak bevond zich op 27,15m TAW en het laagste op 24,74m TAW. Er werd overal één vlak aangelegd, behalve in werkput 8 en werkput 25. In werkput 8 werd het opportuun geacht een tweede vlak aan te leggen omdat er vermoed werd dat de sporen zich op verschillende dieptes bevonden, hetgeen bevestigd werd. In werkput 25 werd het oostelijke deel verdiept om de leesbaarheid van de aangetroffen sporen te verbeteren.

Figuur 1. Aangelegde werkputten.

Figuur 2: TAW hoogtes maaiveld. Geplot op het DHM en GRB kaart

Figuur 3: TAW hoogtes archeologisch vlak. Geplot op het DHM en GRB kaart

De registratie van de sporen gebeurde conform de CGP §8.6.1. Er zijn geen afwijkingen. Alle sporen werden ingemeten door middel van een UKKO2 GNSS receiver en gedocumenteerd aan de hand van foto's, beschrijvingen en coupetekeningen. Gebruik makend van de QGis-applicatie werden de verzamelde gegevens verwerkt tot gedetailleerde grondplannen.

Alle grondsporen werden gecoupeerd om de vorm, diepte en een eventuele gelaagdheid in de vulling in beeld te brengen. Op advies van Sam de Decker van Onroerend Erfgoed werden sporen 40, 43 en 44 echter laagsgewijs opgegraven en ingemeten, om zo tot een gedetailleerde 3D-reconstructie te kunnen komen. Vervolgens werden alle sporen geïnterpreteerd en gewaardeerd. Het profiel van de coupes werd manueel opgeschoond, gefotografeerd, beschreven en getekend op schaal 1:10 of 1:20. De couperichting werd ingemeten met de GNSS ontvanger. De tweede helft van de coupes werd vervolgens manueel uitgehaald om eventuele vondsten te recupereren. Vondsten worden gewassen, genummerd, verpakt en tijdelijk bewaard bij ADEDE bvba.

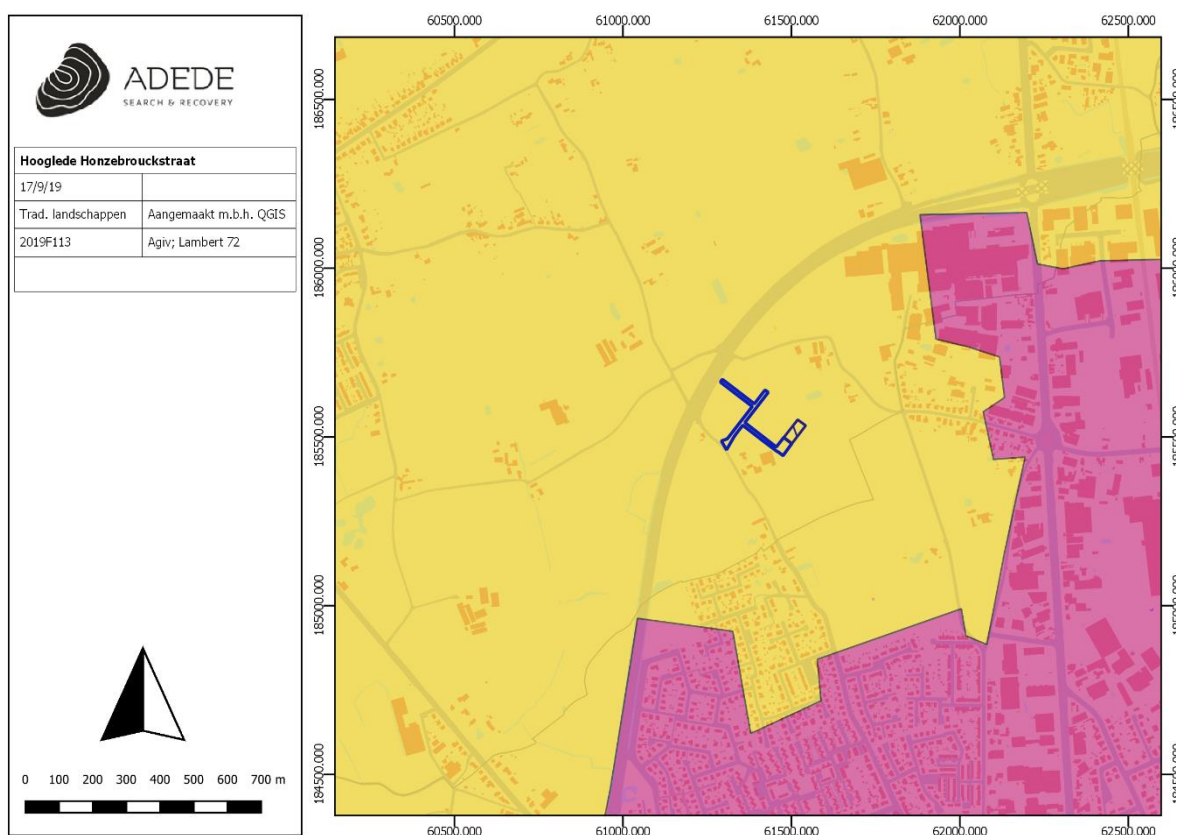
Bij het aanleggen van de werkputten werden systematisch wandprofielen aangelegd, gefotografeerd, beschreven, getekend en ingemeten via GNSS. Zo werden er 32 wandprofielen aangelegd.

Tijdens de opgraving werden monsters genomen in functie van een archeobotanische uitwerking en/of C-14-datering. Er werden 48 monsters genomen: 44 bulkmonsters en 4 pollenbakken.

3 Assessmentrapport

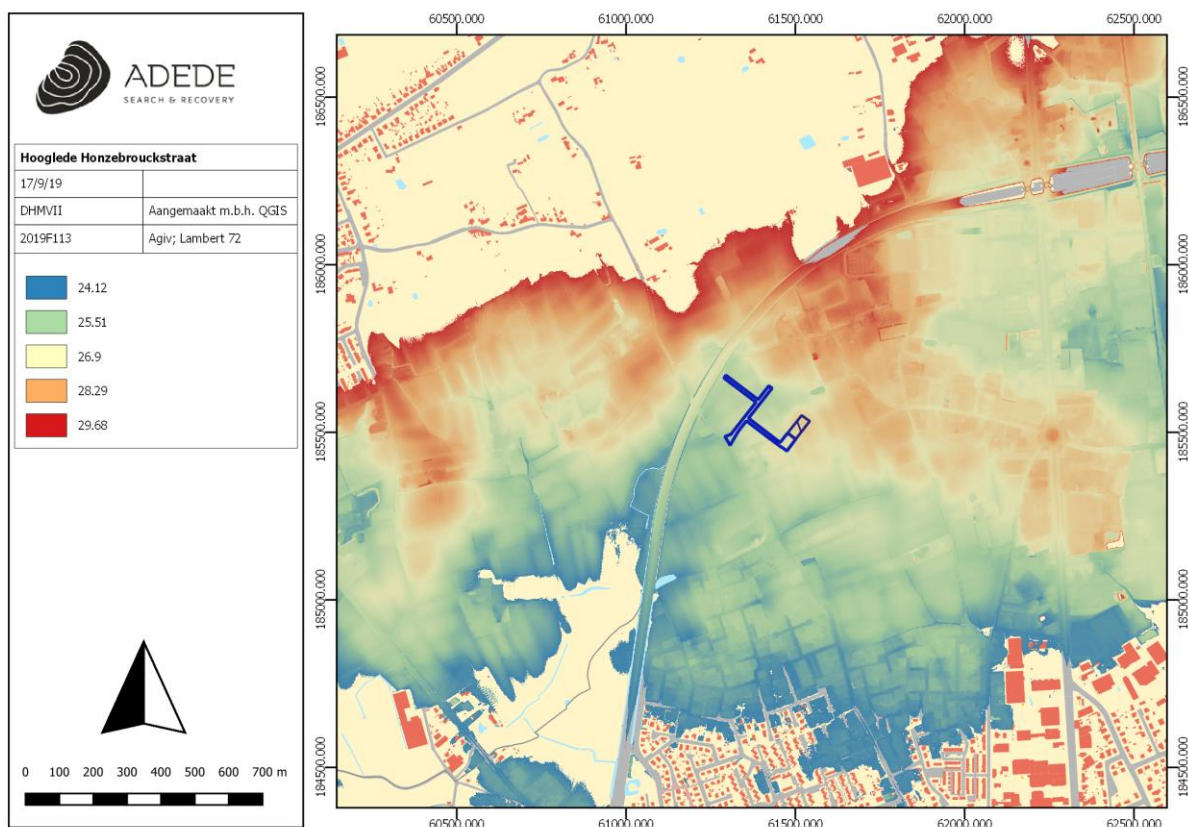
3.1 Landschappelijke situering van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksterrein is gesitueerd in Hooglede, in de provincie West-Vlaanderen. Het bevindt zich tussen de Beverenstraat en de N32 ten westen, de Beverenstraat ten noorden en noordoosten, de Honzebrouckstraat ten zuidwesten, en open landbouwpercelen ten oosten. De dorpskern van Hooglede situeert zich ca. 1,8 kilometer ten westen. Het onderzoeksterrein is gelegen in de zandleem- en leemstreek het Land van Roeselare-Kortrijk.

Figuur 4. Situering van het projectgebied op de traditionele landschappenkaart met aanduiding van het Land van Roeselare-Kortrijk (geel) en de dorpskern (roze).

Net ten noorden/noordwesten loopt een zandleemrug doorheen het landschap. Deze noordelijke rug is het plateau van Lichtervelde-Hooglede met een hoogte van ca. 49 m TAW en ten westen loopt de heuvelrij van Klerken-Staden (ca. 51 m TAW). Het gebied ligt in het Leiebekken, meer bepaald het deelbekken Mandel. In het westen loopt de Kasteelbeek en ten oosten de Liebeek. In het onderzoeksgebied werden hoogtes tussen 25,52 en 27,45 TAW gemeten, waarbij af te lezen valt dat het terrein afhelt in zuidwestelijke richting.

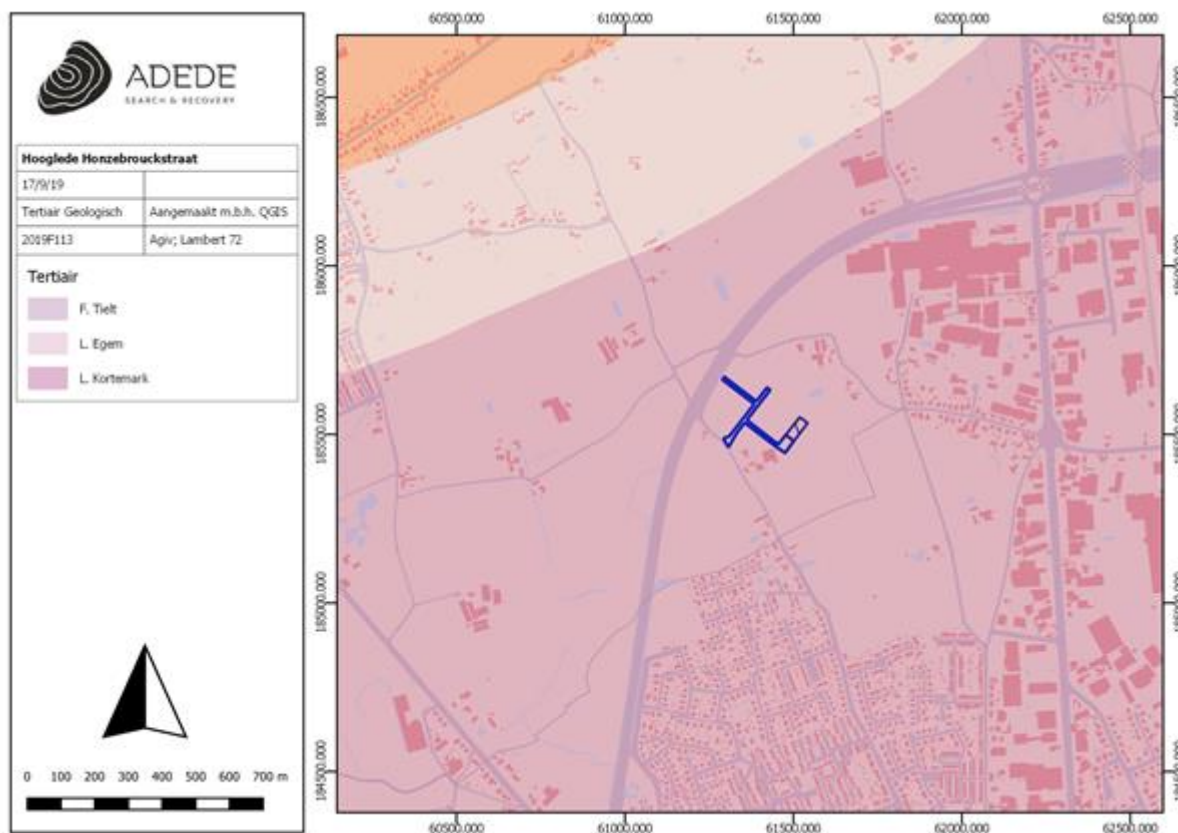
Figuur 5. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.

3.2 Geo(morfo)logische en bodemkundige situering van het onderzoeksgebied

3.2.1 Tertiair geologisch

Op de Tertiair geologische kaart behoort het projectgebied toe aan het Lid van Kortemark (**TtKo**), dat op zijn beurt onderdeel uitmaakt van de Formatie van Tielt. Het Lid van Egem bestaat uit grijs tot groengrijs klei tot silt met dunne banken zand en silt.

De Tertiair geologische kaart (1:50.000) geeft de lithologie van de afzettingen onder de Quartaire afzettingen weer.

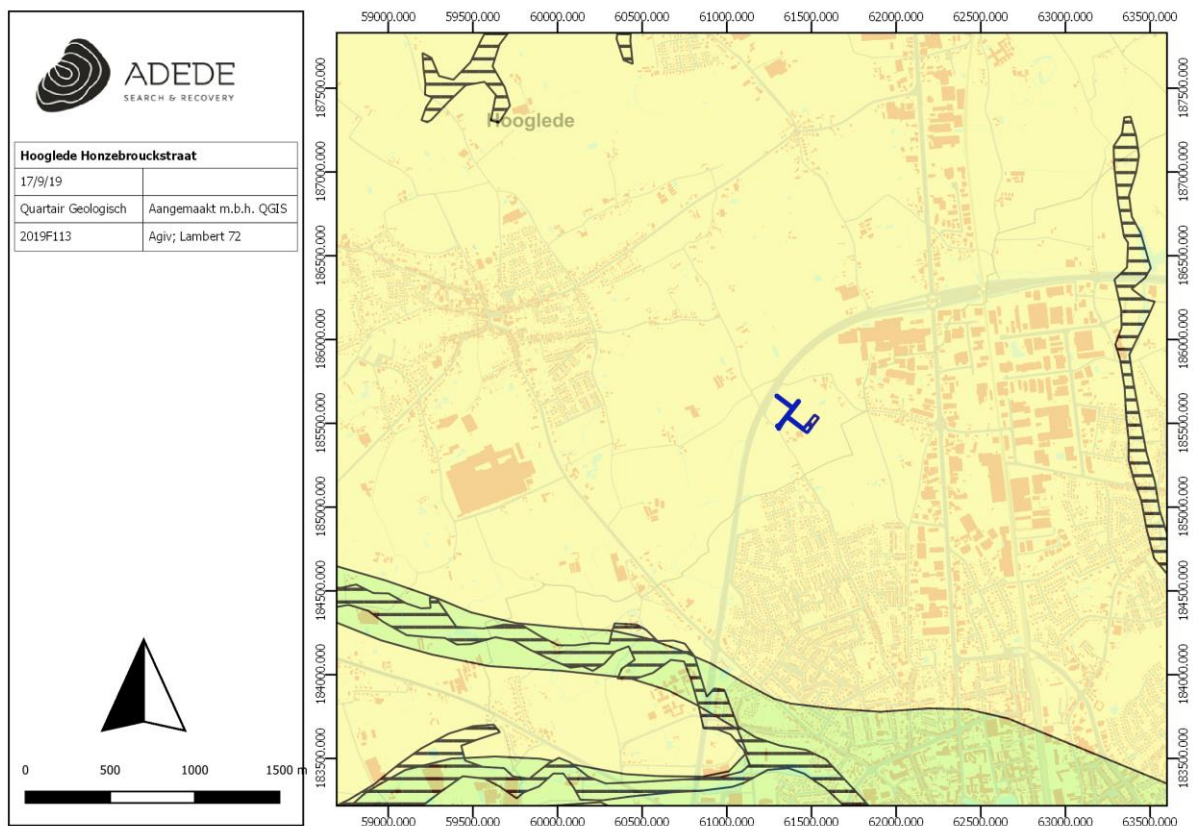

Figuur 6. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.

3.2.2 Quartair geologisch

Het volledige onderzoeksgebied is gesitueerd in eenzelfde quartaire afzetting, met name **profieltype 1**. Bij dit profieltype zijn geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen aanwezig bovenop de Pleistoceen sequentie. Het betreft eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) of mogelijk Vroeg-Holocene. In het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen bestaan deze afzettingen voornamelijk uit silt (loess) en in de meer noordelijke en centrale delen van Vlaanderen,

waar het onderzoeksgebied zich bevindt, zijn deze opgebouwd uit zand tot zandleem. Anderzijds kunnen er eveneens hellingsafzettingen van het quartair aanwezig zijn.

Figuur 7. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.

3.2.3 Bodemtype

Bij het projecteren van het onderzoeksgebied op de bodemkaart, zijn verschillende bodemtypes waar te nemen. In theorie zouden onderstaande types moeten voorkomen, verspreid over het projectgebied.⁴

Het bodemtype **Pcc** is een matig droge licht zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. Deze bodem heeft een 25-30 cm dikke grijsbruine bouwvoor en is goed humeus. Door cultuurname is een deel van de uitlogingshorizont met de bouwvoor vermengd tot een homogeen goed humeuze Ap waaronder een bruingele overgangshorizont voorkomt van 20-30 cm dik. De verbrokkelde textuur B situeert zich tussen 50 en 80 cm. Veel Pcc gronden zijn beïnvloed door de Tertiair onderliggende formaties welke op wisselende diepte een gevarieerd substraat vormen.

⁴ <https://www.geopunt.be/>

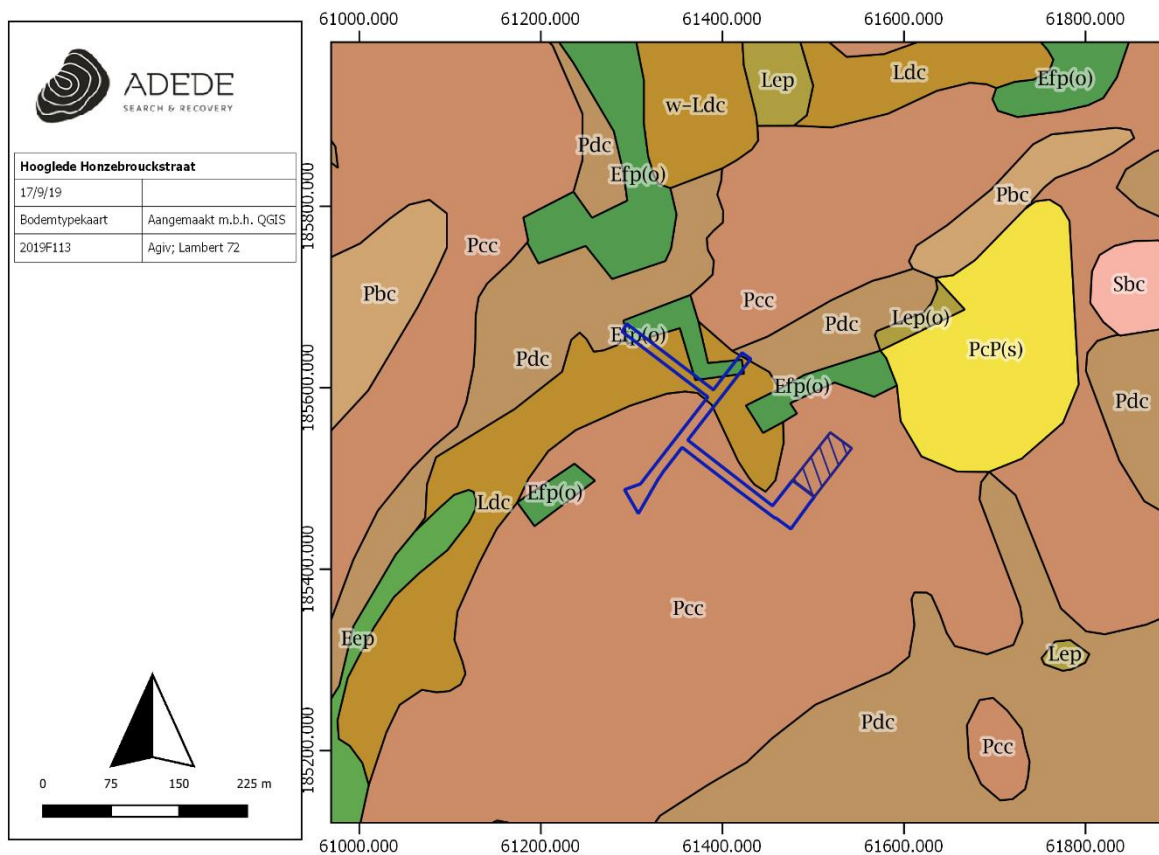
Het bodemtype **Ldc** is een matig natte zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. De bouwvoor is donker grijsbruin en onder de Ap komt een bleekbruin uitgeloogde horizont voor die aan de contactzone met de textuur B zwakke roestverschijnselen vertoont. De textuur B is verbrokken, sterk gevlekt en door oxidoreductieverschijnselen met bruinrode en grijze vlekken doorweven. Het materiaal wordt soms zwaarder of zandiger in de diepte. Op wisselende diepte komt dikwijls het Tertiair substraat voor. Roestverschijnselen beginnen globaal in het bovenste deel van de textuur B.

Deze twee bodemtypes beslaan het grootste deel van het onderzoeksgebied, waarbij de **Pcc** bodem het zuidelijke omvat, en de **Ldc** in het noordelijke deel voorkomt. Een derde bodemtype **Efp(o)** kan op basis van de bodemtypekaart op twee plaatsen in het noorden verwacht worden.⁵

Deze **Efp(o)** is een zeer sterk gleyige kleibodem zonder profiel met sterke antropogene invloed. De donkergrijze Ap vertoont intense roestverschijnselen en daaronder wordt de klei bleekgrijs. Vanaf 50 cm is deze zwartblauw en dieper wordt een papachtig slib aangeboord met half verteerde plantresten.

Tenslotte valt een minimaal gedeelte van het te onderzoeken gebied (namelijk het uiterste noordoosten en het uiterste noordwesten) in bodemtype **Pdc**. Dit is een matig natte licht zandleembodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. De bouwlaag is zeer donker grijsbruin en humusrijk. Het materiaal wordt bruin tot bleekbruin vanaf 30 cm diepte en in deze horizont komen roestverschijnselen voor vanaf 40-60 cm. De sterk verbrokkelde en gevlekte textuur B begint tussen 60 en 80 cm. De klei aanrijkingshorizont is in veel gevallen bijna verdwenen en er worden ijzerconcreties aangetroffen. Soms komt een zand- of leemsubstraat voor, in andere golvende gebieden waar Tertiair binnen boorbereik voorkomt is het een klei of klei-zandsubstraat.

⁵ Dit stemt overeen met de bevindingen bij de opgraving, zie spoor 25 (**Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**)..

Figuur 8. Situering van het projectgebied op de bodentypekaart.

3.3 Historische situering van het onderzoeksgebied

3.3.1 Algemene historische situering⁶

De eerste gekende historische vermelding van Hooglede, nl. *Ledda*, stamt uit 847. Tegen 1218 is de naam geëvolueerd naar *Holedea*. Vermoedelijk stamt de naam af van het Germaanse woord *hauha hlipa*, wat zou staan voor *hoge helling*. Dit kan verwijzen naar de uitgesproken zandrug waarop Hooglede is gesitueerd.

In 899 schenkt Karel de Eenvoudige, koning van Frankrijk, de kerk van Ledda aan de abdij Elnone te St.-Amand. Het patronaat van de kerk wordt in 1745 overgedragen aan de proosdij van St.-Amandus in Kortrijk. Gedurende de 17de en 18de eeuw kent Hooglede een hele resem inkwartieringen, en in 1794 kruisen Fransen en Oostenrijkers er de degenen tijdens de Slag bij Hooglede. Het strijdtoneel voor deze slag wordt net ten noorden van het studiegebied gesitueerd. Hieronder wordt een bredere historische schets gemaakt van deze veldslag.

Ongeveer twee eeuwen later, tijdens de Eerste Wereldoorlog, wordt Hooglede bezet door de Duitsers en vervult het de rol van bevoorradings- en verzorgingscentrum met materialendepot bij het station van St.-Jozef. De etappendienst in Hooglede fungeert voor de frontstreek Poelkapelle-Langemark-Houthulstbos. Tegen eind 1918 is Hooglede haast volledig met de grond gelijk gemaakt.

3.3.2 Slag bij Hooglede – De eerste coalitieoorlog

De slag bij Hooglede is een veldslag die deel uitmaakte van de eerste coalitieoorlog. In dit militaire conflict, dat duurde van 20 april 1792 tot 17 oktober 1797 stond aan de ene zijde revolutionair Frankrijk en aan de andere zijde een coalitie van verschillende staten (zijnde Oostenrijk, Pruisen, de Nederlandse republiek, Groot-Brittannië, Spanje, Portugal, Napels-Sicilië, Piëmont-Sardinië en enkele kleinere staten).

Een groot deel van deze strijd speelde zich af in de Nederlanden en zorgde er uiteindelijk in 1795 voor dat de Noordelijke Nederlanden een vazalstaat werden van Frankrijk. Stadhouder Willem V moest hierdoor vluchten naar Engeland. Ook de Zuidelijke Nederlanden kwamen in Franse handen terecht,

⁶ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14449>

waardoor een einde kwam aan de heerschappij van Habsburgers, die sinds de 15de eeuw over deze regio regeerden.

Aan de start van dit conflict leek de coalitie, toen nog enkel bestaande uit Oostenrijk en Pruisen, in 1792 de overhand te nemen met enkele overwinningen op de Franse natie, maar dit veranderde na de overwinning van de Fransen op de Pruisen te Valmy op 20 september 1792. De conventie van de monarchie werd de volgende dag afgeschaft en de Franse republiek werd uitgeroepen.

Figuur 9: Beeld van de slag bij Valmy (20 september 1792)

Nadat de kansen gekeerd waren namen de Franse troepen delen van bezet Zuid-Frankrijk, delen van Duitsland en, na de grote overwinning van de slag van Jemappes op 6 november 1792, de Oostenrijkse Nederlanden.

Figuur 10: De slag van Jemappes (6 november 1792) – Een schilderij uit 1834 van Henry Scheffer (1798-1862) naar een origineel van Horace Vernet (1789-1863)

Op 21 januari 1793 werd de Franse Koning XVI door middel van de guillotine ter dood gebracht door de Franse revolutionairen, wat resulteerde in het aansluiten van verschillende andere partijen bij de coalitie, namelijk Spanje, Groot-Brittannië, Nederland, Portugal en Napels. De Fransen beslisten om vervolgens Nederland binnen te vallen met de bedoeling ook daar een revolutie te ontketenen. Ze namen initieel enkele Nederlandse steden in (bvb. Breda, Maastricht), maar werden vooral na de tweede slag van Neerwinden, op 18 maart 1793 teruggedrongen uit de Oostenrijkse Nederlanden. De Fransen werden door de groter geworden coalitie vanuit alle hoeken aangevallen.

Het Franse antwoord bleef echter niet lang uit. De *levée en masse*, een soort dienstplicht voor het leger, werd uitgeroepen, waardoor de Franse militaire macht kon uitgroeien en ze zo het hoofd konden bieden aan de verschillende aanvallen. Ze behaalden zo onder andere overwinningen te Toulon (onder andere onder leiding van Napoleon Bonaparte) en te Hondschote.

In 1794 was het belangrijkste strijdtoneel ongetwijfeld de Oostenrijkse Nederlanden. De Fransen vielen deze streek binnen met twee legers: het Armée du Nord stond onder bevel van Pichegru en Moreau en was vooral in Vlaanderen en Brabant actief. Jourdan was dan weer bevelhebber van het Sambre- en Maasleger, dat via Luik de Rijn-lijn noordwaarts volgde.⁷

⁷ https://nl.wikipedia.org/wiki/Eerste_Coalitieoorlog

Het is dan ook in deze periode dat de slag bij Hooglede plaats vond. In se bestaat deze veldslag uit twee veldslagen, gevoerd op 10 en 13 juni 1794. *“In de dagen voor de slag bij Hooglede worden langs beide partijen diverse troepenverschuivingen uitgevoerd.*

leper wordt door de Franse troepen vanaf 3 juni 1794 belegerd door de Franse bevelhebber Moreau. De Geallieerden, onder leiding van bevelhebber Clerfayt, vrezen voor de val van deze stad. Een val zou immers betekenen dat de deur wordt open gezet naar Oostende en Nieuwpoort. De Fransen, onder leiding van Pichegru, concentreren zich vanaf 9 juni 1794 op Staden en Hooglede. Pichegru beschikt hierbij over een totaal van 33 100 man verdeeld in twee grote divisies (Divisie Souham en Despeaux). Divisie Souham bestaat uit 23 100 man en is onderverdeeld in drie colonnes. Colonne 1 onder leiding van Mac-Donald is gestationeerd in Broodseinde en zal via daar een frontale aanval uitvoeren op Hooglede. De centrale colonne onder leiding van Dewinter zal de rechtervleugel van 't Hoge aanvallen. De linkervleugel wordt gevormd door Daendels die eveneens de rechterzijde van 't Hoge zal aanvallen. De tweede Divisie Despeaux bestaande uit 10 000 manschappen is onderverdeeld in twee colonnes. De eerste colonne staat onder leiding van Malbrancq. Hij zal de linkerflank van Hooglede aanvallen via de Beverenstraat. Het is cruciaal dat zijn aanval synchroon loopt aan die van Mac-Donald. De laatste colonne staat onder leiding van Salme. Zij moeten oprukken tot aan de molen van de Gitsberg. De Fransen worden tevens ondersteund door achtergelegen troepen, onder andere 4 000 man onder leiding van generaal Laurent en Moreau die de stad leper belegert met 18 000 man.

Clerfayt had het belang reeds ingezien van de defensief uitstekende positie van Hooglede, gelegen op een hoog gelegen plateau. Hij laat enkele versterkingen optrekken in Hooglede en Roeselare om de aanval op te vangen.

De eigenlijke slag op 10 juni 1794 verloopt enigszins anders dan gepland. De Oostenrijkse kolonel Gontroeul bezette Roeselare. Clerfayt trok met zijn troepen terug naar het Hoogleedse plateau. Gontroeul beschikte over 2 500 man. Hij kreeg het bericht dat de Franse voorhoede onder leiding van Malbrancq de regio Hooglede naderde. Hij verdedigde de stad met man en macht, maar moest uiteindelijk een uitval doen in de richting van Koolskamp. Roeselare wordt ingenomen door Mac-Donald en Malbrancq. Ook bij Clerfayt aan het Hoogleedse plateau wordt er gevochten. De verliezen langs Geallieerde zijde zou een 1 000 man zijn. Langs de Franse zijde is het onzeker, maar zijn wellicht 2 000 manschappen gedood of gewond.

Op 13 juni 1794 willen de Geallieerde troepen Roeselare en Hooglede heroveren. De aanvalcolonnes rukken op richting Hooglede waaronder de colonnes onder leiding van Hammerstein, Wallmoden,

*Sztaray, Kerpen en Clerfayt. Hooglede is op dat moment ingenomen door de Franse bevelhebber MacDonald. Door communicatieproblemen stopt Clerfayt de aanval op Hooglede aan de ingang van het dorp. Hij wacht op nieuws uit de achterhoede en de andere oprukkende troepen. Om 10u bereikt Sztaray Belle Veu (Hooglede) maar wordt kort nadien teruggedrongen en is genoodzaakt de strijd te staken. Clerfayt besluit om zich terug te trekken in de richting van Koolskamp-Lichterfelde en richt daar een voorlopige stelling op. Ook de andere colonnes blazen de aftocht. Het gevolg is dat de Franse troepen terug het gebied innemen dat ze aanvankelijk verloren hadden. Langs beide zijden zouden een 1 000 manschappen gewond of gedood zijn.*⁸

Figuur 11. Slag van Hooglede, 13 juni 1794, naar een schilderij van Jollivet, getekend door Loelliot en gegraveerd door Aubert senior.⁹

Uiteindelijk moesten de coalitiepartners zich terug trekken tot over de Rijn na de nederlagen geleden te Hooglede, Kortrijk en Fleurus. De gehele linker Rijnsoever werd uiteindelijk bezet na de val van het laatste bolwerk Maastricht in november 1794. Uiteindelijk werd geheel Nederland tegen eind januari 1795 ingelijfd als vazalstaat van Frankrijk. Ook op andere fronten, onder andere in het zuiden van Frankrijk boekten de Franse republiek militair succes. Uiteindelijk resulteerde dit in de vrede van Bazel,

⁸ Bracke 2015, 9-12 – volledig gebaseerd op Seynaeve 1988

⁹http://erfgoedbankmidwest.be/sites/terf.colibreo.com/files/ca_object_representations_media_28667_large.jpg

waarbij Pruisen en Spanje overeen kwamen de eerste coalitie te verlaten en een vrede met Frankrijk te sluiten. Pruisen stond daarbij alle gebieden ten westen van de Rijn af en Spanje stond twee derde van het Caraïbische eiland Hispaniola af.

Na reeds vele militaire successen geboekt te hebben, onder andere in de veldslag van Toulon in 1793 en het meedogenloos neerslaan van de opstand van 13 Vendémiaire op 5 oktober 1795, nam Napoleon Bonaparte de leiding over de militaire campagne in Italië. Sardinië werd door zijn legers verslagen nabij Mondovi en sloot op 18 mei de Vrede van Parijs met Frankrijk, waarbij de enkele gebieden aan hen afstonden. Ook de Oostenrijkers werden teruggedrongen uit Italië door de legers van Napoleon. Uiteindelijk vielen deze Oostenrijk zelf binnen, waardoor de Oostenrijkers zich genoodzaakt zagen een vrede te sluiten met Frankrijk. Zo werd uiteindelijk op 17 maart de vrede van Leoben getekend, gevolgd door de vrede van Campo Formio op 17 oktober. Hierbij stond Oostenrijk de zuidelijke Nederlanden af en werden enkele gebieden in Italië onder de twee eertijdse rivalen verdeeld.

Deze verdragen betekenden het einde van de eerste coalitieoorlog.¹⁰

3.3.3 Militaire tactiek en legerkampen in de 18de eeuw

Het inrichten van legerkampen is een praktijk die reeds vanaf de Romeinse periode belangrijk werd. Het is dan ook niet verwonderlijk dat men in de 18de en 19de eeuw sprak van castramentatie voor het inrichten van veldkampen (*Castra* verwijst hierbij naar het latijnse woord voor kamp).¹¹

Gedurende de jaren maakte de inrichting van dergelijke kampen echter wel grote evoluties door en vaak volgden deze op de evoluties in de oorlogstactiek zelf.

Aan het begin van de 18de eeuw maakte de voorheen nog grotendeels op middeleeuwse voorbeelden gebaseerde oorlogsvoering enkele radicale veranderingen door. De verbetering van vuurwapens, meer bepaald het musket, de introductie van de bajonet en het verdwijnen van lansen zorgde voor een andere opstelling van het leger. Vooral langgerekte, dunnere opstellingen werden belangrijk. Deze zorgden er immers voor dat er meer vuurwapens tegelijk konden afgevuurd worden op de vijand. Tegelijk zorgde het invoeren van afneembare bajonetten ervoor dat infanterie-eenheden zowel als schutters als bij dichtere “handgevechten” konden ingezet worden. Tegen het einde van de Spaanse

¹⁰ https://nl.wikipedia.org/wiki/Eerste_Coalitieoorlog

¹¹ Van Der Mooren 2019, 17

successieoorlogen (1713) werd dus vooral de “*lineaire oorlogsvoering*” van groot belang.¹² Deze lineaire opstellingen zijn overigens reeds zichtbaar op verschillende afbeeldingen van gevechten uit de periode van de eerste coalitieoorlog (zie Figuur 9, Figuur 10 en Figuur 11).

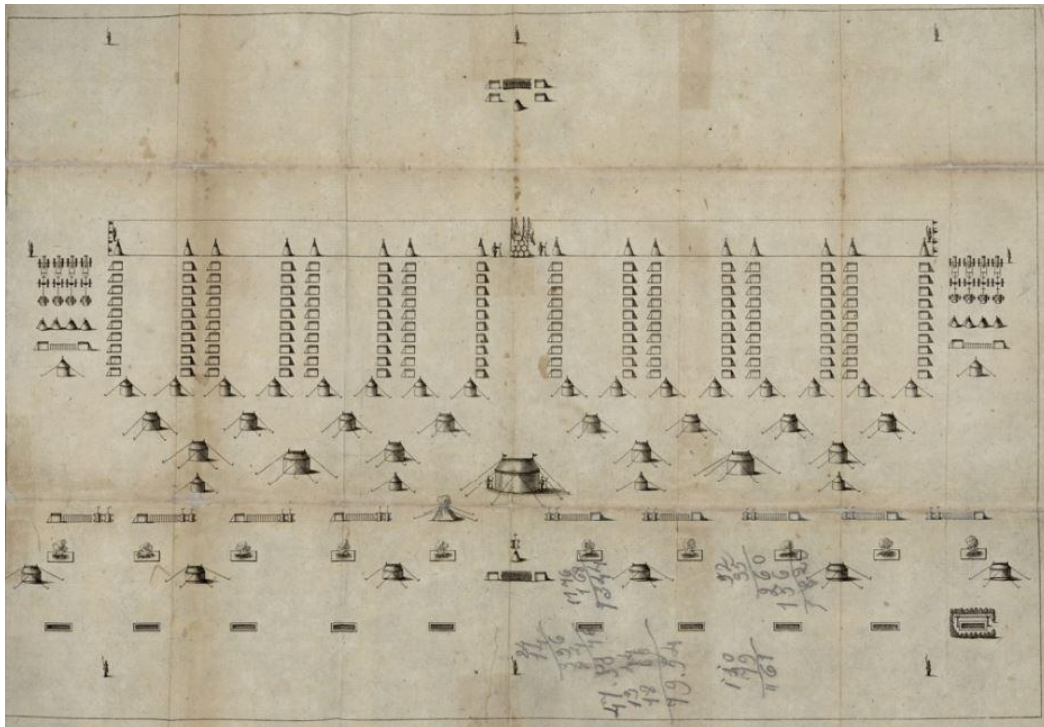
Het grondplan van het kamp volgde de formaties van het slagveld. Er werd dus in vrij dichte, langgerekte formaties, volgens hiërarchie, opgesteld. Dit betekent dat de soldatententen het dichtst bij het slagveld werden opgesteld (als een soort schouder-schouder formatie), meestal in een drie tot viertal rijen, waarachter er zich een lijn van officieren bevond. Het idee hierachter is dat er een snelle en makkelijke overgang zou kunnen plaats vinden van het kampement naar het strijd voeren.¹³

Vanaf 1750 ging men tevens meer en meer inzien dat een militair kampement moest voldoen aan een groot aantal vereisten op het gebied van hygiëne, brandgevaar en geneeskundige verzorging. Er stierven voorheen immers meer soldaten aan ziekten en een gebrekkige behandeling dan aan de daadwerkelijke oorlogshandelingen. In 1788 verscheen zo uiteindelijk een militair handboek voor de inrichting van een militair kampement van de hand van Heinrich Medicus: *Was ist jedem Officier während eines Feldzugs zu wissen nöthig*. Hierin geeft hij praktische richtlijnen over een doelgerichte en praktische inrichting van het kamp, met systematische en doordachte details voor de opstelling van tenten met voldoende tussenruimte, geweermantels, keukens, kookgaten, slachtplaatsen, latrines etc. Dit alles om een kamp overzichtelijker, efficiënter, meer hygiënisch en veiliger te maken tijdens het gebruik.¹⁴ In dit werk staat eveneens een grondplan van hoe een kampement er ongeveer zou moeten uitzien.

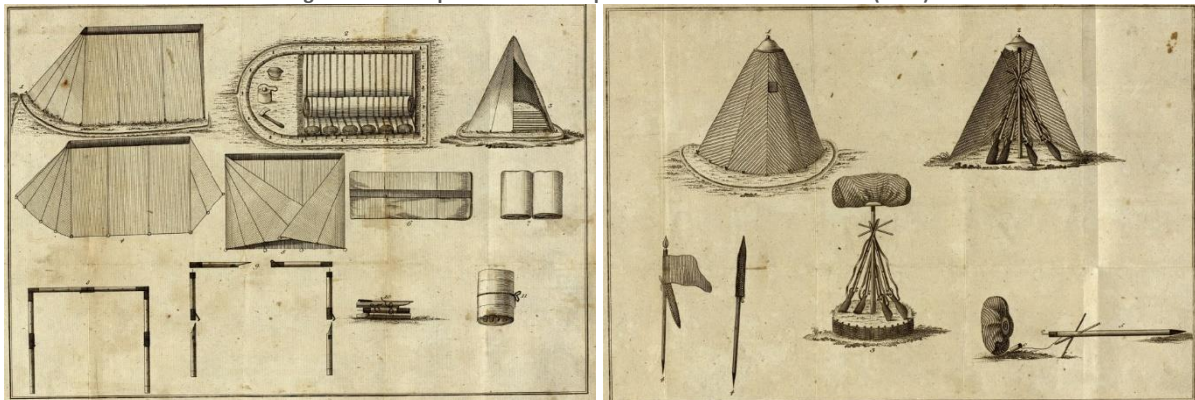
¹² Gates 2001, 1 & Rubio-Campillo et al.

¹³ Roymans, Beex, Roymans 2017, 84-85

¹⁴ Van Der Mooren 2019, 17-18 & Medicus 1788

Figuur 12: Grondplan van een kampement door Heinrich Medicus (1788)

Figuur 13: Voorbeelden van tenten uit H. Medicus werk uit 1788 (soldatententen links, tenten voor droog houden musketten rechts)

Voor de inplanting van een dergelijk kamp dient ook rekening gehouden te worden met het lokale terrein, in het bijzonder, de ligging, bereikbaarheid en de gesteldheid ervan. Dit was vooral belangrijk om het kamp te kunnen bevoorraden. De aanwezigheid van een weg nabij kon zo een groot voordeel betekenen.¹⁵

Onderstaande afbeelding, gedateerd omstreeks 1750, beeldt een kampement uit, waarbij duidelijk de hiërarchische structuur (soldatententen bovenaan, officierstenten erachter), alsook een functionele opdeling en het belang van de inplanting langs een weg wordt afgebeeld.

¹⁵ Van Der Mooren 2019, 18

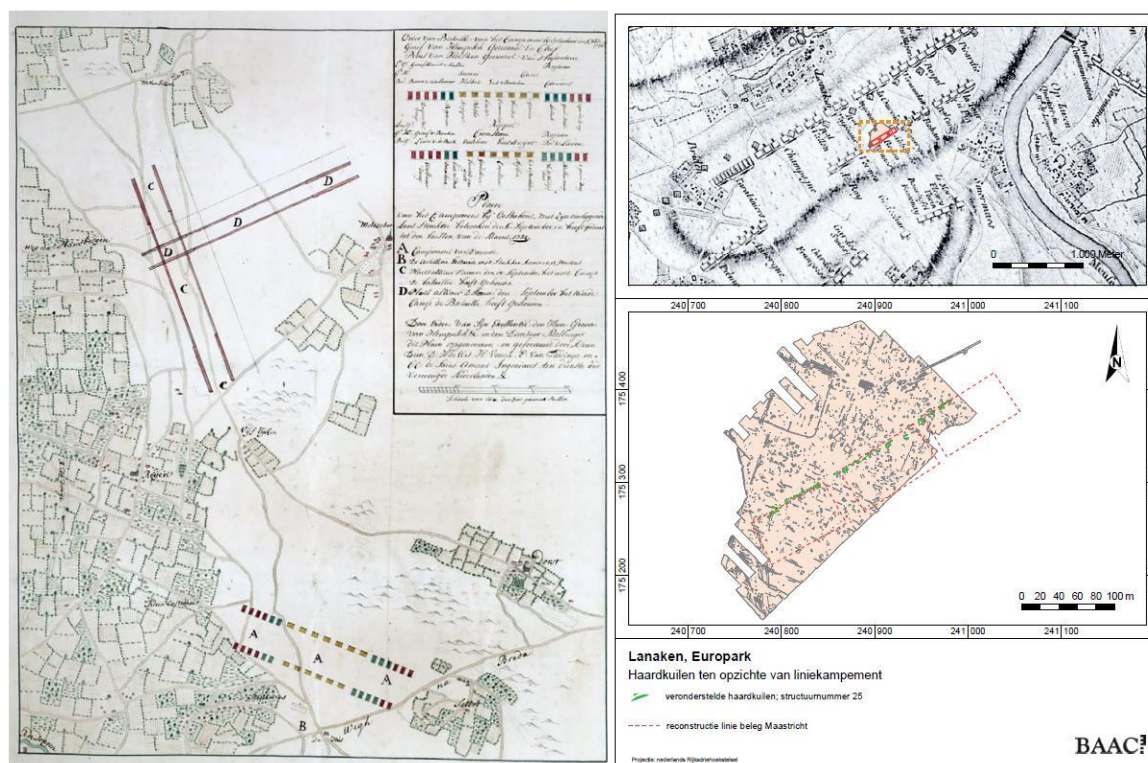

Figuur 14: een legerkampement omstreeks 1750

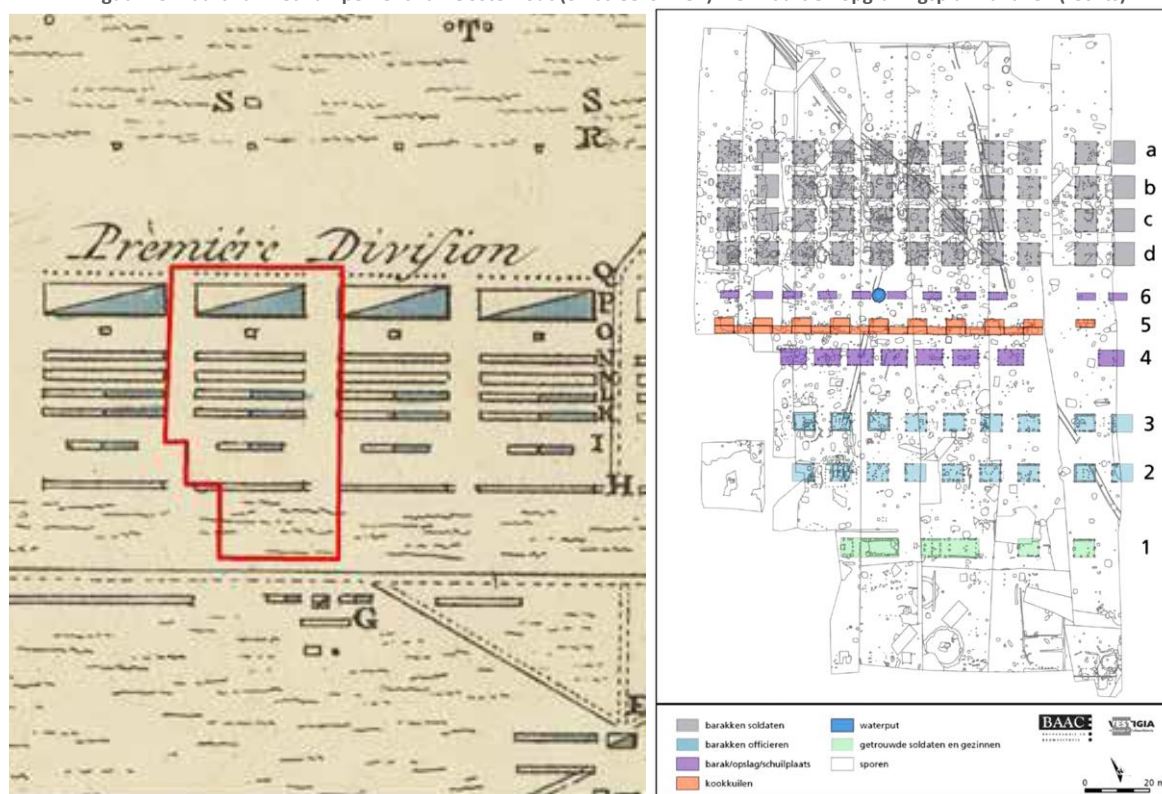
Er zijn echter nog meer concrete voorbeelden aan te halen van dergelijke lineaire kampen. Ook te Oosterhout (1732) en Lanaken (1748) werd een dergelijk lineair kamp ingericht¹⁶. Ook iets later te dateren voorbeeld, van aan het begin van de 19de eeuw, te Austerlitz, Naarden-Bussum, Oirschot en Rijen geven een lineaire, erg functioneel en hiërarchisch opgedeelde structuur weer.¹⁷

¹⁶ Roymans, Beex, Roymans 2017, 85 & Dysselinck 2009, 55-62

¹⁷ Roymans, Beex, Roymans 2017

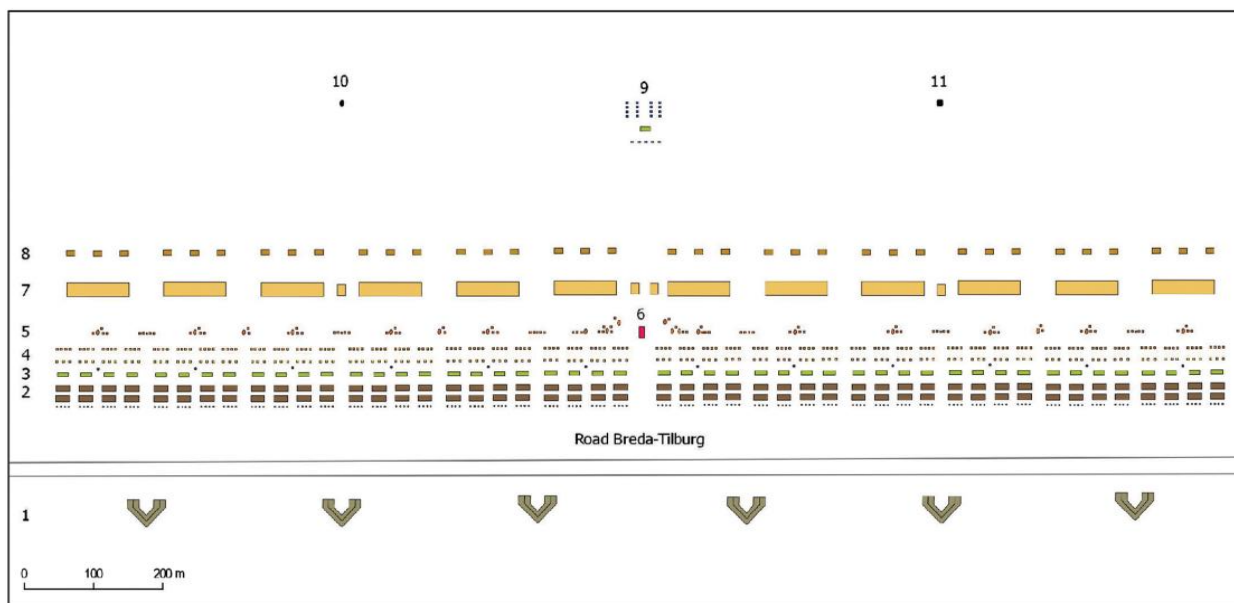
Figuur 15: Kaart van het kampement van Oosterhout (omstreeks 1732)¹⁸ en kaart en opgravingsplan Lanaken (rechts)¹⁹

Figuur 16: Kaart en opgravingsplan kamp Austerlitz (1804)

¹⁸ Roymans, Beex, Roymans 2017, 85

¹⁹ Dysselink 2009, 58

Figuur 17: Grondplan van het kamp van Rijen naar een historisch plan van J.P. Houtman uit 1831 (1. Lijn van Lunetten, 2. Soldatententen, 3. Kookkuilen, 4. Officierstenten, 5. Hoge officierstenten, 6. Tent van bevelhebber, 7. Civiele gebouwen en stallen, 8. Latrines, 9. Lazaret, 10. Katholieke "kerk", 11. Protestantse "kerk".²⁰

Figuur 18: Kamp van Rijen (schilderij 1831–1835)

²⁰ Roymans, Beex, Roymans 2017, 79

3.3.4 Wereldoorlog I

“Op vrijdag 31 juli 1914 wekt de grote noodklok de Hoogleedse bevolking uit haar slaap. De oorlog was nakend. De mensen die opgeroepen waren vertrokken de volgende ochtend met de tram naar Roeselare. Van daaruit werden ze overbracht naar Antwerpen. Het Belgische leger eiste nog diezelfde dag paarden, rijtuigen en auto's op. Nauwelijks enkele dagen later, op 4 augustus, viel Duitsland België binnen.

De Duitse verkenningstroepen, de zogenaamde Ulanen, trokken op vrijdag 18 september door Hooglede dorp. Allerhande manschappen namen hun intrek in Hooglede na het losbarsten van de Eerste Slag om Ieper (12 oktober – 11 november 1914). Ze logeerden her en der bij de bevolking. Wat later namen een driehonderdtal Duitsers Hooglede in en erkenden het als Duits gebied. Deze Duitsers namen deel aan de Slag om Ieper en keerden 's avonds dan terug naar Hooglede.

Maandag 19 oktober werd door de Hoogledenaars Schuwe maandag genoemd. De Fransen trokken langs de Beveren- en de Bruggestraat Hooglede in en losten er hun eerste salvo's. Vervolgens maakten ze rechtsomkeer en op die manier lokten ze de vijand met zich mee naar de IJzer. De beschietingen waren het hevigst rond de middag. Ondanks het inslaan van de eerste obussen, bleef de schade beperkt. De Duitse soldaten trokken met geweer, inclusief bajonet de straat op, winkels en kelders plunderend. Enkele burgers werden als gijzelaars meegenomen.

De Hoogleedse bevolking probeerde van 1914 tot 1916 zo goed mogelijk samen te leven met de Duitse bezetters.

In 1917 namen de spanningen en de ongerustheid toe. Met name toen Maarschalk Douglas Haig de opdracht kreeg van de Britse regering om de Duitse stellingen nabij de Vlaamse kust te vernietigen (Het Vlaams Offensief).

Op 1 augustus kregen de inwoners van Hooglede het bevel zich klaar te houden voor een eventuele uittocht. Die uittocht volgde drie dagen later.

De geallieerde troepen kenden de Duitse posities dankzij luchtfoto's en verklaringen van Duitse krijgsgevangenen. Het doel van het aanvalsplan van de Slag Torhout – Tielt was de Flandern I Stellung te vernietigen. De bedoeling was om het kamgebied Hooglede – Gits te veroveren en van daaruit door te stoten tot Torhout en Tielt.

Vanaf 7 oktober 1918 werden de Duitse stellingen geregeld onder vuur genomen met als doel bressen te slaan in hun verdedigingswerk. Een week later brak het bevrijdingsoffensief los. Het 34ste korps overschreed na twee succesvolle aanvallen de kam Hooglede-Gits tot aan de weg Torhout-Roeselare. 1140 soldaten werden gevangengenomen. Op 15 oktober blies het Duitse leger de aftocht. De Slag Torhout-Tielt was ten einde en de totale overwinning lag binnen handbereik.”²¹

“In de winter van 1917 /1918 werd, net ten westen van Hooglede, de 'Artillerie-Schutz-Stellung' (onderdeel van de Flandern I Stellung) opgericht. Hoewel de bouw van deze stelling deels onvoltooid bleef, werden wel verschillende betonnen bunkers, commandoposten en artillerie-observatieposten gerealiseerd. Enkele van deze bunkers zijn tot op heden bewaard gebleven, één ervan situeert zich op ca. 850 m ten westen van het onderzoeksgebied. Ook boerderijen werden opgenomen in deze verdedigingslinie. Tijdens het bevrijdingsoffensief in 1918 werd langs deze linie onverwacht veel Duitse weerstand geboden.”²² Eind september 1918 stagneerde de aanval ten westen van Hooglede, ter hoogte van Sleihage, zo’n 3,5km ten westen van het projectgebied.

3.3.5 Historisch kaartmateriaal en orthofotografie

De eerste voor dit onderzoek relevante historische kaart is de laat-achttiende-eeuwse Ferrariskaart. Deze schetst de omgeving van het onderzoeksgebied als een landelijke zone met een akkerlandschap en verspreide hoevebouw. De Beverenstraat en Honzebrouckstraat zijn al aanwezig, de aanleg van de N32 heeft er echter voor gezorgd dat de Beverenstraat doorgeknipt werd, en via een langsweg aan de zuidzijde van de N32 verbonden werd met de Honzebrouckstraat. Aan de overzijde van de N32 bleef het tracé van beide wegen verder bewaard als Gitsbergstraat en Beverenstraat. In het noordwestelijke uiteinde van de geplande opgraving is een omhaagd hoevetje met twee vrijstaande gebouwen ingetekend.

Op 19de-eeuwse historische kaarten (Popp, Vandermaelen en de Atlas der Buurtwegen) bevindt dit hoevetje zich echter een 60-tal meter naar het noordoosten, en valt het ruimschoots buiten het onderzoeksgebied. Dit is waarschijnlijk eerder te wijten aan de lagere nauwkeurigheidsgraad van de Ferrariskaarten dan een fysieke verhuis van de hoeve. Het hoevetje is nog waarneembaar op een loopgravenkaart van 1917, waar het zelfs uitgebreid is met een groot bijgebouw (dat zich uitstrekt tot op de grens van de afgebakende opgravingszone). Tenslotte is er op de orthofoto van 1971 nog één gebouw zichtbaar. Dit is op de eerstvolgende orthofoto (1979-1990) echter ook verdwenen. Een

²¹ https://nl.wikipedia.org/wiki/Hooglede_in_de_Eerste_Wereldoorlog

²² Beke & Van Dorpel 2017, 91

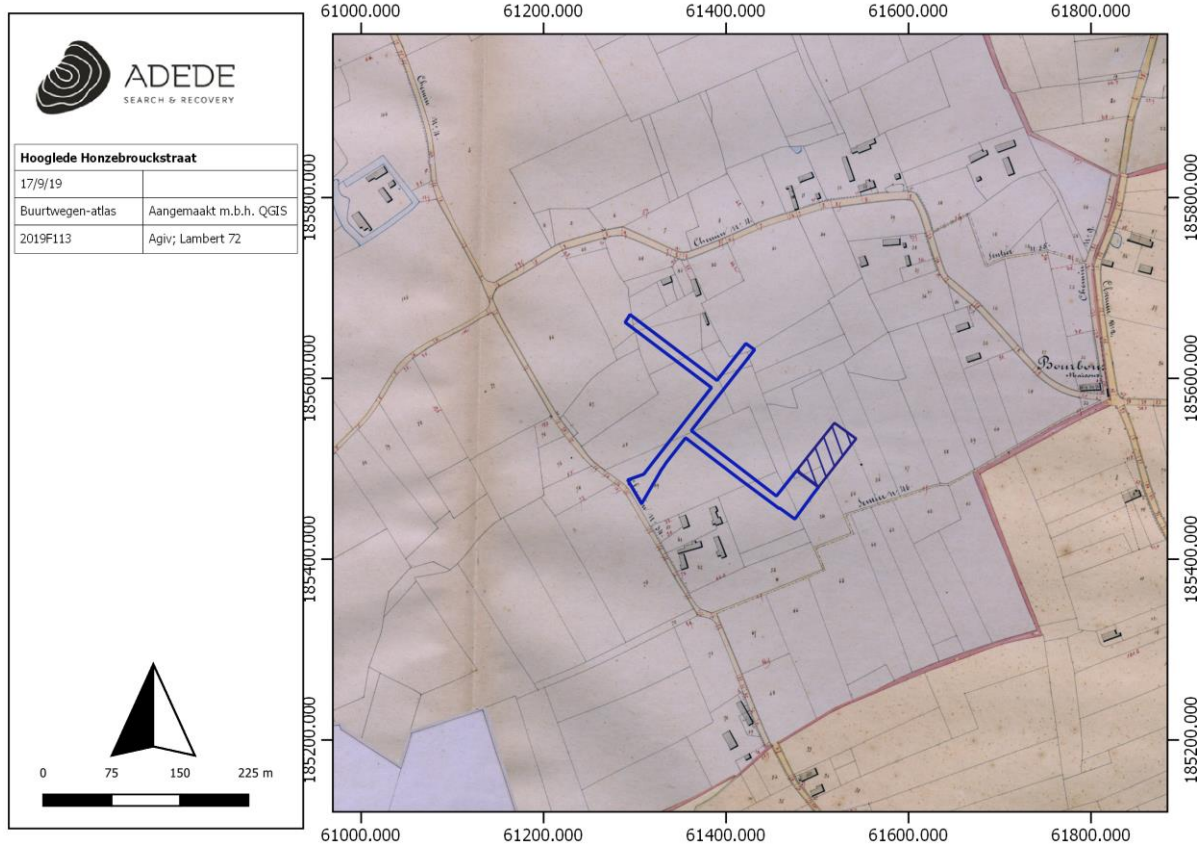
buurtbewoner kon inderdaad de afbraak van een “hovetje” hier bevestigen, maar kende het exacte jaartal niet.

Op de loopgravenkaart van 1917 zijn er geen indicaties voor loopgraven of andere aan Wereldoorlog I gerelateerde structuren zichtbaar. Wel zijn er enkele constructies (“*hutments*” volgens de legende van de loopgravenkaart) aangeduid op het erf van “*Kustors Farm*”, waarvan 1 zich in het projectgebied bevindt.

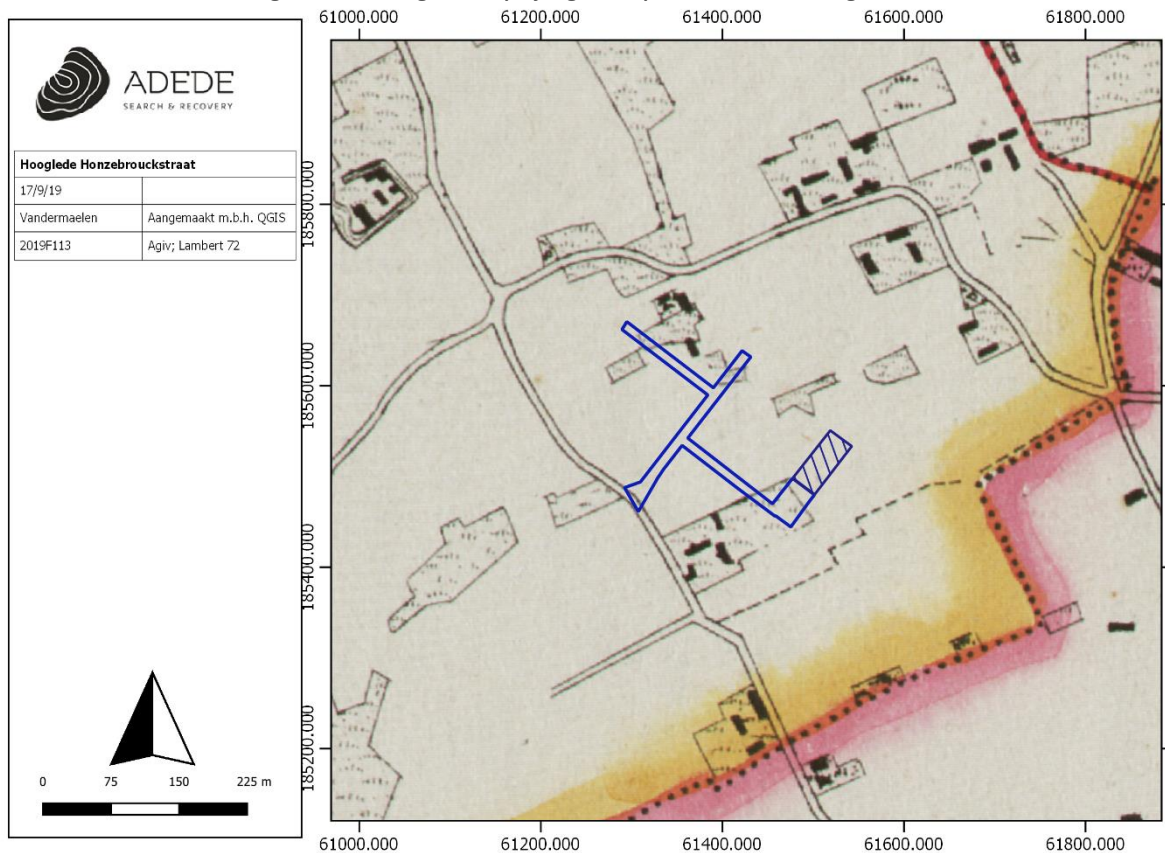
Op de loopgravenkaart van 1917 en de orthofoto van 1971 is te zien hoe de Kasteelbeek ontspringt even ten noorden van de Beverenstraat (nu Gitsbergstraat) en zuidwaarts stroomt om via de Duivelsbeek de Mandel te bereiken. De oorspronkelijke Kasteelbeek dwarst het uiterste noordwestelijke deel van de op te graven zone. Door de aanleg van de R32 verdween de bovenloop van de Kasteelbeek of viel ze droog. Heden herneemt ze haar oude loop vanaf de Honzebrouckstraat. Op de orthofoto van 1971-1990 is in de zone van het onderzoeksgebied de beek inderdaad niet meer zichtbaar.

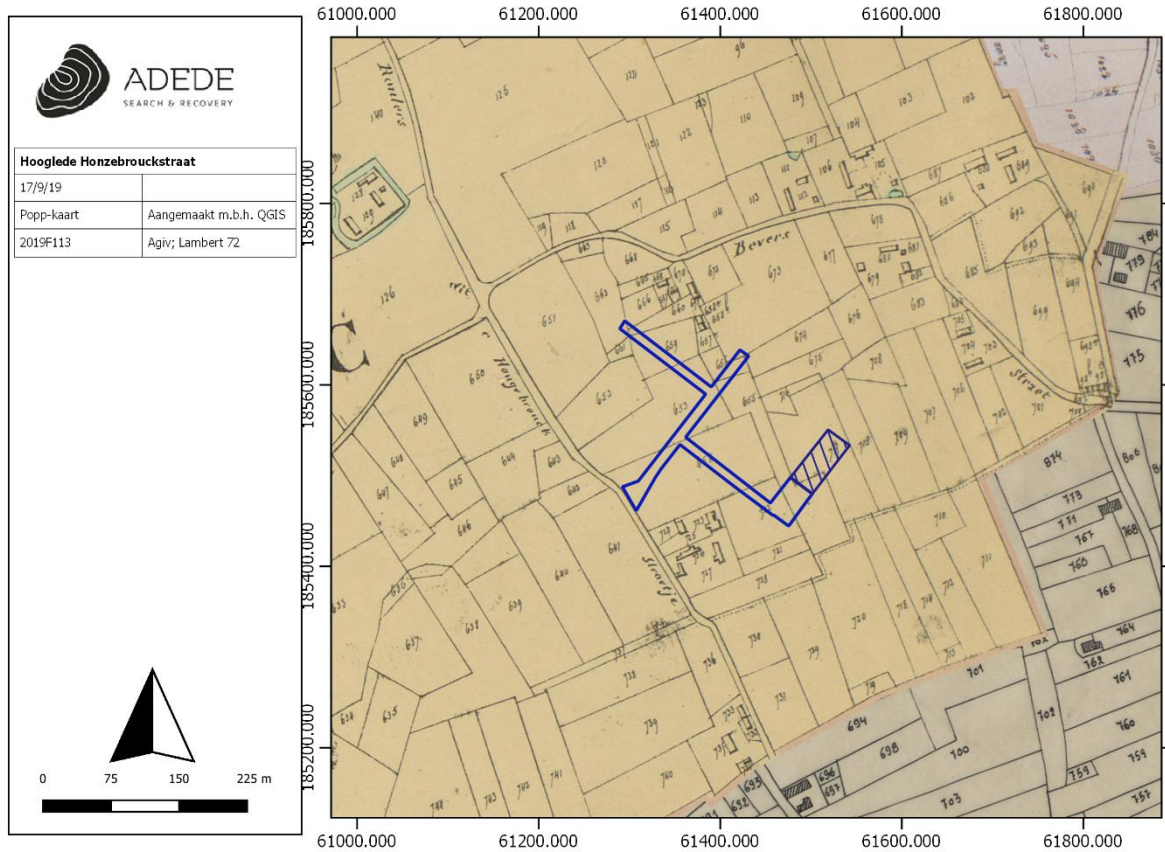
Figuur 19. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.

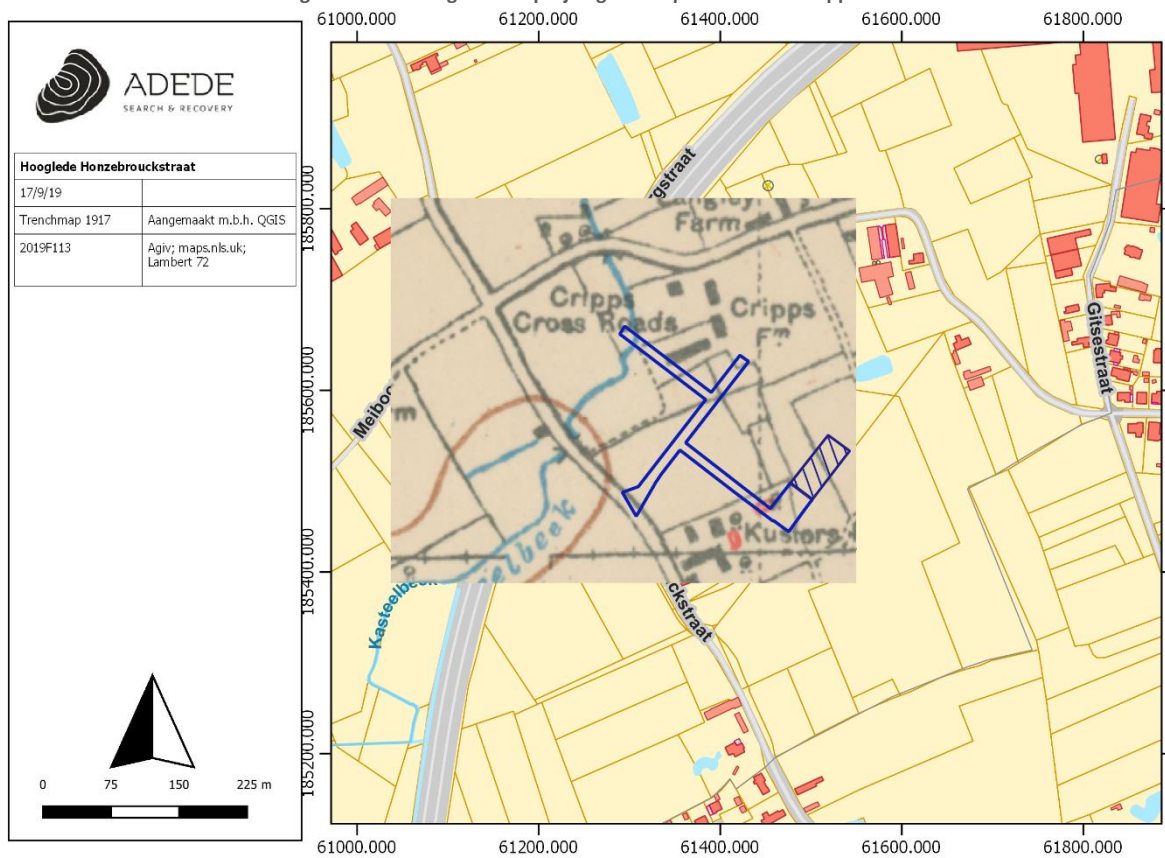
Figuur 20. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.

Figuur 21. Situering van het projectgebied op de Topografische kaart van Vandermaelen.

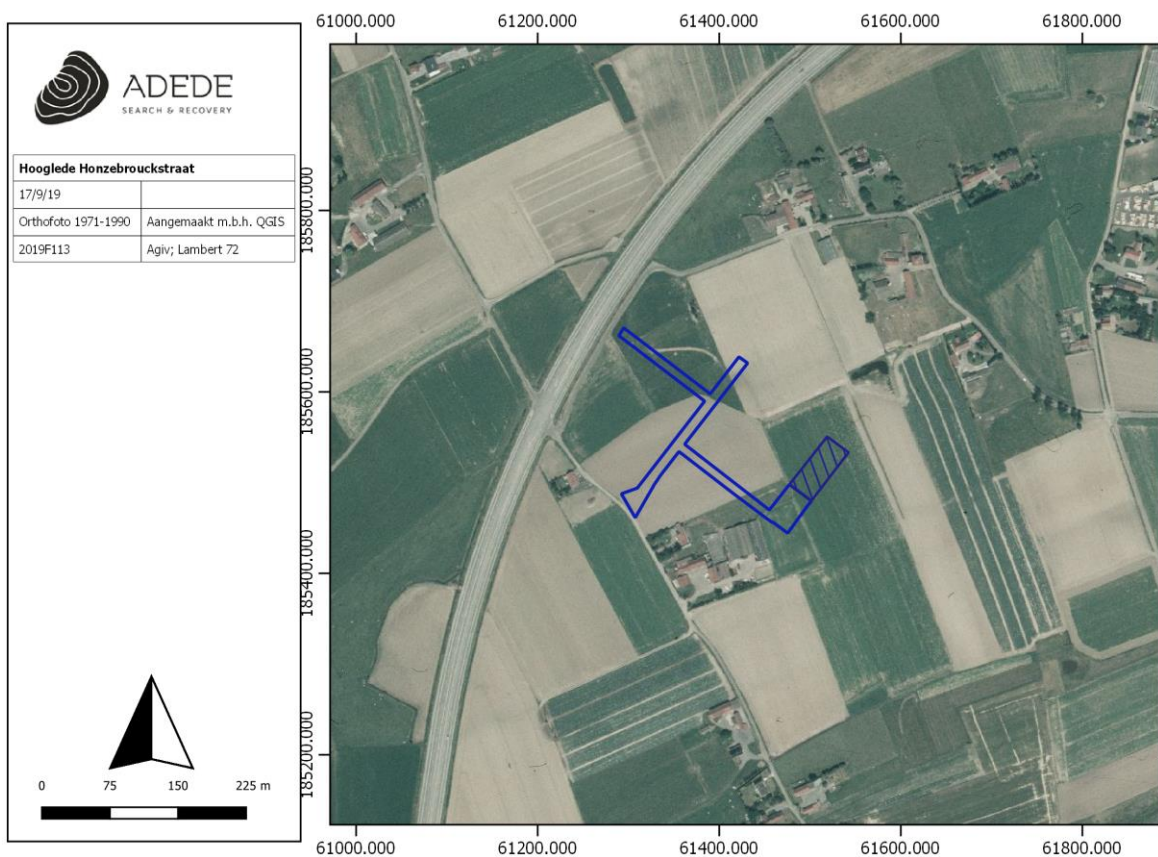
Figuur 22. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.

Figuur 23. Situering van het projectgebied op een loopgravenkaart uit 1917.

Figuur 24. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto van 1971.

Figuur 25. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto van 1971-1990.

3.4 Archeologische situering van het projectgebied

Binnen het onderzoeksgebied gebeurde reeds archeologisch onderzoek onder de vorm van een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door Ruben Willaert bvba. Ook in de directe nabijheid zijn reeds verschillende archeologische onderzoeken uitgevoerd.

Binnen het projectgebied werd in een eerdere fase de zone van de geplande wegenis en bufferbekkens reeds onderworpen aan een proefsleuvenonderzoek, uitgevoerd door Ruben Willaert bvba. Tijdens de terreinevaluatie werden 188 sporen genummerd. Het gaat om 18 kuilen, twee mogelijke paalkuilen, drie houtskoolmeilers, 13 haardkuilen, 73 greppelsegmenten, 49 grachtsegmenten, acht mogelijke bomkraters, vijf fragmenten van loopgraven, een recente bakstenen put, drie vermoedelijk recente uitgravingen en vijf onderdelen van poelen. De resultaten van het proefsleuvenonderzoek tonen de menselijke aanwezigheid op het terrein aan, vermoedelijk vanaf de ijzertijd tot aan de vroegmoderne periode. De restanten van het militair kampement, te linken aan de Slag bij Hoogdele zijn echter van grote waarde voor het inzicht in de geschiedenis van de regio en voor de algemene kennis van vroegmoderne militaire conflicten. Het onderzoek van dergelijke sites staat in Vlaanderen namelijk nog in haar kinderschoenen en kan een belangrijke bijdrage krijgen door het verder onderzoek van de aangetroffen vindplaats.²³

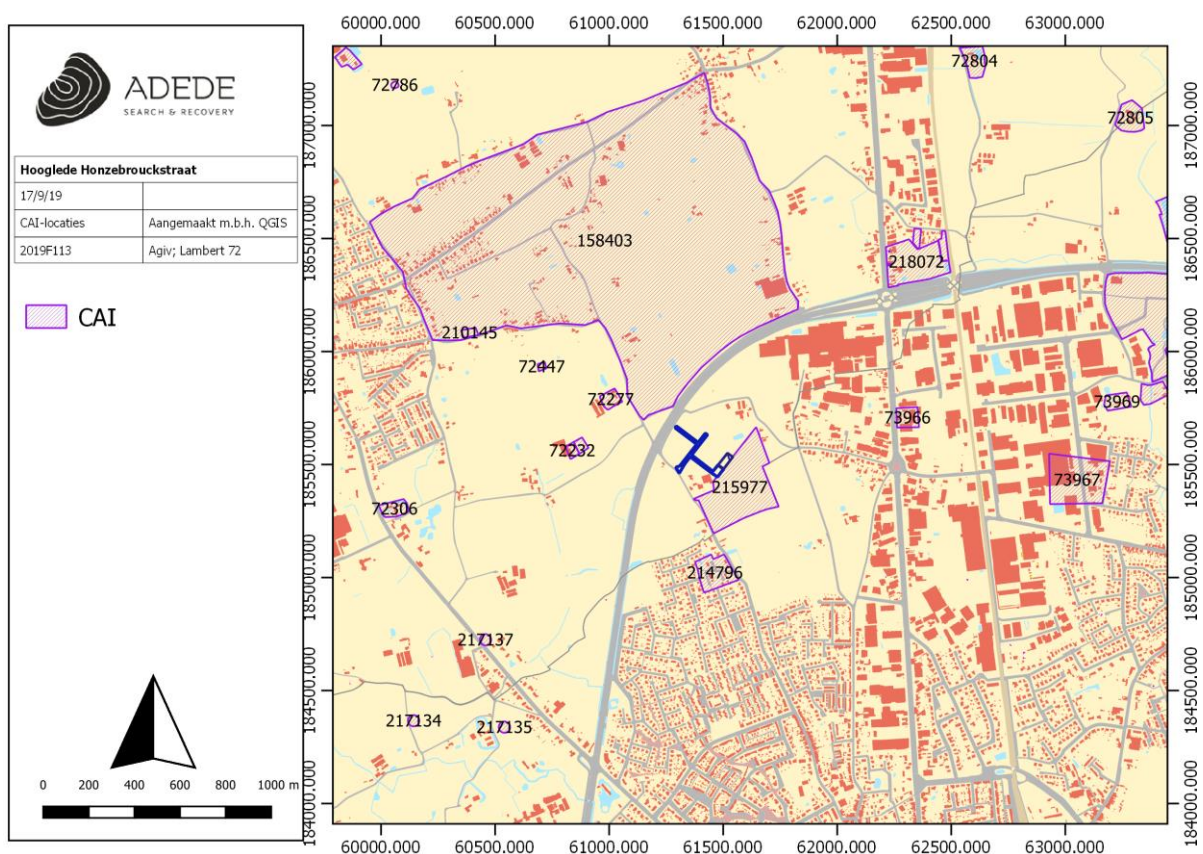
Ter hoogte van CAI ID 215977, net ten zuiden van het onderzoeksgebied, werd bij een opgraving 41 houtskoolmeilers aangetroffen. Al deze houtskoolmeilers dateren wellicht uit de Late IJzertijd en de Romeinse tijd. Een nabijgelegen poel uit hetzelfde tijdvak liet een faunareconstructie toe van het toenmalige landschap. De vroegste aanwijzingen voor antropogene activiteit op de locatie zijn een aantal potscherven uit de Midden-Bronstijd. Een uitgebreid systeem van greppels dat gelijkenissen vertoont met de huidige percelering stamt uit de Middeleeuwen. Enkele munitievondsten en een mogelijk loopgraafsegment dateren uit de Eerste Wereldoorlog.²⁴ Tot slot werden bij een ander proefsleuvenonderzoek t.h.v. de Honzebrouckstraat vergelijkbare houtskoolmeilers en resten van vroegmoderne percelering blootgelegd (CAI 214796).

²³ Nota met ID 9885

²⁴ Houtskoolmeilers en het landschap in de Romeinse tijd. Archeologische opgraving te Hoogdele 'Honzebrouckstraat', Ruben Willaert BVBA

Veel van de CAI-meldingen betreffen cartografische indicatoren naar Postmiddeleeuwse verspreide hoevecomplexen, die mogelijk Middeleeuwse roots hebben en zelf ook in vele gevallen de voorloper zijn van nog bestaande of recent verdwenen boerderijen.

Een grote afgebakende zone (CAI 158403) net noorden van het projectgebied aan de overzijde van de Ringweg betreft de aanduiding van het slagveld van de Slag bij Hooglede tussen Franse en Oostenrijkse (geallieerde) troepen in 1794.

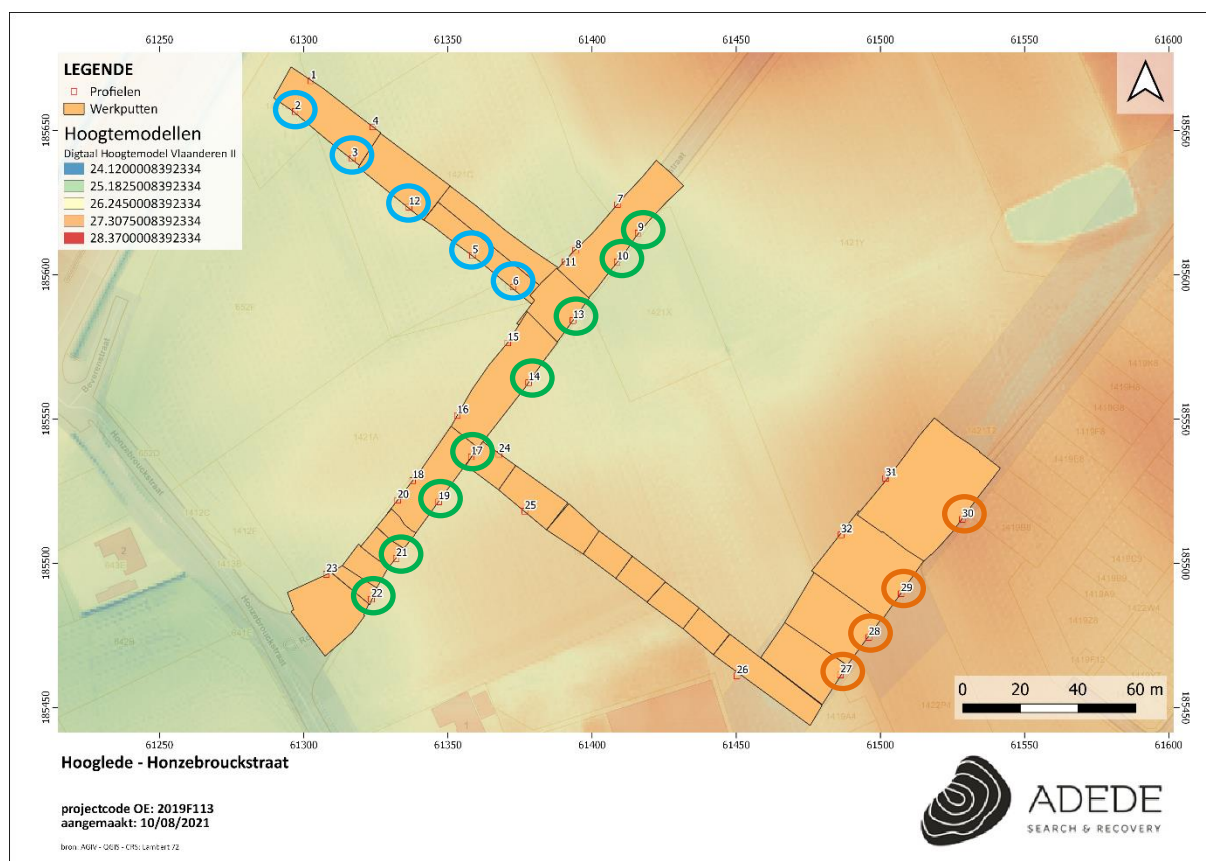
Figuur 26. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.

	CAI-NUMMER	PERIODE	BESCHRIJVING
SITES			
	215977	IJzertijd/Romeins (?)	Groot aantal houtskoolmeilers, verspreid over het terrein.
		Nieuwe Tijd	Perceelgreppels
	70000	Volle Middeleeuwen	Kerk. Ouder dan 1107AD
	214796	IJzertijd/Romeins (?)	4 houtskoolmeilers, verspreid over het terrein.
		Nieuwe Tijd	Enkele perceelgreppels
INDICATOREN			
	71767	Late Middeleeuwen	Walgrachtsite
	72277	Late Middeleeuwen	Walgrachtsite
	72306	Late Middeleeuwen	Walgrachtsite
	72447	Late Middeleeuwen	Walgrachtsite

	72785	Late Middeleeuwen	Walgrachtsite
	72786	Late Middeleeuwen	Walgrachtsite
	73966	Volle Middeleeuwen	Walgrachtsite
	73967	Volle Middeleeuwen	Walgrachtsite
	158403	18 ^{de} eeuw	Slagveld Slag bij Hooglede 1794
METAAL DETECTIE			
	210145	18 ^{de} eeuw	Loden kogels, vermoedelijk te linken aan de Slag bij Hooglede in 1794
		20 ^{ste} eeuw	WO I munitie
	210137	19 ^{de} eeuw	Grote hoeveelheid munten
		20 ^{ste} eeuw	WO I munitie

3.5 Assessment bodem – stratigrafie

Binnen het onderzoeksgebied zijn verschillende bodemtypes waar te nemen. Het gaat veelal om zandleembodems met sterk verbrokkelde textuur B-horizonten (Pcc, Ldc), maar ook een sterk gleyige kleibodem zonder profiel met sterk antropogene invloed komt voor (Efp(o)). Deze kleibodems lijkt vooral in het uiterste noorden en noordwesten van het onderzoeksgebied aanwezig te zijn.

Figuur 27: Werkputten en aangelegde profielen met aanduiding van de hieronder beschreven profiellijnen op DHM en GRB kaart (blauw: profiellijn 1, groen: profiellijn 2, oranjebruin: profiellijn 3)

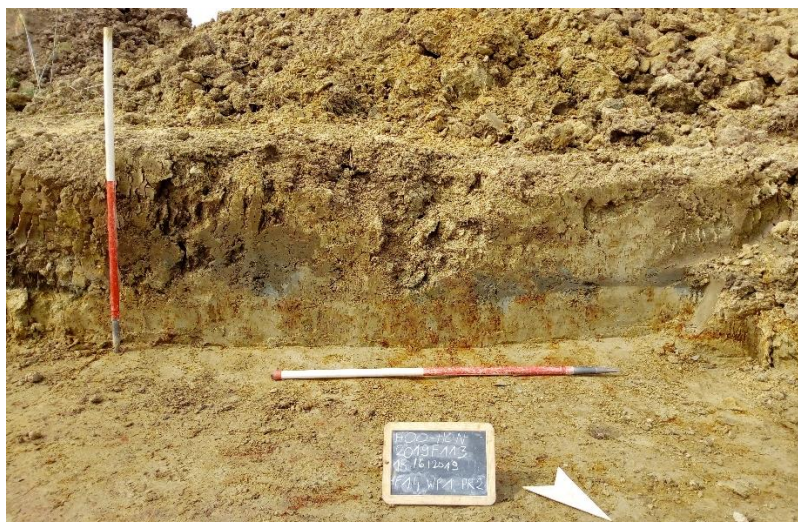
Figuur 28: Werkputten en aangelegde profielen met aanduiding van de hieronder beschreven profiellijnen op bodemtypekaart en GRB kaart (blauw: profiellijn 1, groen: profiellijn 2, oranjebruin: profiellijn 3)

In totaal werden er verspreid over het terrein 32 profielen aangelegd. Door middel van een aantal kortere profielen kan zo een bodemkundige doorsnede bekomen worden voor het gehele gebied. Er worden hieronder drie van dergelijke doorsneden gegeven, namelijk twee NO-ZW gerichte exemplaren en een NW-ZO gerichte lijn.

3.5.1 Profiellijn 1 (Profielen 2-3-12-5-6) - NW-ZO gerichte lijn

Deze profiellijn wordt voornamelijk gekenmerkt door een A-C sequentie. Enkel ter hoogte van profiel 3 kon nog een fragment van een Bt horizont herkend worden. De afwezigheid van een dergelijk textuur B-horizont binnen de andere profielen is vermoedelijk te wijten aan de landbouwactiviteit op dit gedeelte van het terrein. Hierbij werd vermoedelijk reeds een deel van de oorspronkelijke bodemopbouw in de ploeglaag opgenomen. Getuige hiervan is de duidelijk strakke ondergrens van de Ap horizont.

De bodem bestaat dus voornamelijk uit een humusrijke, bovenliggende Ap horizont van zandige leem. Eronder ligt bijna stevast een bruingele Cg horizont van zandige leem. Hierin zijn enige roestverschijnselen zichtbaar. Naar profielen 5 en 6 toe werd de C-horizont iets kleiiger.

Figuur 29: Foto profiel 2

Figuur 30: Foto profiel 3

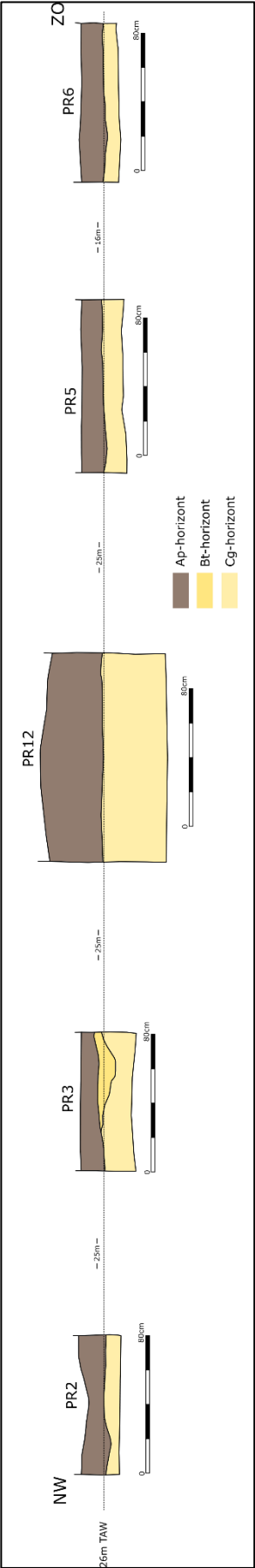
Figuur 31: Foto profiel 12

Figuur 32: Foto profiel 5

Figuur 33: Foto profiel 6

Figuur 34: Tekening profiellijn 1

3.5.2 Profiellijn 2 (Profielen 9-10-13-14-17-19-21-22) - NO-ZW gerichte lijn

Deze profiellijn wordt ook voornamelijk gekenmerkt door een A-C sequentie. Enkel ter hoogte van profiel 14 kon nog een Bt horizont (zandige leem) herkend worden. De afwezigheid van een dergelijk textuur B-horizont binnen de andere profielen is vermoedelijk te wijten aan de landbouwactiviteit op dit gedeelte van het terrein. Hierbij werd vermoedelijk reeds een deel van de oorspronkelijke bodemopbouw in de ploeglaag opgenomen. Getuige hiervan is de duidelijk strakke ondergrens van de Ap horizont.

In het noordoostelijke deel (profielen 9 en 10) is in het profiel tevens het spoor 25 aanwezig. Onder deze vermoedelijk depressie (poel)opvulling wijst de blauwe kleur van de aanwezige Cg horizont naar de natte omstandigheden van het terrein hier. In dit noordoostelijke deel is de bodem kleiiger dan meer zuidwaarts. De bouwvoor (of in het geval van profiel 10 2 Ap-horizonten) lijkt in deze noordoostelijk zone ook wat dikker te zijn. Dit kan mede verklaard worden door de aanwezigheid van een depressie daar.

De bodem bestaat dus voornamelijk uit een humusrijke, bovenliggende Ap horizont van zandige leem. Eronder ligt bijna stevast een bruingele Cg horizont van zandige leem. Hierin zijn enige roestverschijnselen zichtbaar.

Figuur 35: Foto profiel 9

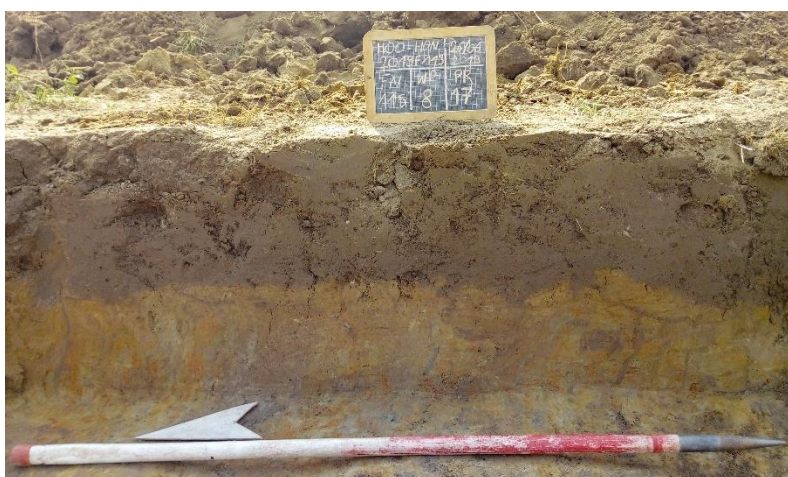
Figuur 36: Foto profiel 10

Figuur 37: Foto profiel 13

Figuur 38: Foto profiel 14

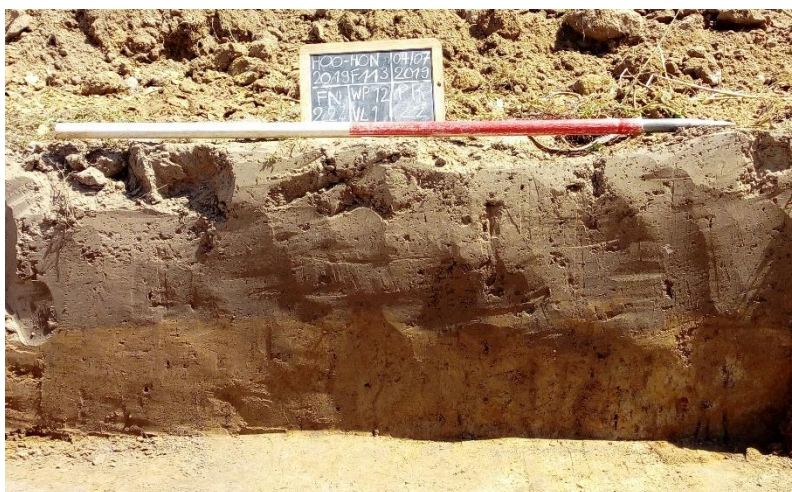
Figuur 39: Foto profiel 17

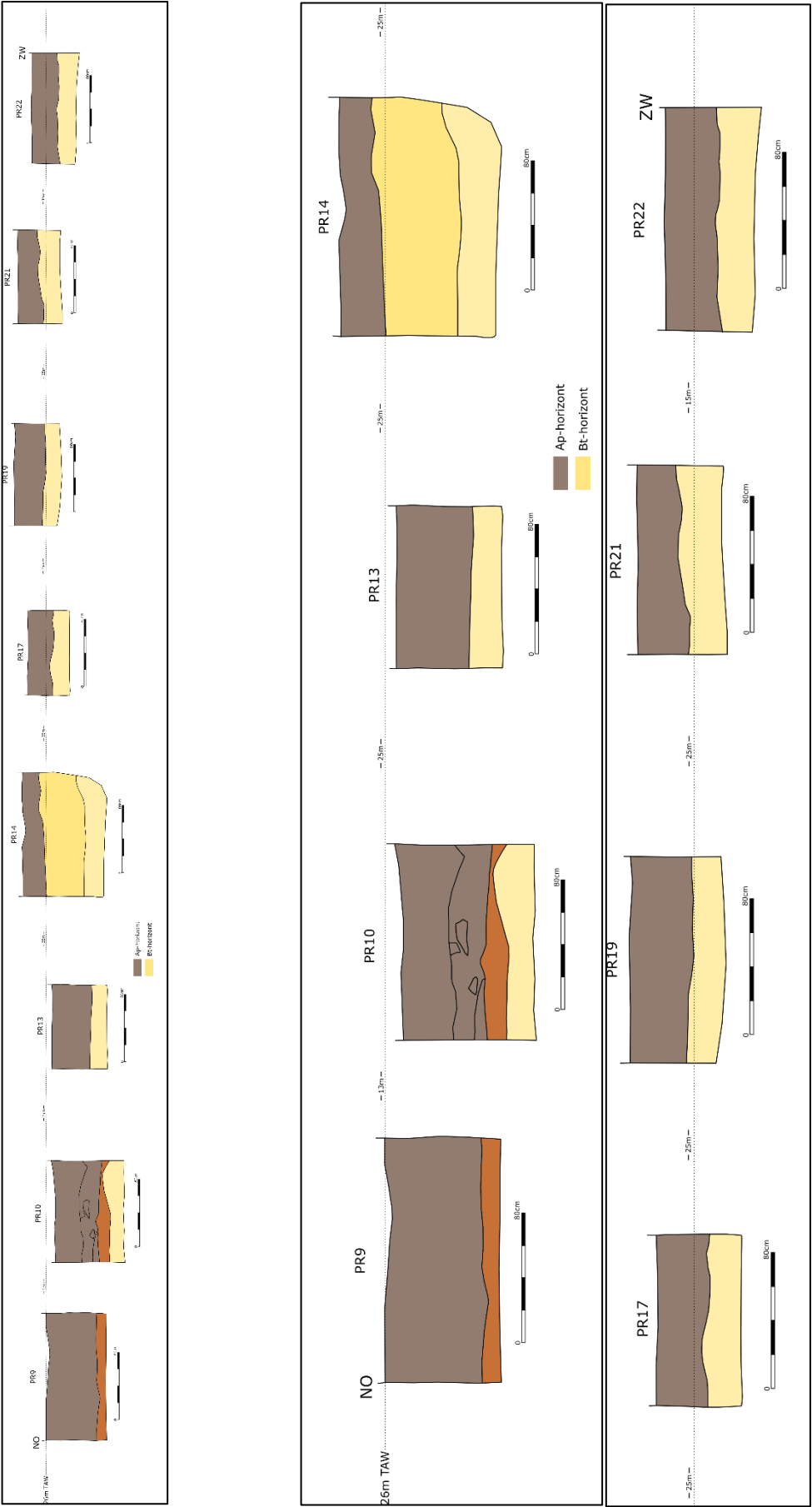
Figuur 40: Foto profiel 19

Figuur 41: Foto profiel 21

Figuur 42: Foto profiel 22

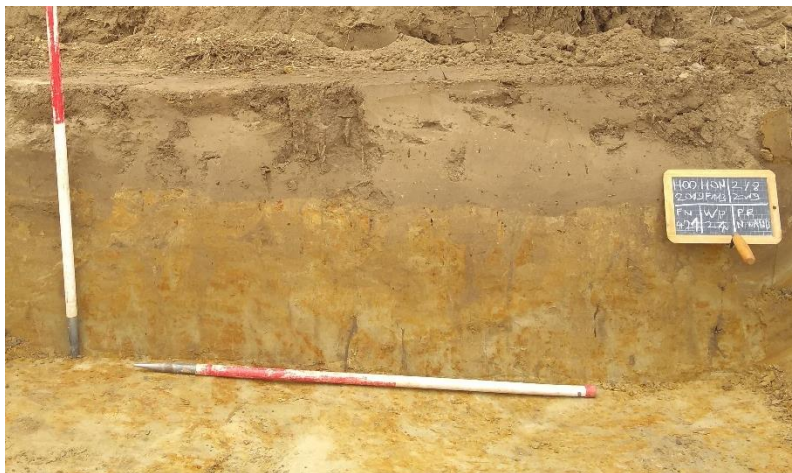
Figuur 43: Tekening profiellijn 2 (overzicht links, details rechts)

3.5.3 Profiellijn 3 (Profielen 30-29-28-27) - NO-ZW gerichte lijn

Ook deze profiellijn wordt ook voornamelijk gekenmerkt door een A-C sequentie. Wel bleek er een zeer grote mate van bioturbatie aanwezig te zijn in de Cg-horizont. Dit was bvb. ook erg goed zichtbaar in de profielen 31 en 32 (niet behorende tot deze lijn, maar wel op min of meer dezelfde hoogte gelegen).

Figuur 44: Profiel 31

Figuur 45: Profiel 32

De afwezigheid van een textuur B-horizont binnen de profielen is vermoedelijk te wijten aan de landbouwactiviteit op dit gedeelte van het terrein. Hierbij werd vermoedelijk reeds een deel van de oorspronkelijke bodemopbouw in de ploeglaag opgenomen. Getuige hiervan is de duidelijk strakke ondergrens van de Ap horizont.

De bodem bestaat dus voornamelijk uit een humusrijke, bovenliggende Ap horizon van zandige leem. Eronder ligt bijna stevast een bruingele Cg horizon van zandige leem met bovenaan erg veel bioturbatie. In de Cg horizon zijn enige roestverschijnselen zichtbaar.

Figuur 46: Foto profiel 30

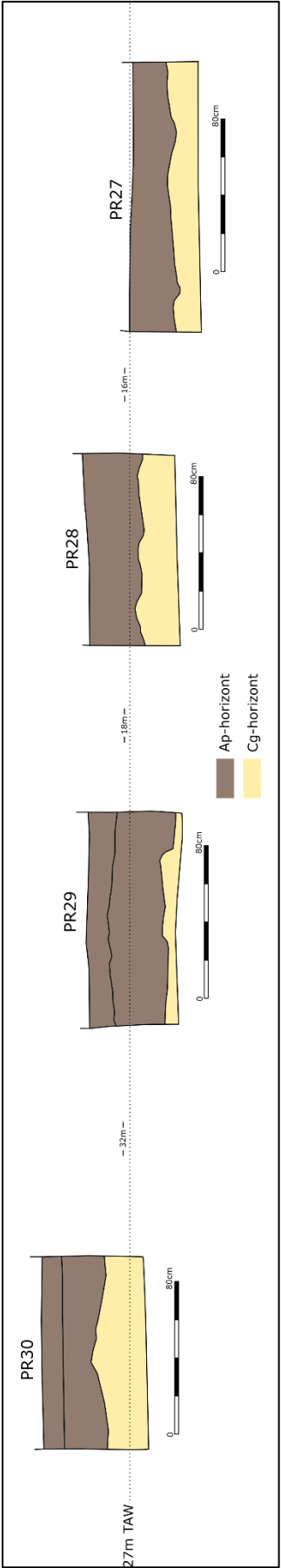
Figuur 47: Foto profiel 29

Figuur 48: Foto profiel 28

Figuur 49: Foto profiel 27

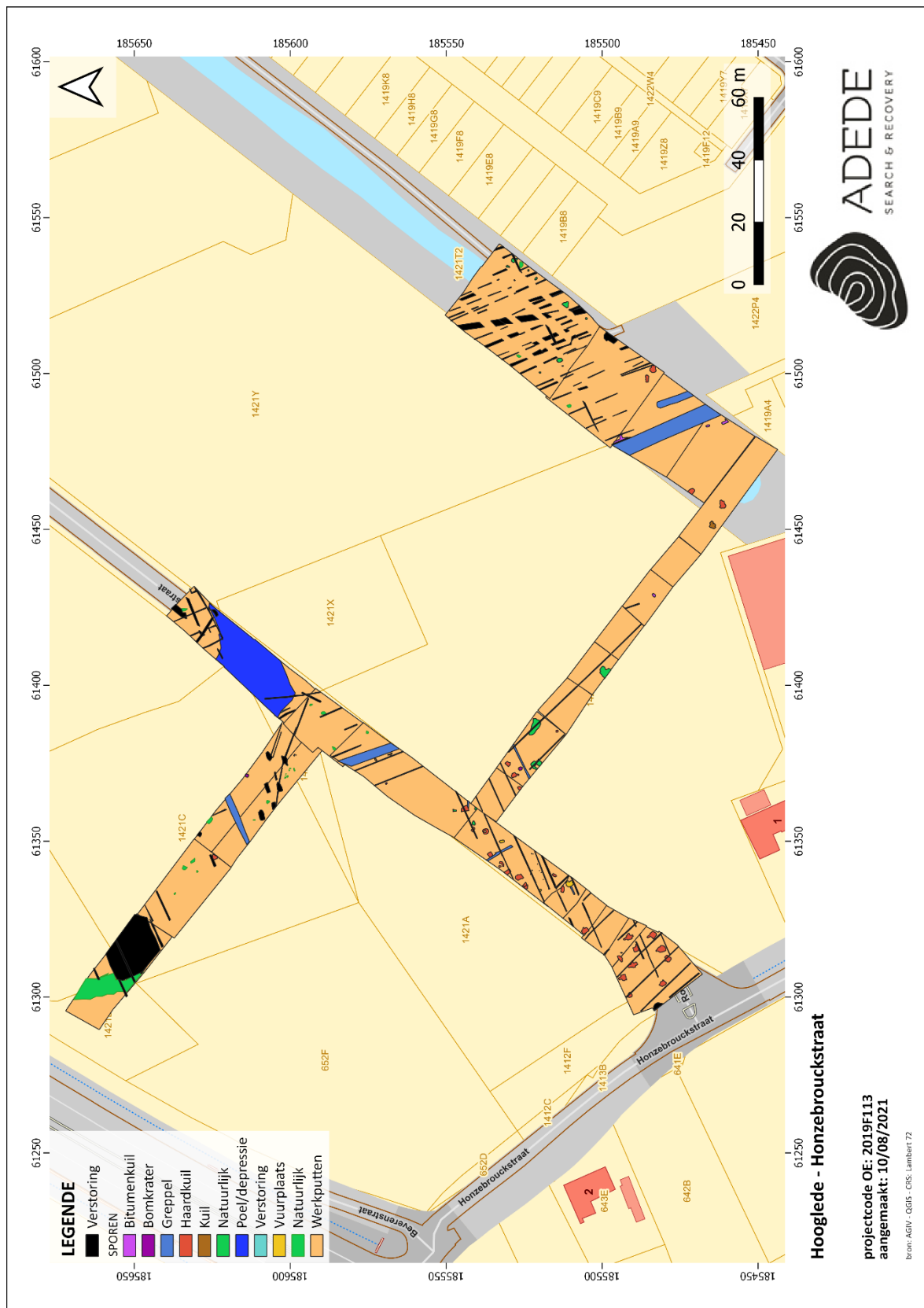

Figuur 50: Tekening profiellijn 3

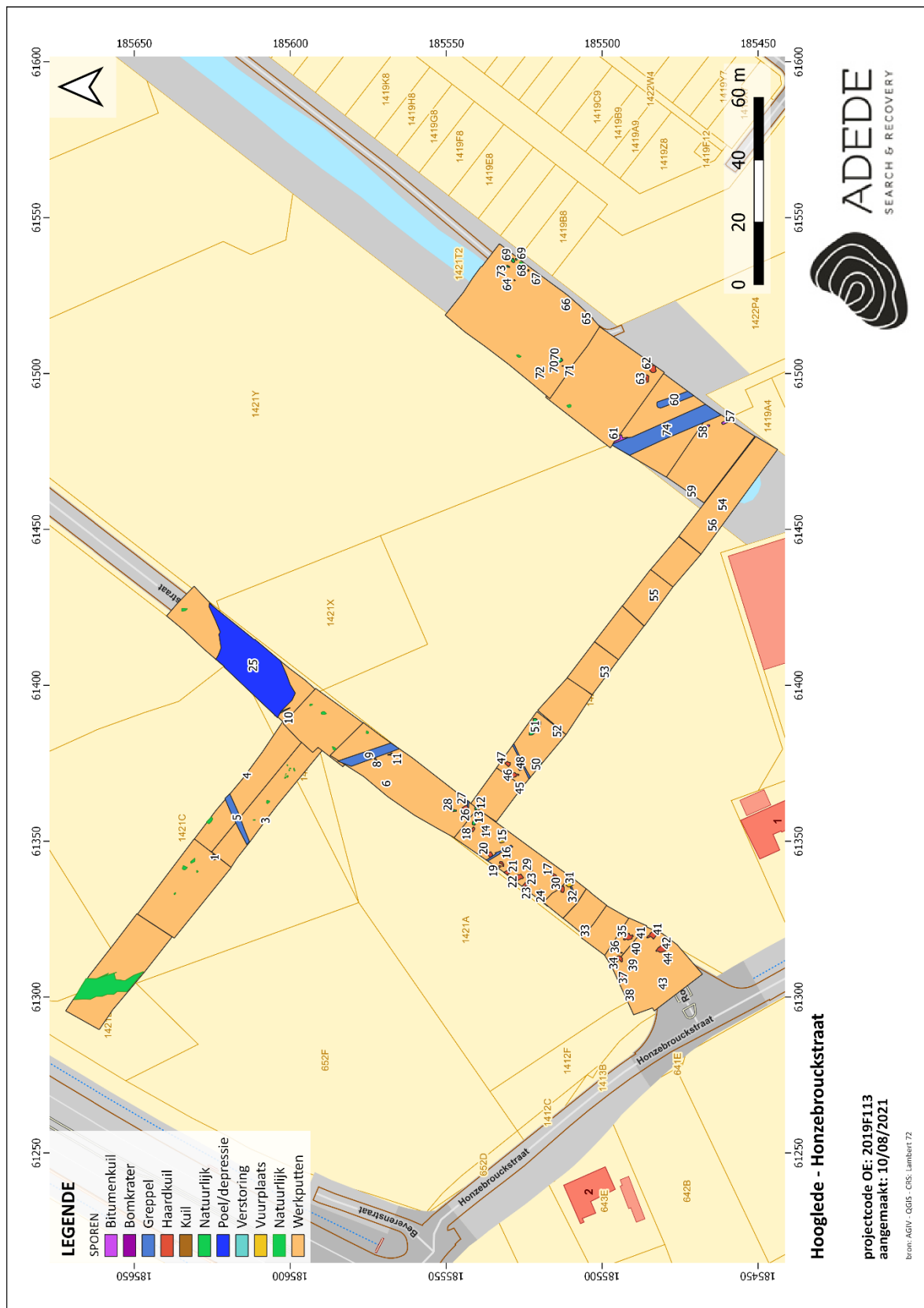
3.6 Assessment sporen en structuren

3.6.1 Algemeen

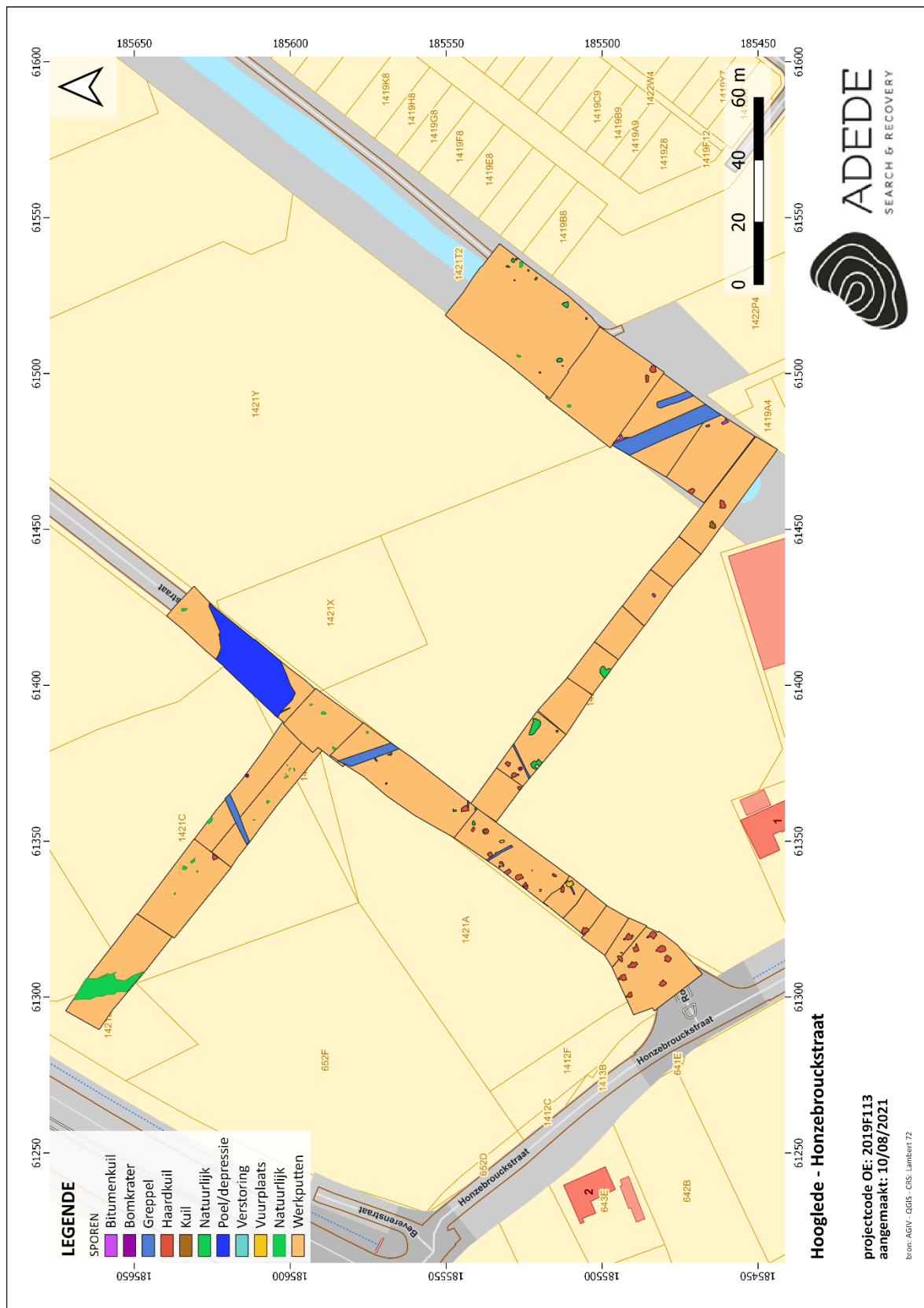
In totaal werden 74 spoornummers toegekend. Drie sporen zijn verstoringen (sporen 2, 10 en 64) en 17 sporen bleken na coupe natuurlijk. De overige sporen zijn allemaal grondsporen, meer bepaald 4 bitumenkuiltjes (sporen 55, 57, 58, 61), 2 bomkraters (sporen 4, 48), 7 grachten en greppels (sporen 5, 9, 16, 27, 32, 60, 74) – waarvan spoor 60 mogelijk even in gebruik is geweest als loopgraaf in WOI, 26 haardkuilen (sporen 1, 17, 19, 20, 23, 26, 30, 3-35, 37-47, 52, 54, 59, 62), 5 vermoedelijke haardkuilen (sporen 14, 18, 21, 22, 63), 4 kuilen (7, 11, 36, 56), 1 mogelijke paalkuil (8), een opgevulde poel of depressie (25), en 4 vuurplaatsen (15, 24, 29, 31).

Figuur 51: Alle sporenkaart op GRB kaart (zonder spoornummers en met verstoringen)

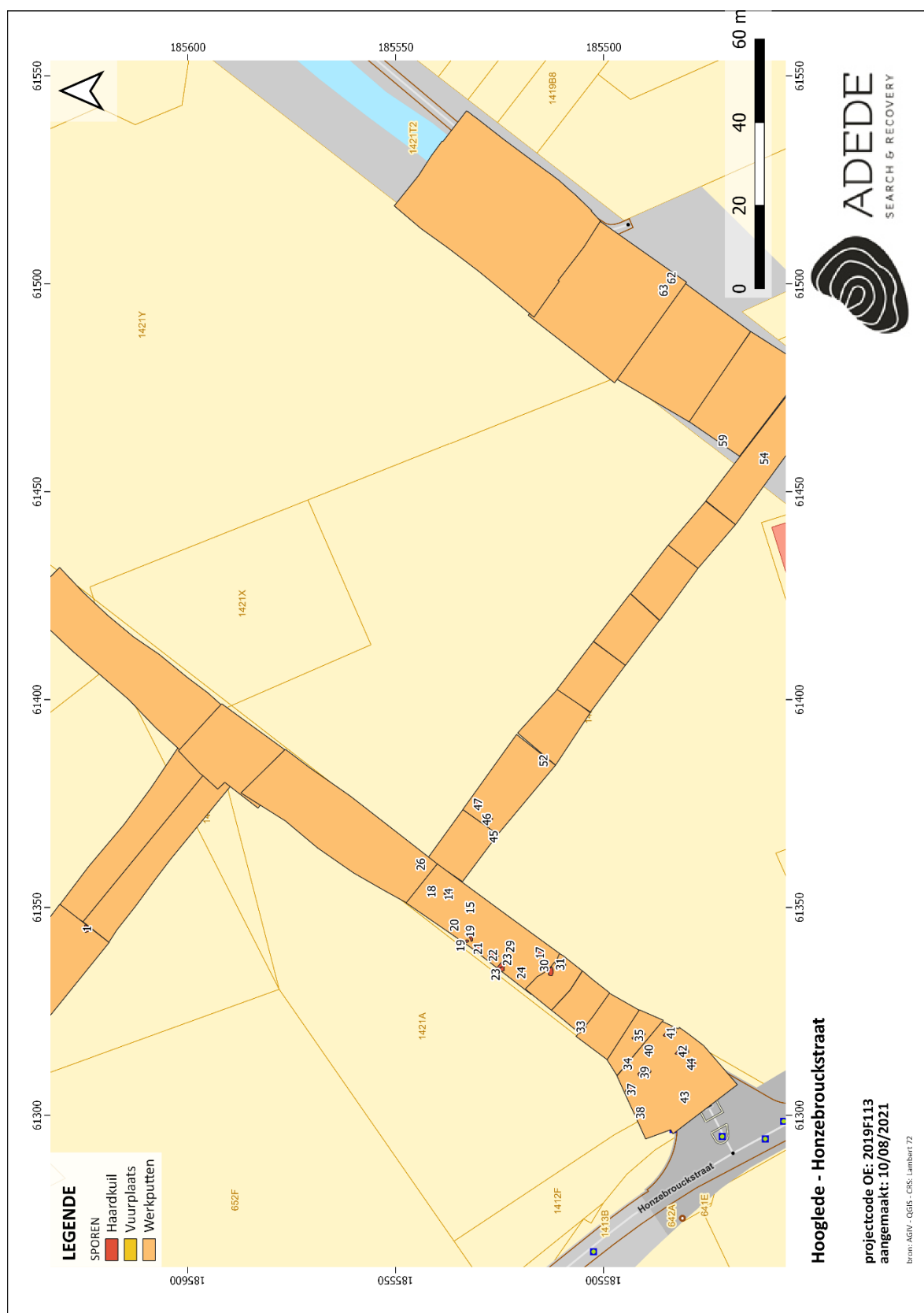
Figuur 52: Alle sporenkaart op GRB kaart (met spoornummers en zonder verstoringen)

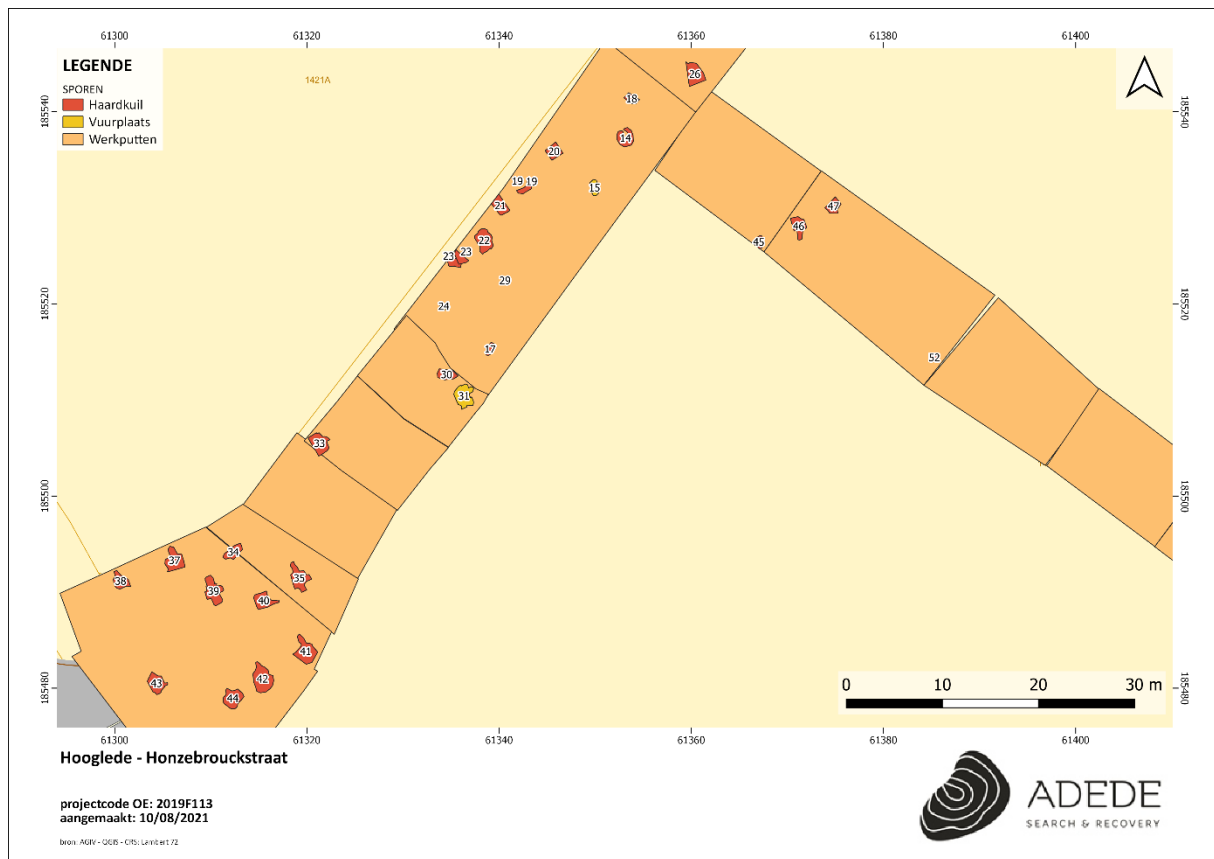
Figuur 53: Alle sporenkaart op GRB kaart (zonder spoornummers en zonder verstoringen)

3.6.2 Haardkuilen en vuurplaatsen

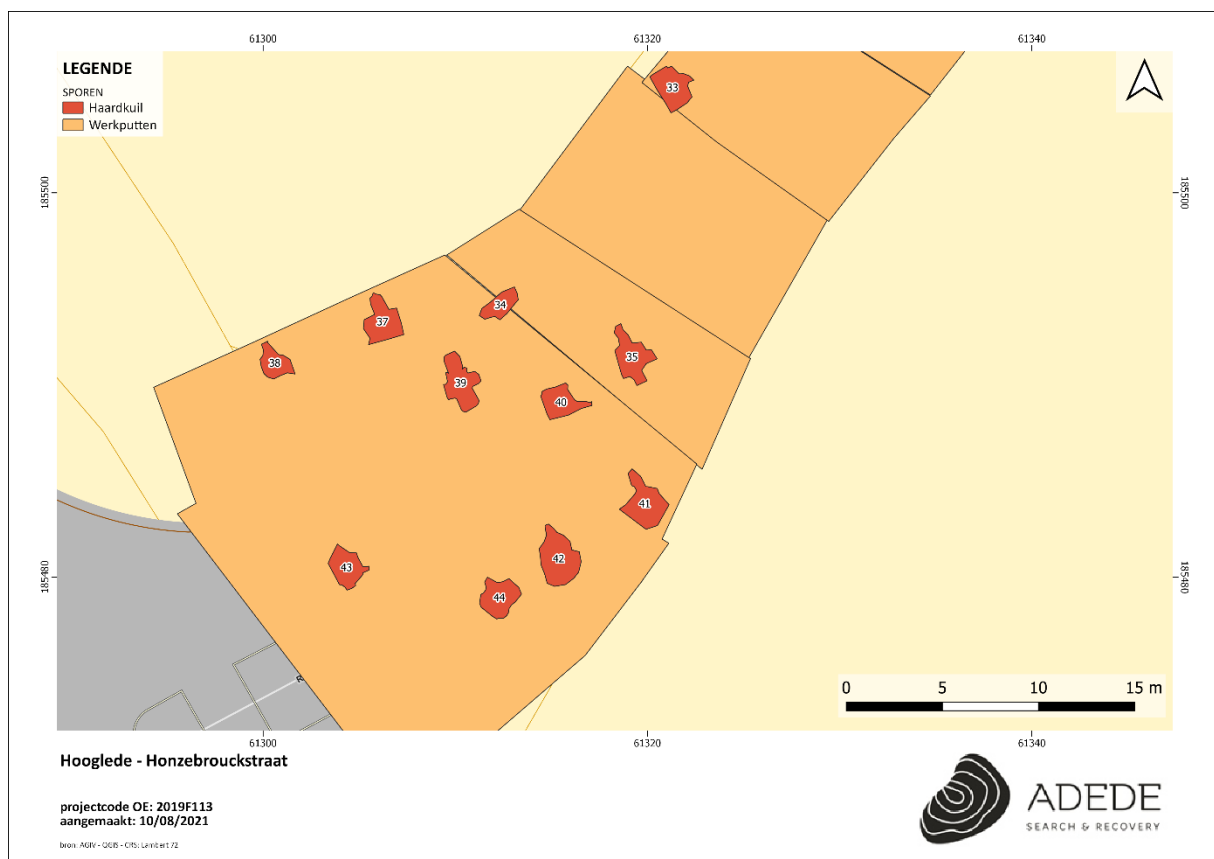
Er konden 34 gelijkaardige sporen herkend worden tijdens het onderzoek als zijnde haardkuilen en vuurplaatsen. Het gaat hier om de sporen 1, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 29, 30, 31, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 52, 54, 59, 62 en 63.

Figuur 54: Haardkuilen en vuurplaatsen aangetroffen tijdens de opgraving

Figuur 55: Zoom op haardkuilen en vuurplaatsen in zuidelijke zone

Figuur 56: Zoom in op haardkuilen en vuurplaatsen in zuidelijke zone

Deze bleken niet allemaal even goed bewaard te zijn. Enkele sporen waren tot meer dan 50cm diep bewaard terwijl anderen slechts enkele centimeters onder het archeologische vlak aanwezig waren. Vooral de haardkuilen in het zuiden van het terrein, tegen de Honzebrouckstraat aan, bleken erg goed bewaard. Hier bevonden zich overigens de meeste van dergelijke sporen. Hier werden ook restanten van 4 open vuurtjes (vuurplaats) aangetroffen, waarbij houtskool en verbrande leem werd aangetroffen zonder, of in een erg ondiepe, kuil. Het gaat hier meer bepaald om sporen 15, 24, 29 en 31.

Tabel 1: Lijst van de aangetroffen haardkuilen (rood) en vuurplaatsen (oranje) tijdens dit onderzoek

Spoor	WP	Vlak	Lengte (cm)	Breedte (cm)	Diepte (cm)	Vorm	Kleur	Inclusies	Vondstrs.	Interpretatie
1	2	1	173	147	32	Onregelmatig	Bruingrijs	Houtskoolspikkels	7	Haardkuil
14	8	1	195	175	9	Rond	Bruingrijs	Houtskoolspikkels, roestvlakken	11, 18, 20, 21, 22	Haardkuil
15	8	1	175	66	19	Onregelmatig	Bruingrijs	Houtskoolspikkels, verbrande leem	/	Vuurplaats
17	8	2	144	73	41	Onregelmatig	Bruingrijs	Houtskoolspikkels, roestvlekken	23, 34, 35	Haardkuil
18	8	1	133	80	14	Rechthoekig	Licht en donkergrijs	Houtskoolspikkels	17	Haardkuil
19	8	2	205	94	8	Onregelmatig	Grijsrood	Houtskoolspikkels	/	Haardkuil
20	8	2	135	160	25	Rechthoekig	Lichtgrijs-oranje	Roestverschijnselen	/	Haardkuil
21	8	2	198	116	43	Onregelmatig	Grijs-oranje	Houtskoolspikkels, roestvlekken	/	Haardkuil
22	8	2	235	153	32	Onregelmatig	Grijs-oranje	Houtskoolspikkels, roestvlekken	32	Haardkuil
23	8	2	144	92	45	Onregelmatig	Lichtgrijs-oranje	Roestverschijnselen	25, 26, 30, 31, 33, 36, 37	Haardkuil
24	8	2	82	66	7	Ovaal	Bruin-oranje	Verbrande leem, houtskoolspikkels	/	Vuurplaats
26	7	1	280	19	40	Rechthoekig	Lichtgrijs	Roestvlekken, baksteenspikkels	27, 28, 29	Haardkuil
29	8	1	20	20	21	Rond	Oranjerood	Verbrande leem, houtskoolspikkels	38b	Vuurplaats
30	9	1	210	125	16	Ovaal	Grijs	Houtskoolspikkels	39b, 39c	Haardkuil
31	9	1	228	214	9	Onregelmatig	Zwart	Houtskoolspikkels, verbrand dierlijk bot	40, 40b, 41	Vuurplaats
33	11	1	244	170	48	Ovaal	Grijs-oranjebruin	Houtskoolspikkels	47, 48, 49	Haardkuil
34	12	1	236	103	23	Onregelmatig	Grijs-rood	Houtskoolspikkels, dierlijk bot	44, 68	Haardkuil

35	12	1	325	197	48	Onregelmatig	Grijs-oranje	Houtskoolspikkels, verbrande leem	42, 42b, 52, 53, 59, 60, 65b, 65, 66, 78	Haardkuil
37	13	1	250	183	52	Rechthoekig	Grijs	Houtskoolspikkels, roestvlekken	50, 58, 69, 74, 76	Haardkuil
38	13	1	200	160	44	Onregelmatig	Bruingrijs	Houtskoolspikkels, roestvlekken	54, 55, 56	Haardkuil
39	13	1	320	180	23	Kruisvormig	Grijsbruin-blauwgrijs	Houtskoolspikkels	57, 62, 64, 67, 70	Haardkuil
40	13	1	235	198		Vierkant	Bruin-grijs	Houtskoolspikkels, roestvlekken	83	Haardkuil
41	13	1	325	251	51	Onregelmatig	Bruingrijs-oranjerood	Houtskoolspikkels	41b, 80	Haardkuil
42	13	1	329	205	97	Onregelmatig	Bruingrijs-oranje	Houtskoolspikkels, roestvlekken	63, 77	Haardkuil
43	13	1	249	186		Onregelmatig	Grijsbruin	/	/	Haardkuil
44	13	1	225	220		Onregelmatig	Grijsbruin	Houtskoolspikkels	75, 79	Haardkuil
45	14	1	135	110	43	Onregelmatig	Grijsbruin-oranje	Houtskoolspikkels, roestvlekken	84	Haardkuil
46	15	1	257	150	33	Onregelmatig	Grijs-bruin	Houtskoolspikkels, roestvlekken	85	Haardkuil
47	15	1	150	129	7	Onregelmatig	Lichtgrijs-bruin	Houtskoolspikkels, roestvlekken	/	Haardkuil
52	16	1	78	70	11	Rond	Donkergrijs-bruin	Houtskoolspikkels, verbrande leem	/	Haardkuil
54	21	1	280	195	28	Onregelmatig	Grijs-oranje	Houtskoolspikkels, verbrande leem	91, 92, 93, 94	Haardkuil
59	23	1	179	172	43	Ovaal	Grijs-rood		/	Haardkuil
62	24	1	225	205	47	Onregelmatig	Grijs-bruin	Houtskoolspikkels	/	Haardkuil
63	24	1	238	97	20	Longitudinaal	Grijs-wit	Houtskoolspikkels, roestvlekken	/	Haardkuil

3.6.2.1 Haardkuilen

De vorm van de haardkuilen varieert van onregelmatig tot rond, maar één vorm komt meer voor dan de andere. Het gaat om een grosso modo rechthoekige kuil met een uitstulping (nis) aan één van de korte zijden, soms aan beide korte zijden. In de coupes valt te zien dat de uitstulpingen, of nissen, minder diep zijn uitgegraven. Als er in situ sporen van verbranding zijn (houtskool en verbrande leem) is het meestal in dit ondiepere deel, waarbij de rest van de kuil de eigenlijke zitkuil was. De kuilen leken achteraf, na het in onbruik raken, in één keer gevuld te zijn, er kon nergens een duidelijke gelaagdheid herkend worden. Er kon bij de kuilen in de allermeeste gevallen maar één laagje houtskool herkend worden, wat aangeeft dat de kuilen ofwel geruimd werden, ofwel slechts kort in gebruik geweest zijn.

De haardkuilen en haardplaatsen zijn dus te linken aan een kampement van één van de strijdende partijen van de Slag bij Hooglede (10 en 13 juni 1794). Uit de literatuur blijkt dat in de tweede fase van de slag (13 juni 1794) de geallieerden de Fransen van de hoogte van Hooglede probeerden te verdrijven met een aanval vanuit het oosten en zuidoosten. Dit zou kunnen betekenen dat het aangetroffen kampement door geallieerde troepen werd aangelegd, vermits het onderzoeksgebied zich zo'n 1600 meter ten zuidoosten van de dorpskern van Hooglede bevindt.

Qua functie moet er waarschijnlijk in de eerder "huiselijke" sfeer gezocht worden. Het gaat waarschijnlijk om kookplaatsen met haarden ter bereiding van voedsel. Dergelijke haardkuilen en vuurplaatsen werden omwille van brandveiligheid steeds geconcentreerd op daarvoor voorziene plaatsen, vaak op het einde van tentrijen of achter de vertrekken van kooplui die het leger volgde. Het werd de soldaten ten strengste verboden om buiten deze locaties vuur aan te leggen.²⁵

De oriëntatie van de kuilen is niet altijd even duidelijk te bepalen, maar van een 13-tal is duidelijk dat ze NW-ZO gericht waren (met de nissen), dat wil zeggen richting de vijand (als we aannemen dat het hier om geallieerde troepen ging). De kuilen liggen veelal op een NO-ZW gerichte lijn.

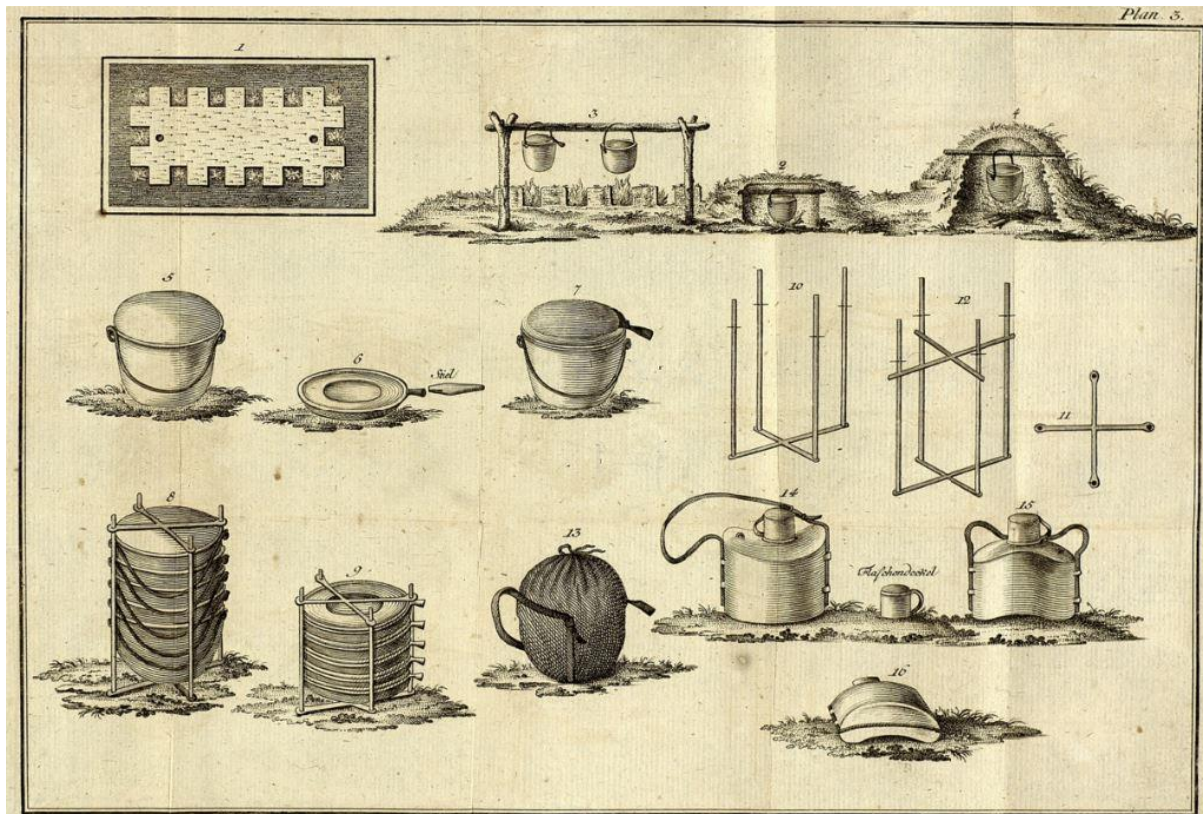

Figuur 57: Een legerkamp in Rijen omstreeks 1831-1835. Rechts zijn wapententen weergegeven, waarachter de tenten van soldaten gelegen zijn, waarachter dan weer een lijn haardplaatsen zichtbaar is.²⁶

²⁵ Brion & Van Genechten 2020, 26-39

²⁶ Roymans, Beex, Roymans 2017, 78

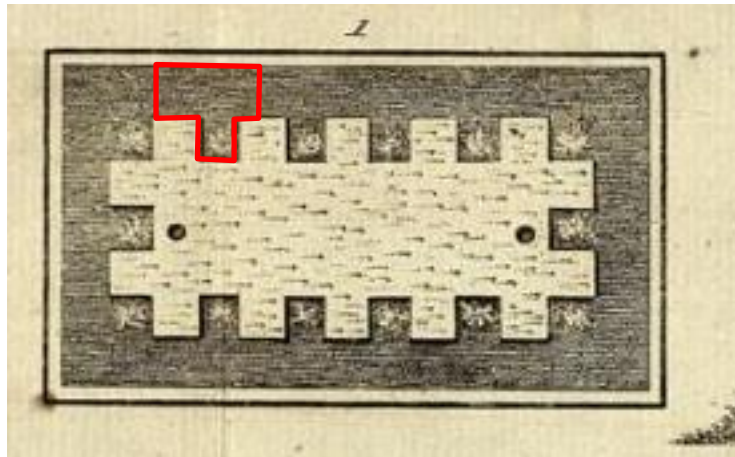
Vermoedelijk zijn de sporen dus te vereenzelvigen met een zogenaamde “*earthern kitchen*” of “*Kochloch*”, waarbij er verschillende kookplaatsen bij elkaar gelegen waren die deels in de grond waren ingegraven. Binnen de door Heinrich Medicus opgestelde handleiding voor het oprichten van een militair kampement omstreeks 1788 worden dergelijke kookgaten afgebeeld (zie Figuur 58).

Figuur 58: Voorbeeld van enkele haardkuilen/kookplaatsen zoals vermeld in “Was ist jedem Officier während eines Feldzugs zu wissen nöthig” (door Heinrich Medicus geschreven en uitgegeven in 1788)²⁷ – (nr. 1: Küche vor ein compagnie, 2. Kettel in einem Kochloch, 3. Mehrere Kettel auf einer Stange, 4. Kochloch in einer Berg)

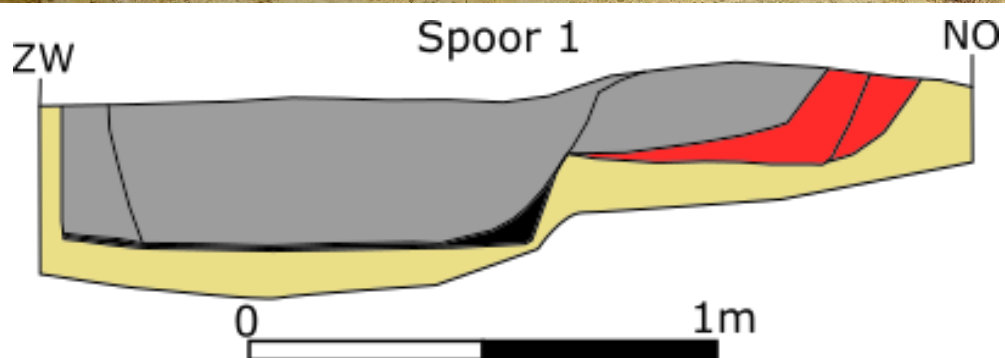
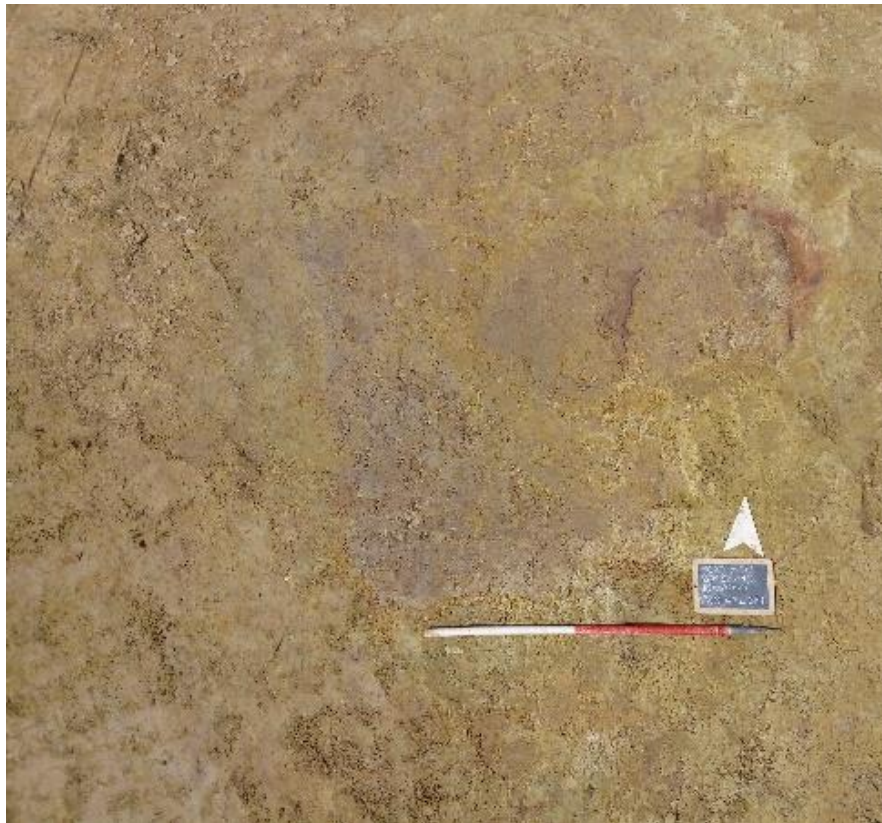
Bij de meeste exemplaren gevonden tijdens deze opgraving bleek er slechts één haardplaats aanwezig te zijn, bij enkelen bleken er wel meerdere aanwezig te zijn (bvb. spoor 35 en 39). Toch kan generaal gezien gesteld worden dat er telkens een diepere kuil aanwezig is die langsheen de stookplaats. Deze stookplaats (de nis) is erg herkenbaar als uitstulpsel/nis van de kuil en door de in situ verbrandingssporen van verbrande leem.

²⁷ Medicus 1788

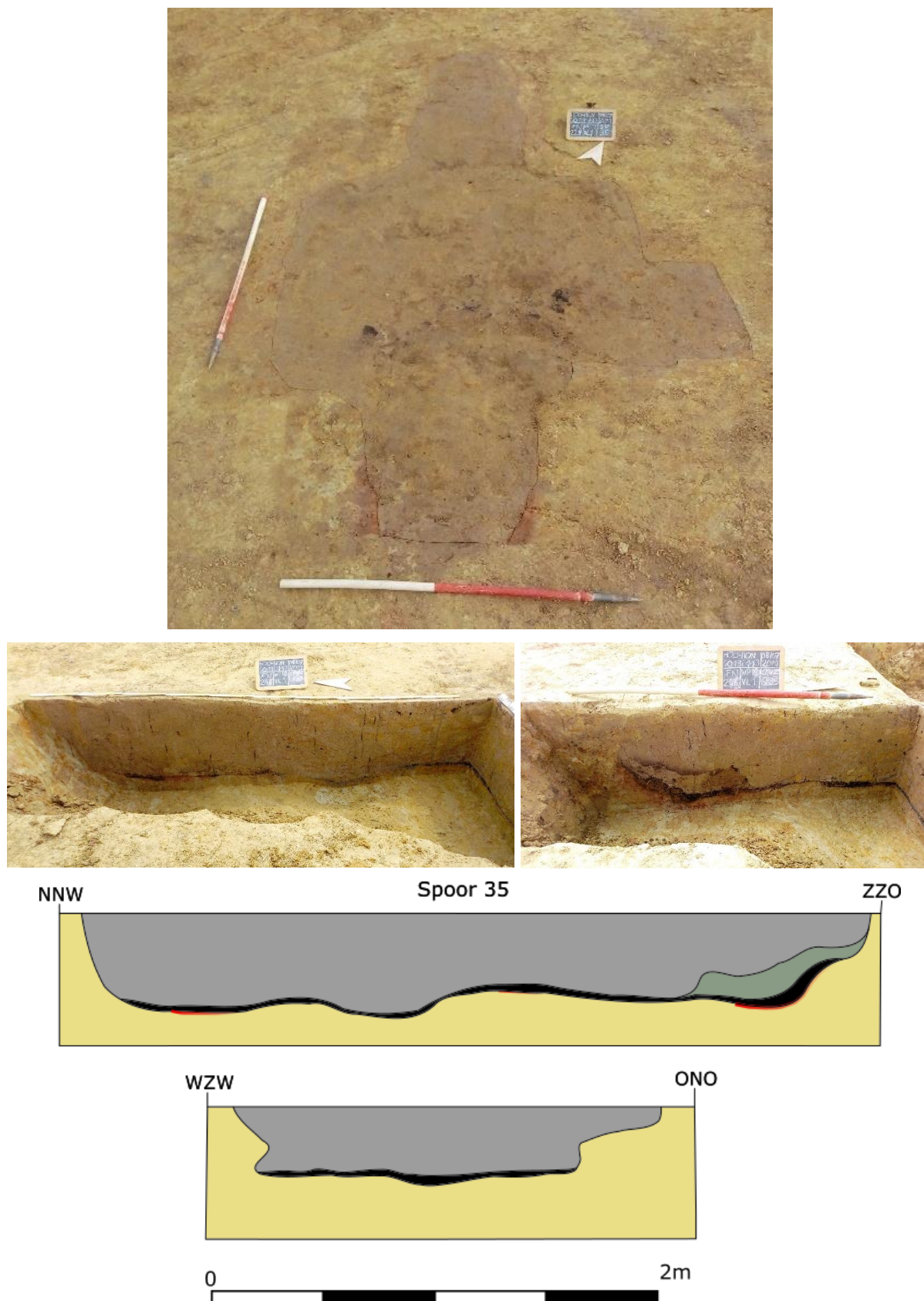

Figuur 59: Zoom op een veldkeuken met aanduiding van spoor dat in het veld zichtbaar is (rood)

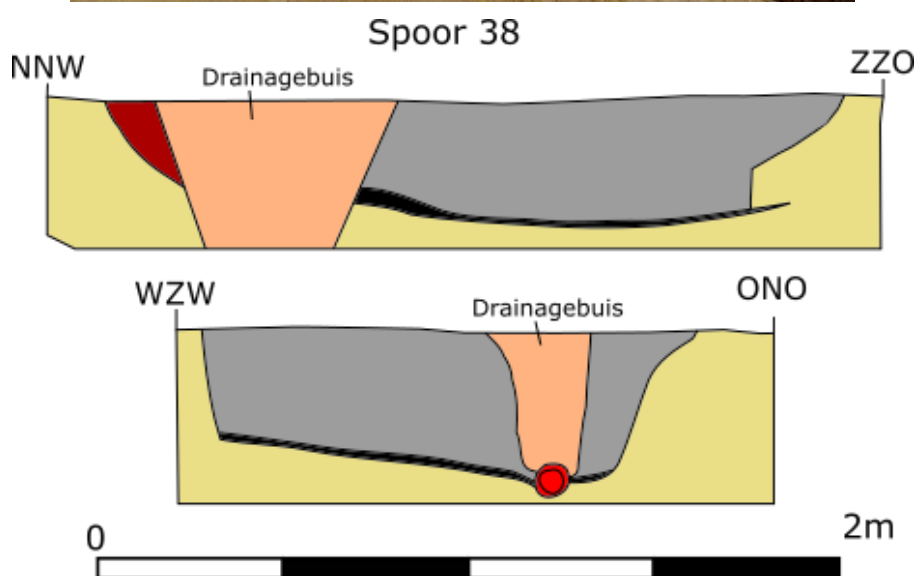
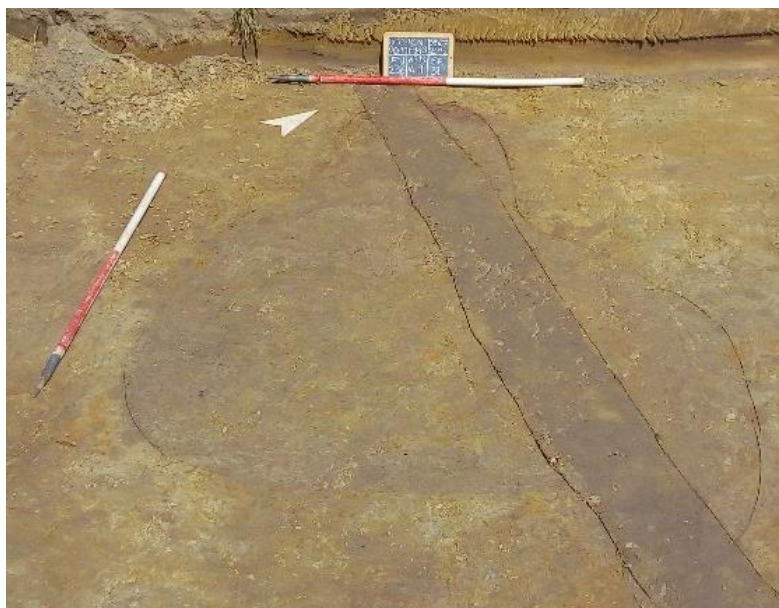
Enkele voorbeelden van aangetroffen haardkuilen, die overigens erg vertegenwoordigend zijn voor de overige aangetroffen exemplaren, worden hieronder weergegeven:

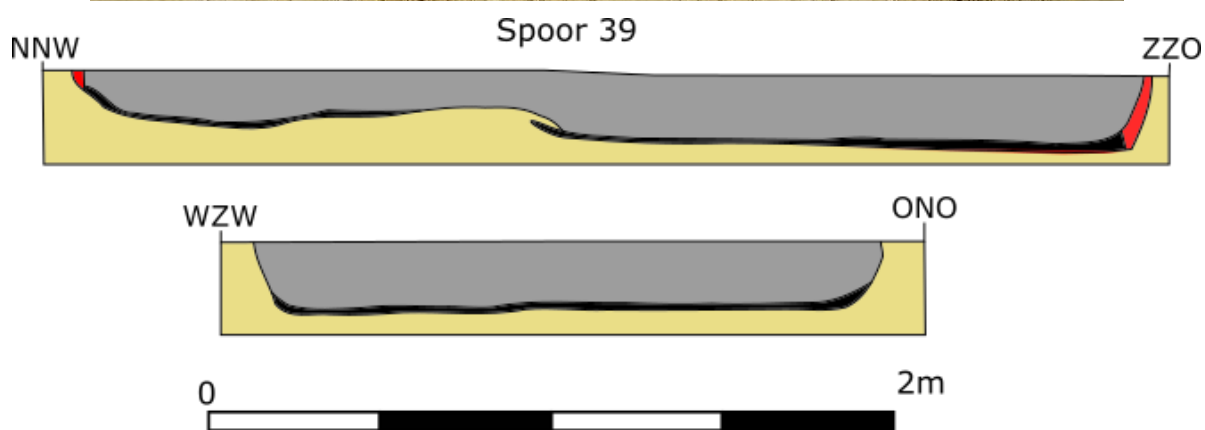
Figuur 60: Spoor 1 in het vlak (boven), coupe (midden) en coupetekening (onder)

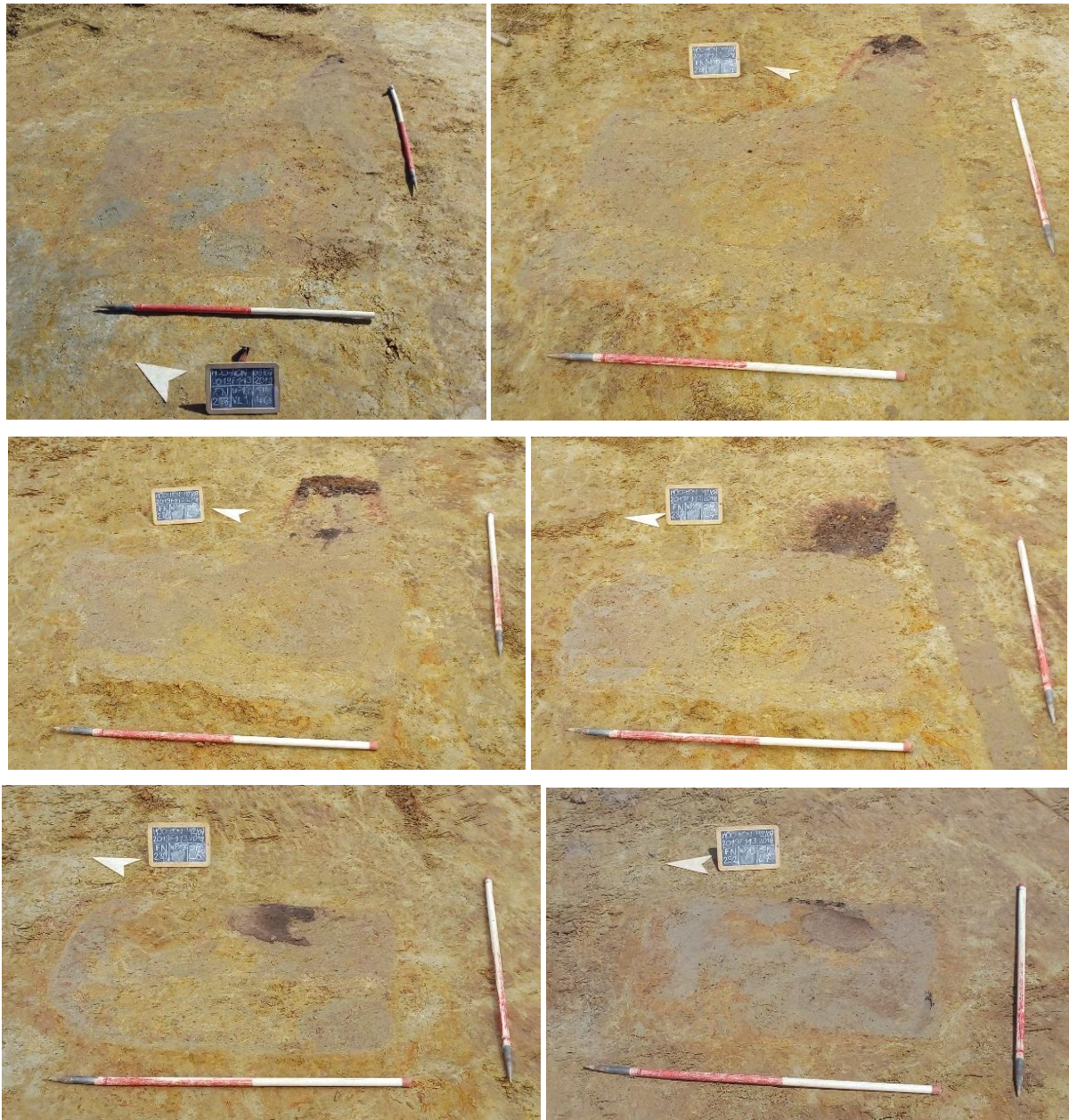
Figuur 61: Spoor 35 in het vlak (boven), coupes op beide uiteinden (nissen – midden) en coupetekeningen (onder)

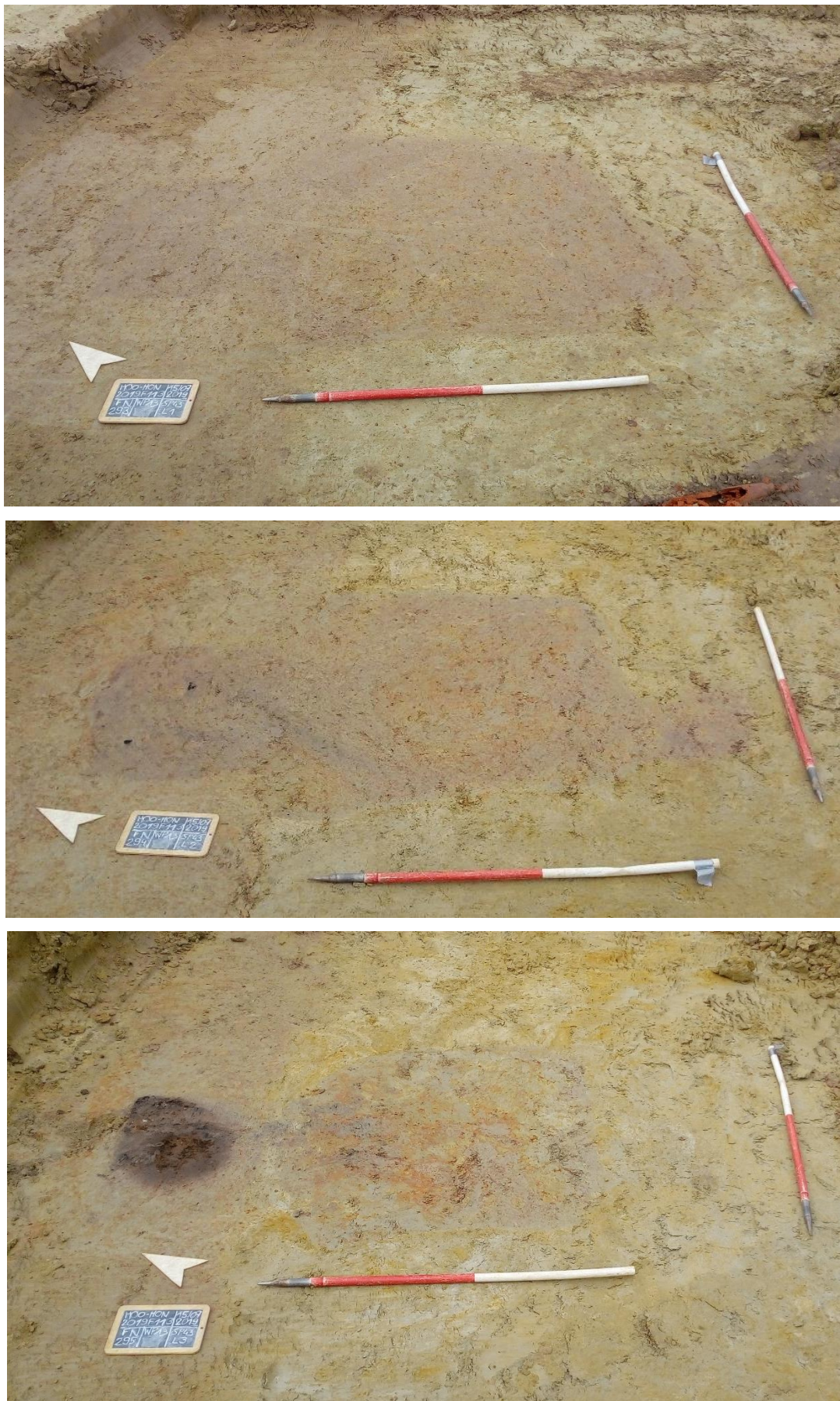

Figuur 62: Spoor 38 in het vlak (boven), coupe op de nis (midden) en coupetekening (onder)

Figuur 63: Spoor 39 in het vlak (boven) en in coupe (midden) en coupetekening (onder)

Figuur 65: Spoor 43 in verschillende vlakken (van boven naar onder verdiept)

In sporen 26, 37 en 54 werden kleipijpjes gevonden die een datering in de late 18de eeuw ondersteunen. Sporen 26 en 37 bevatten kleipijpjes met hielmerken van een gekruiste sleutels onder een kroon (merk van Leiden – gebruikt in Gouda), te dateren tussen 1685 en 1919.²⁸ Spoor 54 bevatte een kleikopje met een hielmerk van een gekroonde 10, gebruikt tussen 1692 en 1750 enerzijds, maar ook tussen 1790 en 1810.²⁹

In 8 van de 34 van de haardkuilen (bijna 24% van het totaal) (sporen 18, 22, 23, 30, 33, 35, 41, 45) werd dierlijk botmateriaal, waarvan veel verbrand, aangetroffen. Dit wijst vermoedelijk wel op een gebruik van de haardkuilen als kookplaats.

Sporen 17, 18, 22 en 26 bevatten enkele vuursteenfragmenten die moeten geïnterpreteerd worden als afval voor de productie van vuursloten. Deze dienen als onsteker bij het afvuren van musketten.

Verschillende van de haardkuilen bevatten ook metalen vondsten. Het gaat hier voornamelijk om delen van ijzeren spijkers en niet determineerbare stukjes. In spoor 54 werd een deel van de ijzeren haak aangetroffen. Spoor 14 bevatte een loden kogel.

Er is getracht om twee haardkuilen, zijnde sporen 22 en 26 aan de hand van een C14-datering in de tijd te plaatsen (door EARTH – zie bijlage). Deze datering bleek echter niet erg eenduidig te interpreteren. Veelal komen de dateringen uit tussen het einde van de 17de eeuw tot het begin van de 20ste eeuw.

Tabel 2: C14-dateringen haardkuilen

Vindplaats / monster	Lab nr.	Gekalibreerde ouderdom 1 σ (68,2%)	Gekalibreerde ouderdom 2 σ (95,4%)
Spoor 22	Ua-65296	1671 - 1694 AD (12,0%); 1727 - 1778 AD (27,8%); 1799 - 1813 AD (7,9%); 1839 - 11841 AD (1,2%); 1854 - 1867 AD (5,6%); 1918 - 1942 AD (13,3%);	1667 - 1709 AD (16,6%); 1718 - 1782 AD (31,3%); 1797 - 1827 AD (11,5%); 1831 - 1889 AD (18,9%); 1910 - 1949 AD (17,0%);
Spoor 26	Ua-65927	1689 - 1723 AD (20,2%); 1816 - 1834 AD (14,4%); 1879 - 1916 AD (33,3%);	1692 - 1728 AD (24,7%); 1811 - 1921 AD (70,6%);

²⁸ <https://www.claypipes.nl/merken/afb-heraldiek-wapens/wapen-van-leiden/>

²⁹ <https://www.claypipes.nl/merken/cijfers/10/>

3.6.2.2 Vuurplaatsen

De vuurplaatsen, sporen 15, 24, 29 en 31 lagen ten midden van de haardkuilencluster in het centraal-zuidelijke deel van de opgravingszone.

Deze sporen waren niet dieper dan een 20-tal cm bewaard en vertoonden in situ sporen van verbranding. Er kon echter geen diepere kuil erlangs herkend worden.

Figuur 66: Coupes op sporen 15 (links) en 24 (rechts)

Figuur 67: Coupes op sporen 29 (links) en 31 (rechts)

3.6.2.3 Besluit

De meeste haardkuilen werden aangetroffen in het zuidelijke deel van het terrein. Meer noordelijk werden ze meer verspreid aangetroffen.

Echter tijdens een proefsleuvenonderzoek, uitgevoerd door ADEDE bv, van de omringende zone werden nog een aantal dergelijke haardkuilen aangetroffen. Deze waren echter ook allemaal enkel gelegen in het zuidelijk deel van het terrein, omheen de zone waar tijdens dit onderzoek reeds haardkuilen gevonden werden.

Dit geeft aan dat de zone met haardkuilen in ieder geval veel groter is dan binnen de grenzen van deze opgraving. Dit moet echter niet verbazen gezien kampementen vaak erg langgerekt en groot waren (zie hoofdstuk 3.3.3).

Hoe groot precies kunnen we echter aan de hand van de voorliggende resultaten niet zeggen. Er werden globaal gezien geen haardkuilen aangetroffen ten noorden van het hier aangetroffen spoor 1. En ook bij enkele proefsleuvenonderzoeken en een latere opgraving van een deel van de gesleufde zone ten zuiden van dit onderzoeksgebied werden geen haardkuilen aangetroffen³⁰. Echter in een proefsleuvenonderzoek op enkele percelen aan de Albert Biesbrouckstraat en de Honzebrouckstraat, zo'n 500m ten zuidoosten van het onderzoek, werd nog een spoor (spoor 10 gelabeld) ontdekt dat als kuil werd geïnterpreteerd, maar dat vermoedelijk moet geherinterpreteerd worden als haardkuil. Vermoedelijk werd van dit spoor enkel de ondiepere nis gecoupeerd.³¹ Binnen de onderzoekszone zelf is de zone met haardkuilen ongeveer 150m breed en 240m lang. Gezien in de meeste andere voorbeelden de lijnen met haardkuilen veel smaller zijn, is het niet ondenkbaar dat het hier om een kamp gaat dat langer gefunctioneerd heeft en waarbij er sprake is van enige fasering. Gezien de meeste sporen niet erg strak kunnen gedateerd worden en de strijd rond Hooglede slechts een aantal jaren duurde is het niet meteen mogelijk om een duidelijk afgelijnde fasering mee te geven.

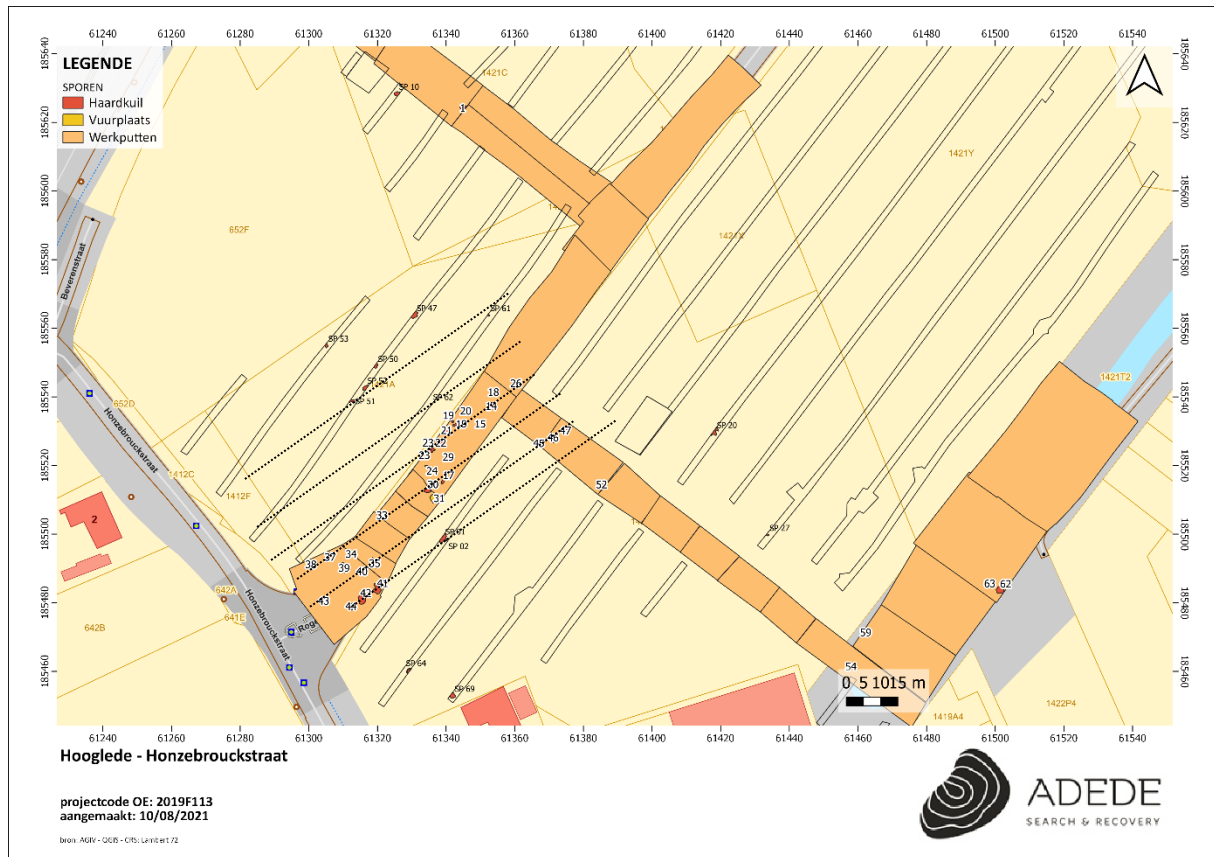

Figuur 68: Foto's van vermoedelijke haardkuil gevonden tijdens een proefsleuvenonderzoek zo'n 500m ten zuiden van het onderzoeksgebied³²

³⁰ Beke & Van Den Dorpel 2017; Verdegem & Van Goidsenhoven 2016; De Moen & Frederick 2016; Lefere & Van Hecke 2021; Belis & Siemons 2018, Apers & Vanhoutte 2017

³¹ Apers & Vanhoutte 2017, 16

³² Apers & Vanhoutte 2017, 16

Figuur 69: Haardkuilen en vuurplaatsen aangetroffen tijdens dit onderzoek en tijdens het proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door ADEDE. (stippellijnen stellen de schijnbaar dominantie richting voor)

Haardkuilen waren veelal gelegen ofwel tussen de tentrijen ofwel achteraan het kamp. Deze kookplaatsen waren op het terrein vooral gelegen volgens een NO-ZW oriëntatie en zijn daarmee voornamelijk gericht op de hoogte van Hooglede. Het blijkt echter wel erg moeilijk om een duidelijk indeling van het kampement te herkennen aan de hand van enkel de locatie van de haardkuilen.

Dit heeft enerzijds te maken met het ontbreken van andere sporen die aan het kampement moeten gekoppeld worden. Zo konden er bijvoorbeeld geen sporen aangetroffen worden van tenten (bvb. van de afwateringsgreppel omheen de tenten, zoals aangetroffen in het kamp te Austerlitz) of andere structuren tijdens dit onderzoek.

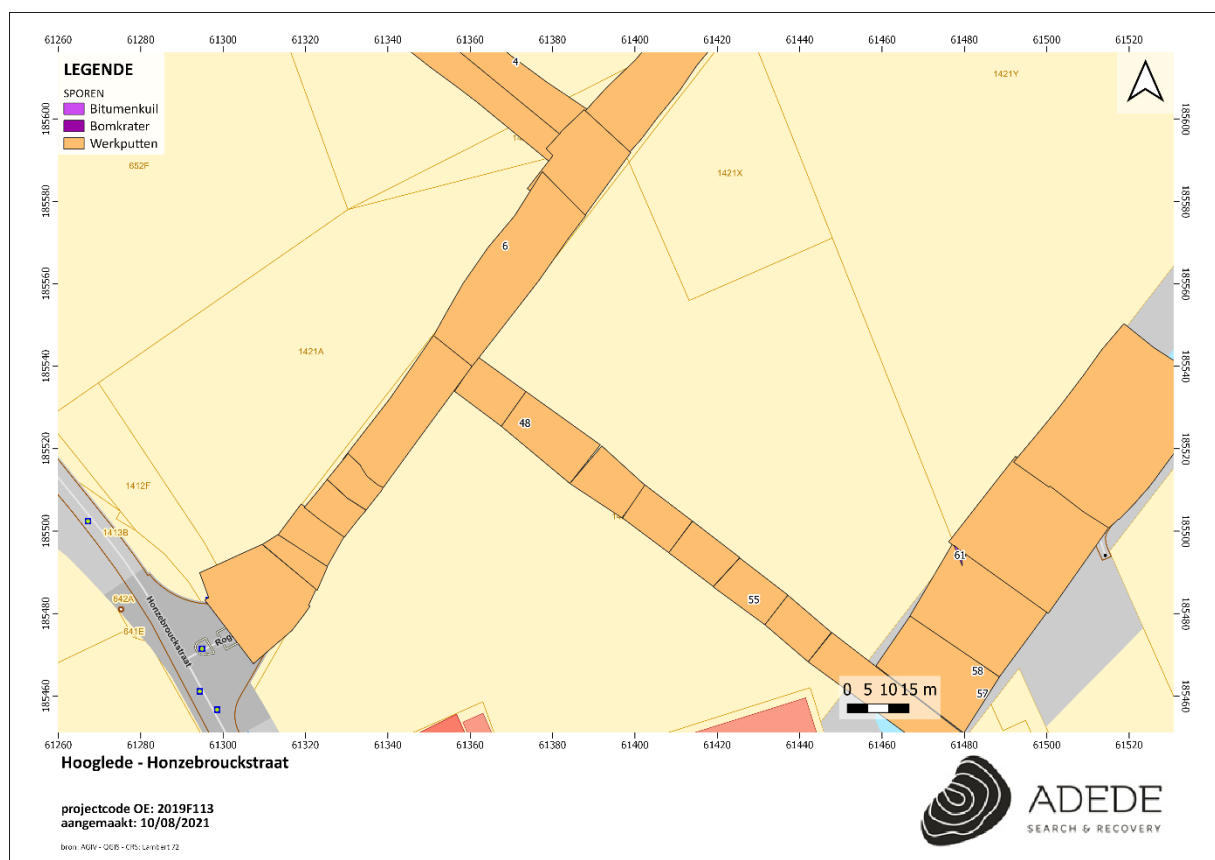
Anderzijds heeft dit ook veel te maken met de opgravingszone zelf. Om de structuur van het kampement te herkennen moet een groter oppervlak onderzocht worden. Zo kan de opgraving van de zone waar door ADEDE bv reeds proefsleuven zijn gedocumenteerd meer inzicht verschaffen in deze opbouw en mogelijk ook over de fasering van het kampement.

3.6.3 WO I sporen

Behalve sporen die getuigen van het oorlogsgeweld uit de late 18de eeuw werden ook enkele sporen die getuigen van een activiteit in de eerste wereldoorlog aangetroffen. Het gaat hier om enkele kuilen (mogelijk segmenten van een loopgraaf) met een bitumenbedekking, een greppel die mogelijk als loopgraaf gebruikt is en enkele bomkraters.

Voorop op 19 oktober 1914 (schuwe maandag) en tijdens het bevrijdingsoffensief 1918 bleken er vele gevechten plaats gevonden te hebben tussen de Duitse bezetter en de geallieerden. Het is dan ook niet ondenkbaar dat de meeste sporen in deze twee tijdsvakken moeten geïnterpreteerd worden. De sporen lijken vooral op een Duitse aanwezigheid te wijzen (bvb. de aanwezigheid van Duitse steelgranaten).

In de winter van de jaren 1917 en 1918 werd ten westen van Hoogleden de *'Artillerie Schutz-Stellung'* (onderdeel van de *Flandern I Stellung*) opgericht. Behalve de bouw van bunkers, commandoposten en artillerie-observatieposten werden ook lokale boerderijen opgenomen in de verdedigingslinie.³³

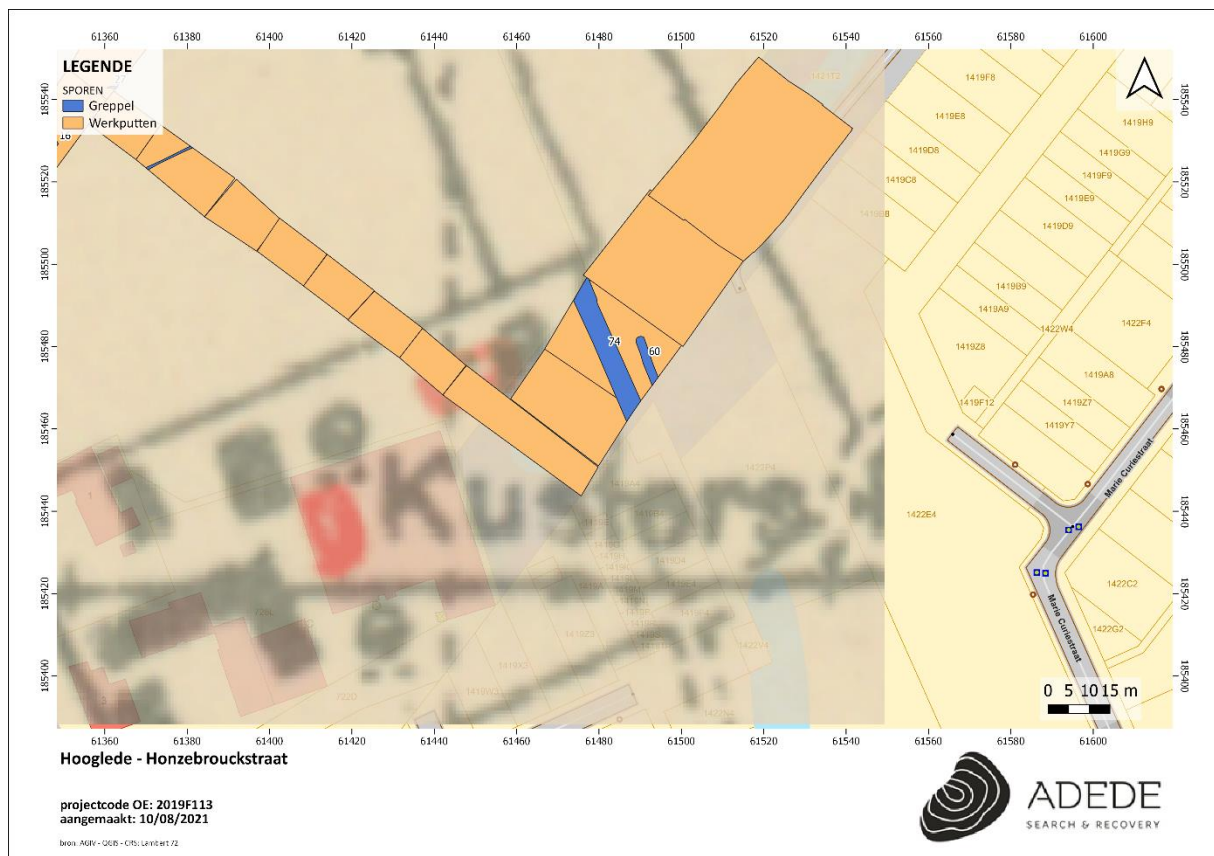

Figuur 70: Bitumenkuilen en bomkraters aangetroffen tijdens het onderzoek

³³ Beke & Van Dorpel 2017, 91

Figuur 71: Bitumenkuilen en bomkraters aangetroffen tijdens het onderzoek, geplot op trenchmap

Figuur 72: Spoor 60 op de trenchmap en GRB kaart

Tabel 3: Lijst met sporen uit de eerste wereldoorlog

Spoor	WP	Vlak	Lengte (cm)	Breedte (cm)	Diepte (cm)	Vorm	Kleur	Inclusies	Vondstns.	Interpretatie
4	4	1	95	95	22	Rond	Grijs	Baksteenspikkels, houtschoolspikkels	7b	Bomkrater
6	7	1	75	43	20	Ovaal	Grijsbruin	Houtschoolspikkels, ijzerconcreties	16	Bomkrater
48	15	1	126	107	27	Ovaal	Grijs	Schrapnel	/	Bomkrater
55	19	1	125	70	32	Onregelmatig	Grijs-zwart	Houtschoolspikkels, roestvlekken	95, 96	Bitumenkuil
57	22	1	211	80	15	Onregelmatig	Grijs-oranje	Houtschoolspikkels, roestvlekken	/	Bitumenkuil
58	22	1	115	55	6	Ovaal	Grijs-zwart	Houtschoolspikkels	/	Bitumenkuil
60	23	1	1145	222	105	Longitudinaal	Bruin-grijs	/	97, 101, 102	Greppel
61	23	1	560	149	18	Longitudinaal	Grijs	/	103	Bitumenkuil

Ten eerste gaat het om vier ondiepe sporen, waar tegen de wand een bitumenlaagje werd aangebracht (sporen 55, 57, 58, 61). Deze kuilen werden aangetroffen in de zuidoostelijke hoek van het terrein, nabij een boerderij die op een trenchmap uit 1917 staat aangeduid als '*Kustors Farm*'. Mogelijk zijn ze te interpreteren als loopgraafsegmenten. Ze liggen immers allemaal op één lijn. De sporen zijn vaak niet erg diep bewaard. Bitumen werd in WOI gebruikt om delen van of elementen in loopgraven te beschermen tegen vocht.

De ligging van al deze sporen nabij '*Kustors Farm*' is vermoedelijk ook niet toevallig. Zoals reeds vermeld werden ook lokale boerderijen opgenomen in de in 1917/1918 opgerichte '*Artillerie Schutz-Stellung*' (onderdeel van de *Flandern I Stellung*). Ze zijn dus waarschijnlijk met deze linie in verband te brengen. Dat het gaat om een Duitse verdediging mag blijken uit de vondsten die hier gedaan werden. Spoor 57 bevatte enkele fragmenten van Duitse steelgranaten. Ook tijdens het vooronderzoek door Ruben Willaert werden enkele vondsten gedaan die duidelijk in de richting van de Duitse bezetter wezen. In een spoor dat aansluit op spoor 61 werden restanten van twee Duitse uniformen aangetroffen, namelijk:

- Een Pruisische veldtuniek. Model 1907/1910, ook geproduceerd in 1915
- Een Beiers infanterie-uniform, geproduceerd in 1907/1910

Ook werden er hier resten van een Duits gasmasker uit 1918, Duitse steelhandgranaten en een mogelijk Franse fosforbom aangetroffen.³⁴

Figuur 73: Knopen van Duitse uniformen (Links: Knoop van Pruisische veldtuniek, rechts: Knoop van Beiers infanterie-uniform)

Figuur 74: Coupe op spoor 55

Figuur 75: Coupe op spoor 57 (de bitumenlaag is onderaan zichtbaar)

³⁴ Van Hercke 2019, 60-62

Figuur 76: Coupe op spoor 61 (ook hierin zijn de bitumenlaagjes duidelijk zichtbaar)

Dat Kustors Farm in de verdedigingslinie werd betrokken is zichtbaar op een trenchmap uit 1917. Er worden twee Duitse constructies (*“hutments”*) afgebeeld. Deze *“hutments”*, waarschijnlijk tijdelijke schuilplaatsen of barakken, bevonden zich op het erf van de hoeve vlak ten zuiden van het projectgebied (*“Kustors farm”*), die toen een grotere oppervlakte innam. Eén van deze constructies zou zich op het projectgebied zelf bevonden hebben. Op de loopgravenkaart is duidelijk te zien dat alle bitumenkultjes zich op de noordoostelijke hoek van de perceelsgrens van *“Kustors farm”* bevinden.

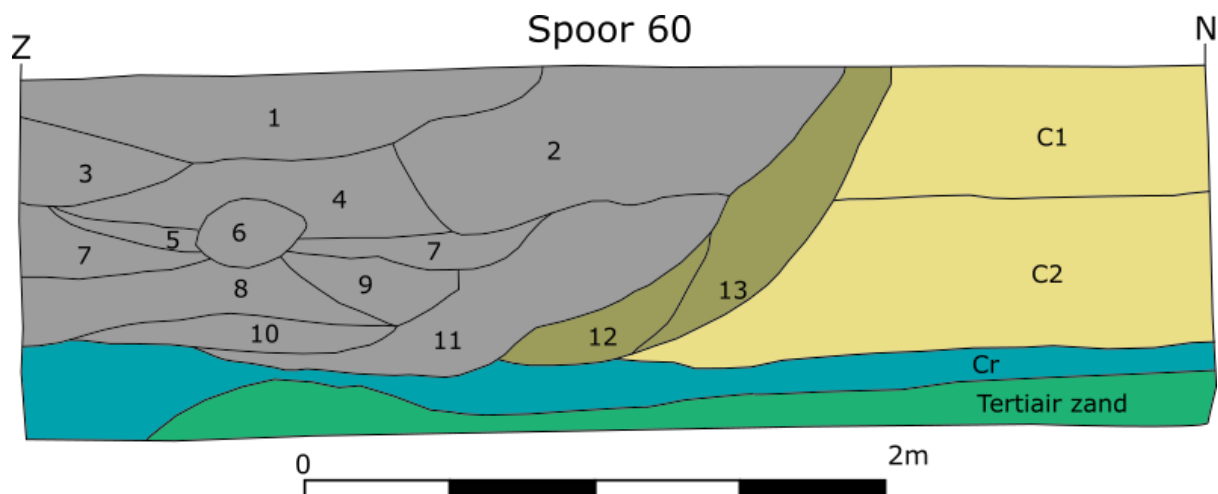
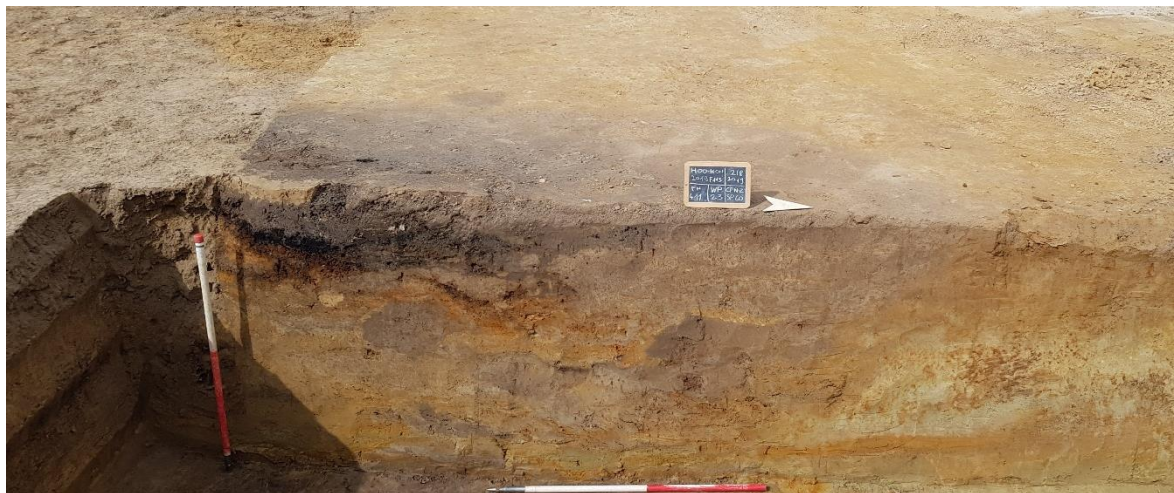
Figuur 77: Zoom van trenchmap 1917

Ongetwijfeld werd het perceel begrensd door een (eerder ondiepe) greppel, die door de aanwezige Duitsers deels werd bekleed met bitumen, waarschijnlijk om in geval van nood dekking te kunnen zoeken in een enigszins droge gracht.

Deze gracht is te vereenzelvigen met spoornummer 60. Er werden immers restanten prikkeldraad aangetroffen, alsook servies en fragment van een kleipijpje. Het spoor werd dwars en deels in de lengte gecoupeerd, en vertoont een vrij complexe opbouw. Hierbij valt op dat de vulling die aan WOI gelinkt zou kunnen worden (o.a. prikkeldraad) duidelijk afgetekend geheel bovenaan in de grachtvulling zichtbaar is. Dit doet vermoeden dat de gracht nog slechts vrij ondiep was ten tijde van WOI. Het is ook mogelijk dat ze nooit is gebruikt als loopgraaf, maar dat ze na de oorlog gedempt werd met relictten van deze oorlog, zoals prikkeldraad. Het kan in ieder geval uitgesloten worden dat het hier om een doelbewust gegraven loopgraaf gaat.

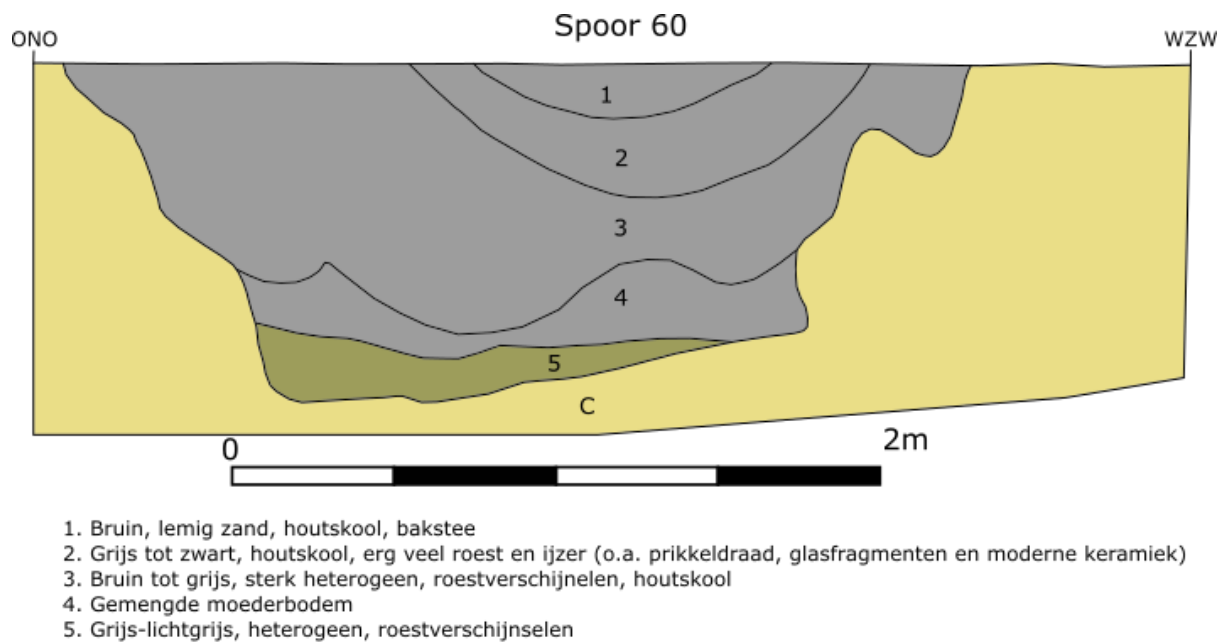
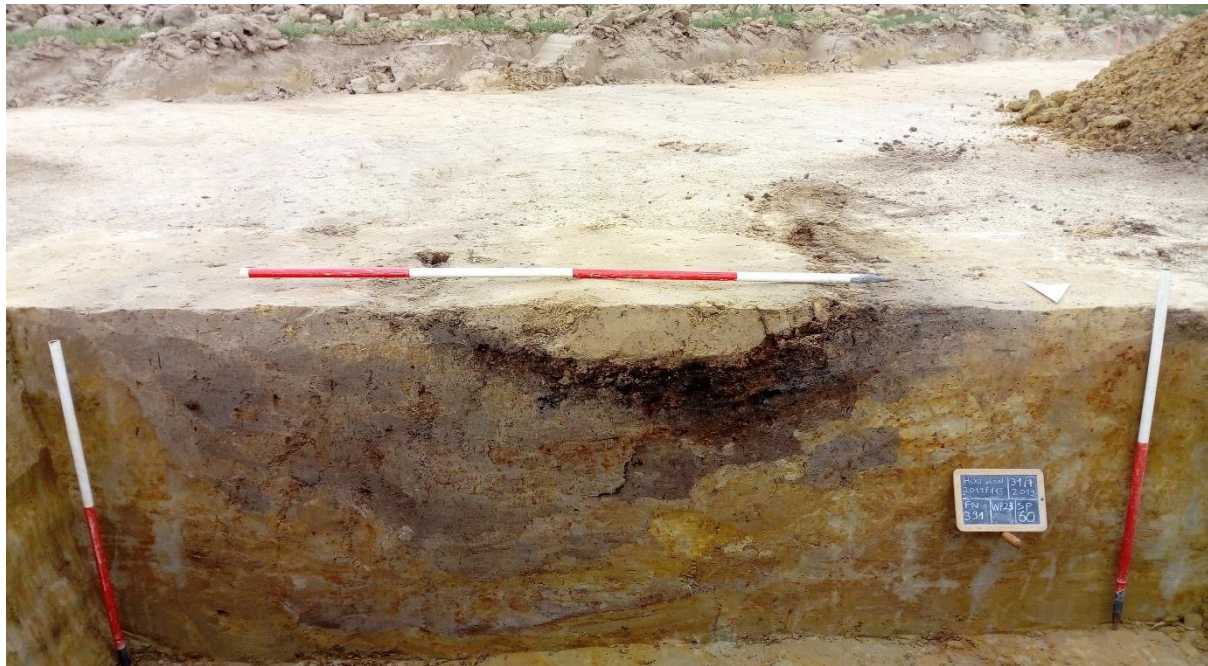

Figuur 78: Spoor 60 in het vlak

1. Donkergrijs zwart, heterogeen, baksteenspikkels, prikkeldraad, houtskool
2. Lichtgrijs, heterogeen, roestvlekken, baksteen, houtskool
3. Oranje, ijzerresten
4. Lichtgrijs, heterogeen, ijzerresten
5. Lichtgrijs, heterogeen, roestvlekken
6. Donkergrijze klei, roestvlekken
7. Geelgroen, heterogeen, roestvlekken
8. Witgrijs, heterogeen
9. Donkergrijs, heterogeen, organisch materiaal, roestvlekken
10. Oranje-groen, heterogeen
11. Donkergrijs, geroerd, heterogeen
12. en 13. Natuurlijke opvulling oorspronkelijk gracht- heterogeen oranjebruin

Figuur 79: Coupe op spoor 60 (foto bovenaan - tekening onderaan) (tekening: groengrijs is de originele vulling, grijs is de loopgraaffase en naderhande vulling)

Figuur 80: Coupe op spoor 60 (foto bovenaan - tekening onderaan)

Als laatste moeten nog een drietal bomkraters vermeld worden (sporen 4, 6 en 48). In de vulling van spoor 4 werden resten van Duitse steelhandgranaten aangetroffen, schrapnel, een stukje forceerband en enkele ontstekers (dit alles werd meegenomen door DOVO). Deze zijn vermoedelijk ook te verbinden aan de gevechten ten gevolge van het bevrijdingsoffensief in 1918.

Figuur 81: Coupe op spoor 4

3.6.4 Overige sporen

Behalve sporen die op het einde van de 18de eeuw en in de periode van WOI moeten worden gedateerd werden er nog 16 sporen aangeduid. Het gaat hier om kuilen, paalkuilen, greppels/grachten, enkele recent te dateren verstoringen en een poel/depressie.

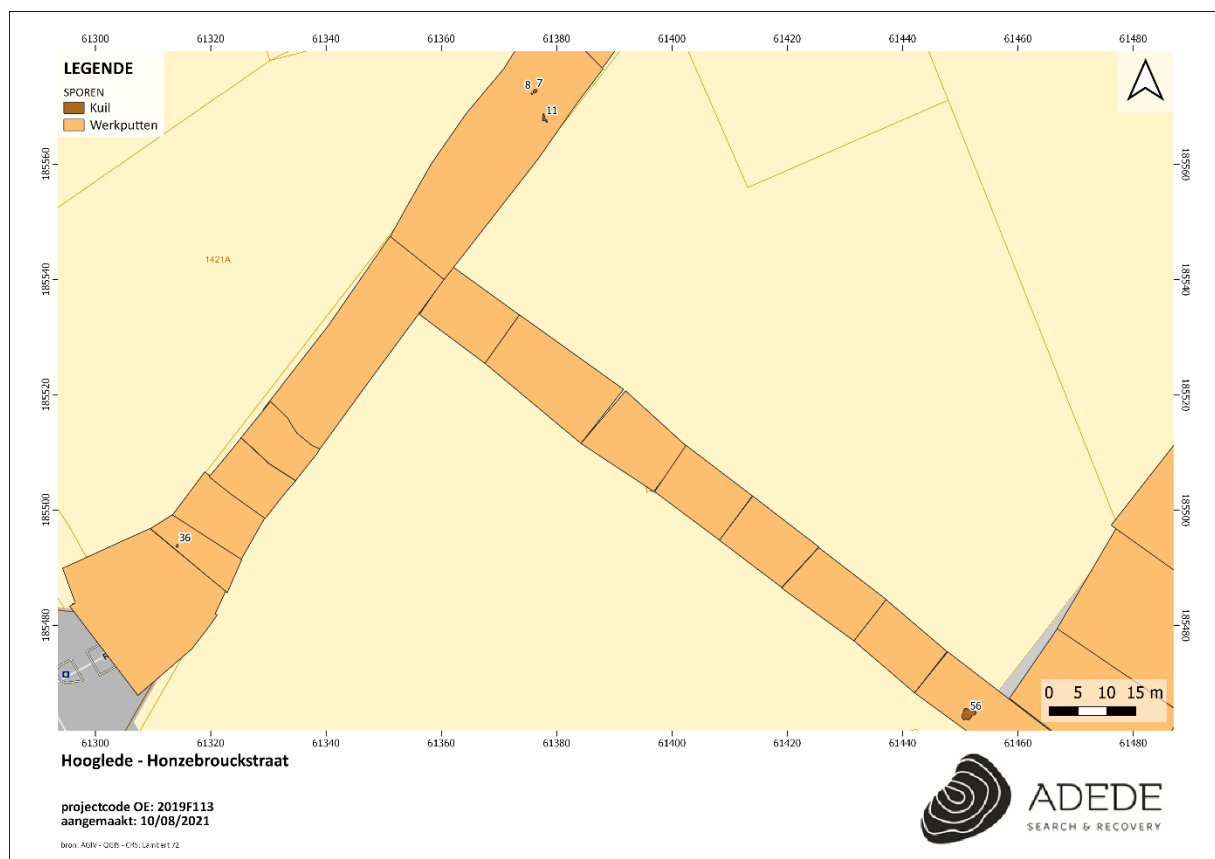
Tabel 4: Overige sporen op het terrein (groen: verstoring, lichtblauw: greppel, lichtroze: kuil en paalkuil, donkerblauw: poel/depressie)

Spoor	WP	Vlak	Lengte (cm)	Breedte (cm)	Diepte (cm)	Vorm	Kleur	Inclusies	Vondstns.	Interpretatie
2	3	1	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	Verstoring
5	3+4	1	1623	214	107	Longitudinaal	Grijs-bruin	Roestvlekken	/	Greppel
7	7	1	82	53	23	Ovaal	Grijszwart	Houtskoolspikkels, verbrande leem	/	Kuil
8	7	1	41	23	15	Ovaal	Grijszwart	Houtskoolspikkels, verbrande leem	/	Paalkuil
9	7	1	1739	287	61	Longitudinaal	Lichtbruin-grijs	Roestverschijnselen	/	Greppel
10	5	1	508	36	/	nvt	nvt	/	10	Verstoring
11	7	1	190	80	31	Onregelmatig	Donkergrijs-zwart	Houtskool, roestvlekken	/	Kuil
16	8	1	950	81	32	Longitudinaal	Grijsbruin	Roestvlekken, verbrande leem	/	Greppel
25	5	1	2907	1349	28	Onregelmatig	Lichtgrijs-donkergrijs	Baksteenfragmenten	6, 19	Poel/depressie
27	7	1	221	60	33	Longitudinaal	Grijs	Houtskoolspikkels	/	Greppel
32	9	1	284	43	35	Longitudinaal	Lichtgrijs	/	/	Greppel
36	12	1	52	34	3	Ovaal	Grijs-oranje	Houtskoolspikkels, roestvlekken	/	Kuil
49	13	1		250	72	Longitudinaal	Bruingrijs-grijs	Roestverschijnselen	/	Greppel

56	21	1	250	200	45	Onregelmatig	Grijs-bruin	Houtskoolspikkels, roestvlekken	90	Kuil
64	25	1	51	39	5	Onregelmatig	Grijs	/	/	Verstoring
74	23	1	193	/	46	Onregelmatig	Bruingrijs	Houtskoolspikkels, baksteenspikkels	/	Greppel

3.6.4.1 Kuilen en paalkuil

Er werden tijdens deze opgraving vier kuilen en één potentiële paalkuil aangesneden: sporen 7, 8, 11, 36 en 56.

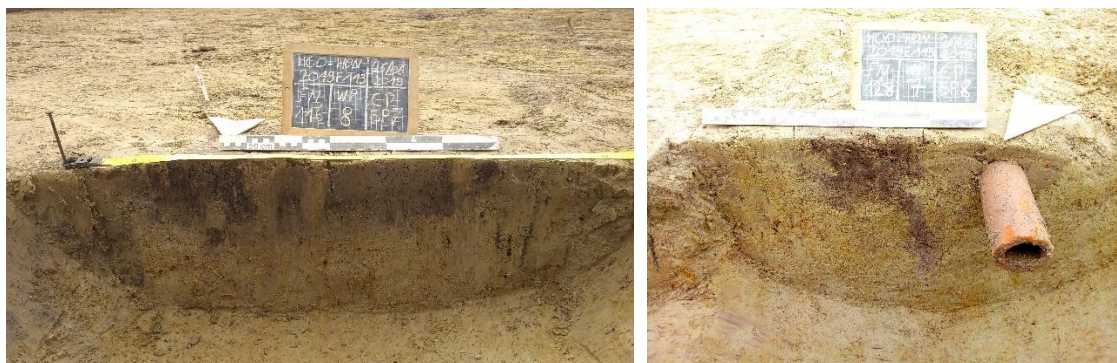

Figuur 82: Kaartje met kuilen en paalkuil

Geen enkel van deze kuilen kon gedateerd worden, er bleek immers in geen van de sporen vondsten aanwezig die ons hiertoe in staat zouden stellen. Spoor 8 werd wel doorsneden door een keramieken drainagebuis (deze drainages zijn veelal eerder van recente datum). In spoor 56 konden enkele dierlijke botfragmenten herkend worden.

Enkel sporen 7, 8 en 11 liggen op relatief kleine afstand van elkaar in de centrale zone van het opgravingsterrein. De overige twee sporen liggen veel verder van elkaar en van de cluster 7, 8, 11.

Gezien de sporen niet kunnen gedateerd worden is een interpretatie ook vrij moeilijk.

Figuur 83: Coupes op sporen 7 (links) en 8 (rechts)

Figuur 84: Coupe op spoor 11

Figuur 85: Coupe op spoor 56

3.6.4.2 Greppels

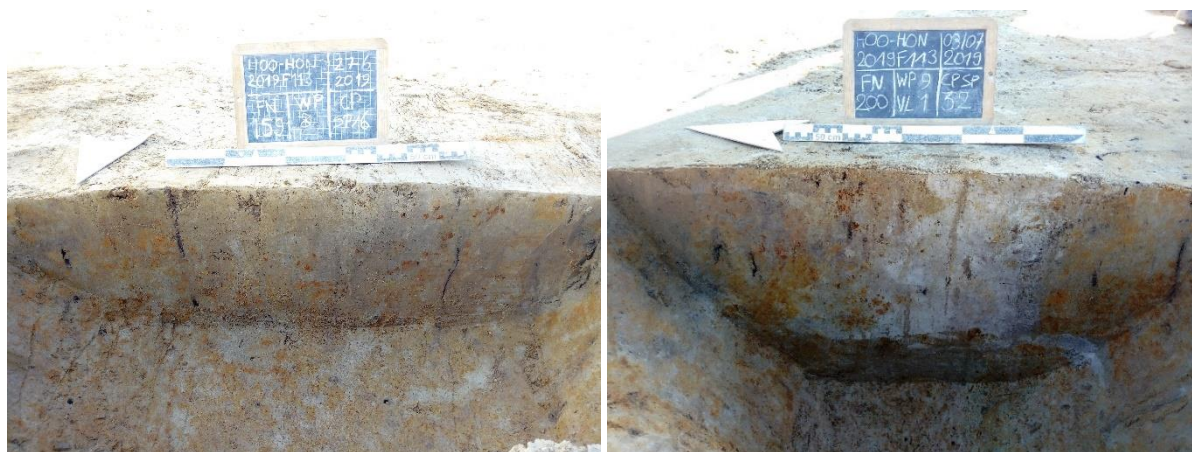
Behalve de eerder aangehaalde greppel met spoornummer 60 (aangehaald bij WOI sporen), werden er nog een zestal greppelsegmenten aangetroffen binnen het opgravingsareaal: sporen 5, 9, 16, 27, 32 en 49.

Tabel 5: Greppels

Spoor	WP	Vlak	Lengte (cm)	Breedte (cm)	Diepte (cm)	Kleur	Inclusies	Vondstnr.	Oriëntatie
5	3+4	1	1623	214	107	Grijs-bruin	Roestvlekken	/	ONO-WZW
9	7	1	1739	287	61	Lichtbruin-grijs	Roestverschijnselen	/	NNW-ZZO
16	8	1	950	81	32	Grijsbruin	Roestvlekken, verbrande leem	/	NNW-ZZO
27	7	1	221	60	33	Grijs	Houtskoolspikkels	/	O-W
32	9	1	284	43	35	Lichtgrijs	/	/	ONO-WZW
49	13	1	/	250	72	Bruingrijs-grijs	Roestverschijnselen	/	NNW-ZZO
60	23	1	1145	222	105	Bruingrijs	/	97, 101, 102	NNW-ZZO
74	23	1	/	470	46	Bruingrijs	Houtskoolspikkels, baksteenspikkels	/	NNW-ZZO

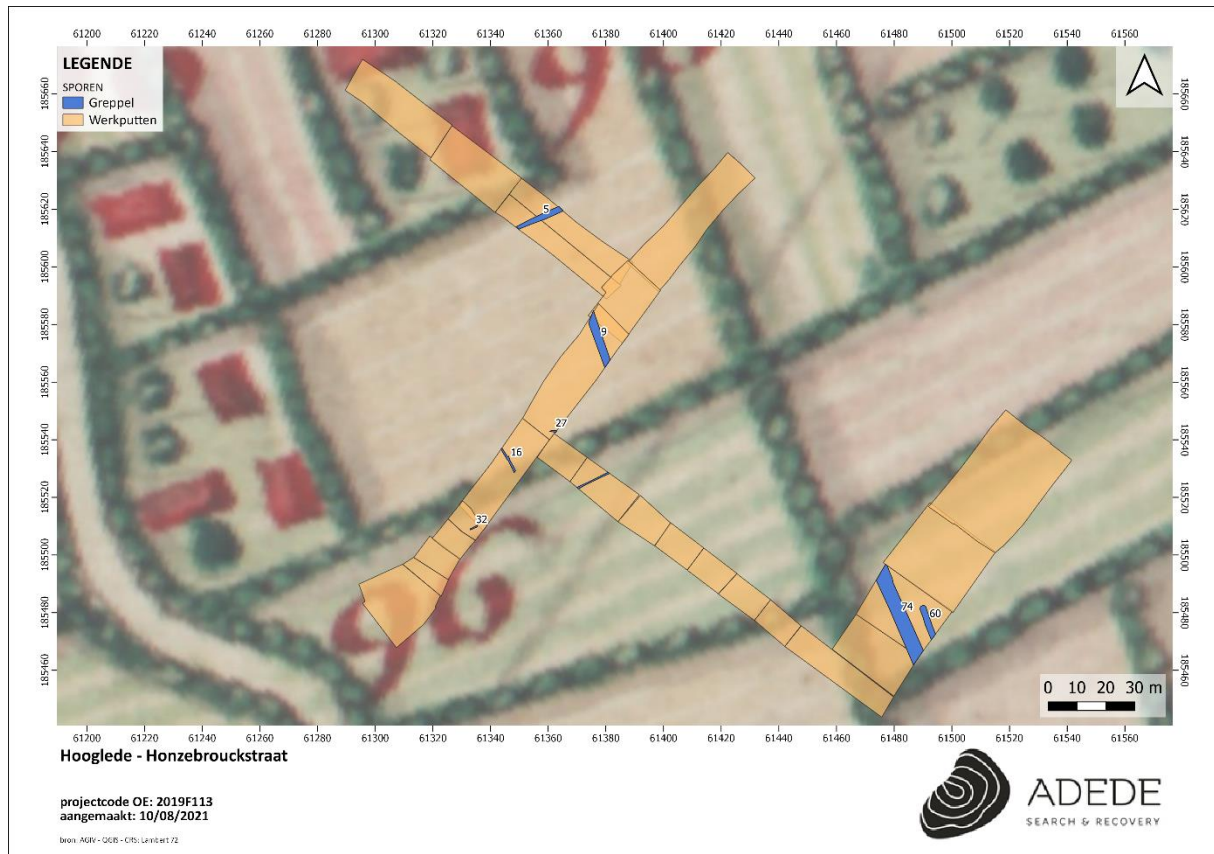
In de vulling van spoor 5 werd plastic afval gevonden, waardoor we ervan kunnen uitgaan dat dit spoor in een eerder recente periode gevuld is. Sporen 9, 16, 27, 32, 49 en 74 bleken geen dateerbare vondsten te bevatten.

Spoor 49 komt wel erg goed overeen met een greppel voor drainage en is mogelijk ook eerder in die optiek te interpreteren.

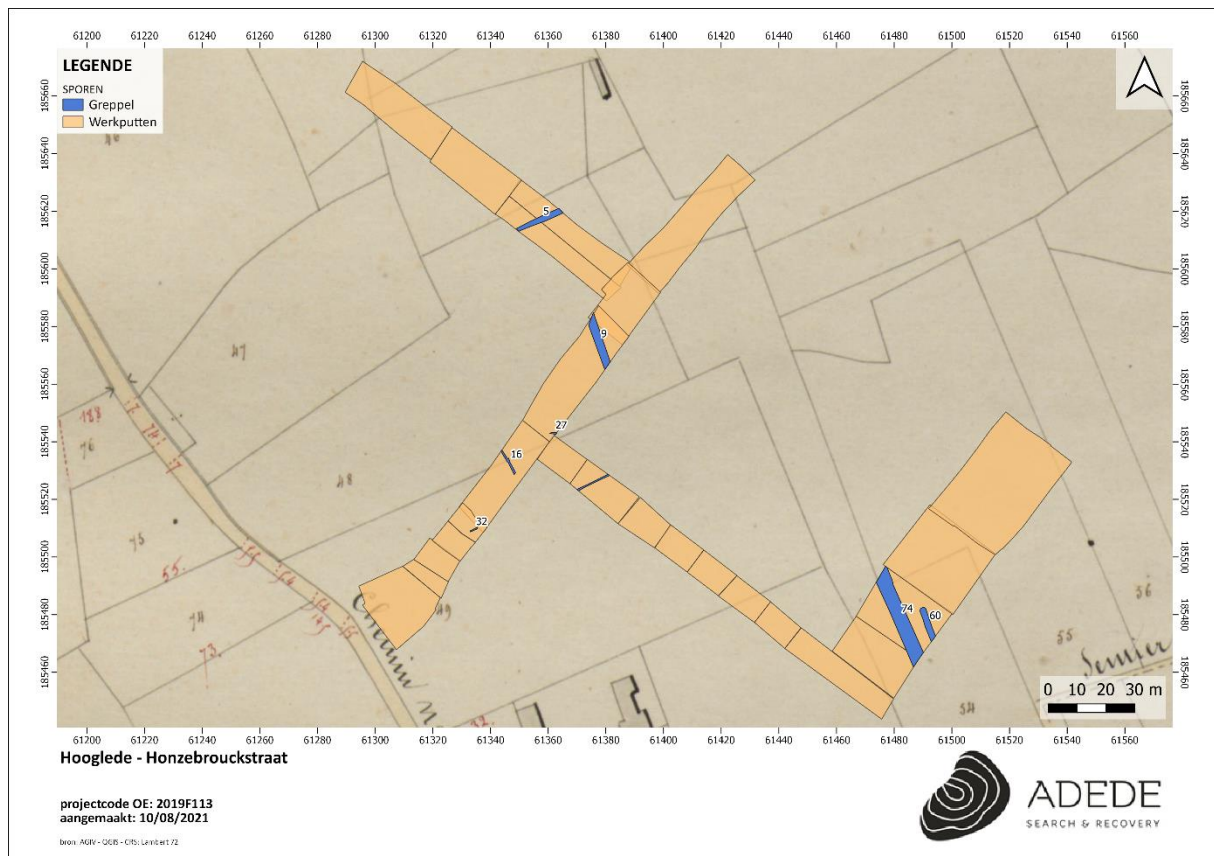

Figuur 86: Spoor 16 (links) en 32 (rechts) – coupes

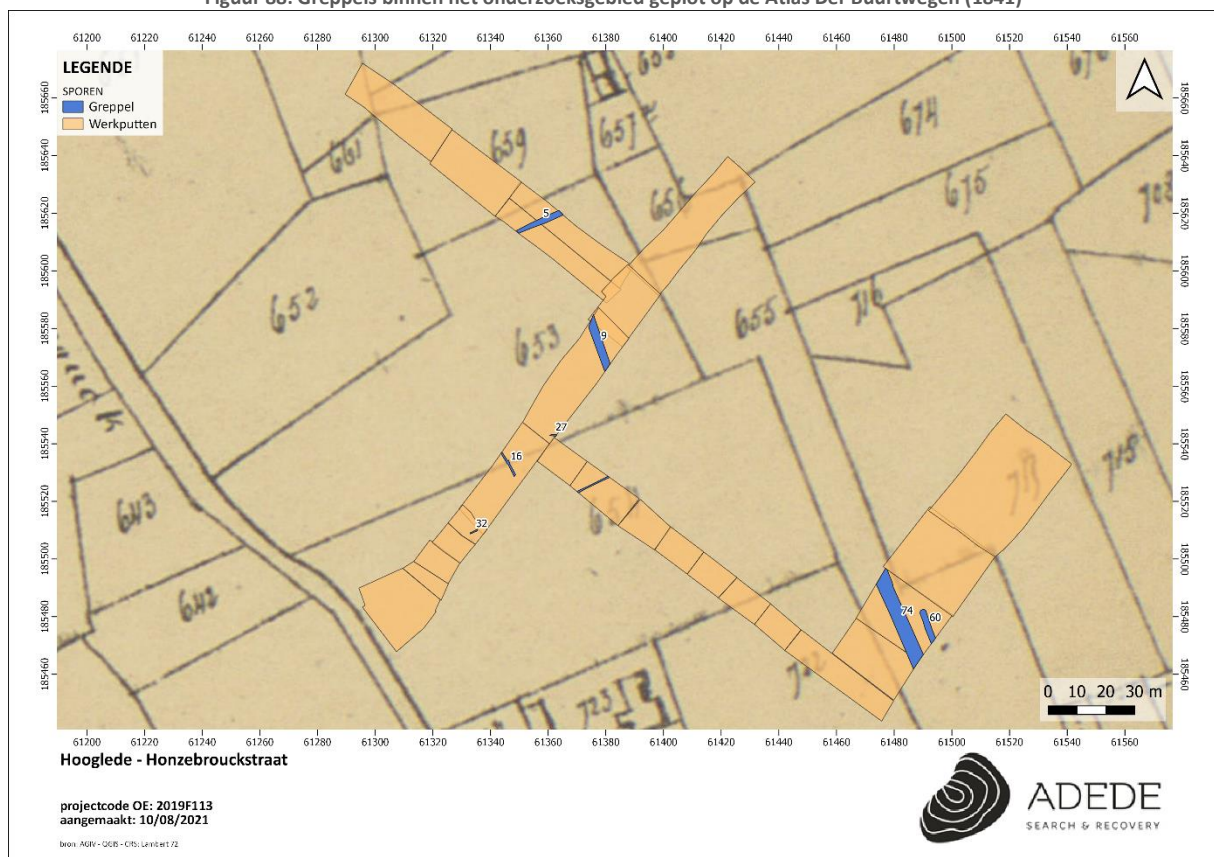
De greppels komen tevens niet volledig overeen met de grenzen zoals weergegeven op enkele historische kaarten. De meeste volgen echter wel de algemene oriëntatie van de percelen zoals weergegeven op Ferraris, Popp-kaart, Atlas der Buurtwegen. Enkele greppels kunnen mogelijk overeen komen mits een kleine afwijking in de georeferentie.

Figuur 87: Greppels binnen het onderzoeksgebied geplot op de Ferrariskaart (1771-1778)

Figuur 88: Greppels binnen het onderzoeksgebied geplot op de Atlas Der Buurtwegen (1841)

Figuur 89: Greppels binnen het onderzoeksgebied geplot op de Popp-kaart (1842-1879)

3.6.4.3 Poel/depressie

In het noorden van het onderzoeksgebied werd een grote zone afgelijnd met een brede L-vorm. Dit spoor 25 bestond uit een vulling van lichtgrijze-donkergrijze, zandige leem met baksteenfragmenten. Er werd tevens eerder recent te dateren glaswerk in aangetroffen. Het spoor zelf is maximaal zo'n 20cm diep bewaard. Onder de vulling was een blauwe verkleuring zichtbaar. Deze getuigt van de natte omstandigheden van het gebied.

Het lijkt hier te gaan om een lokale depressie of (eerder recent) opgevulde poel in het landschap. Opvallend is dat de afbakening van dit stukje goed zichtbaar is op de historische kaarten vanaf de 19de eeuw. Op de Ferrariskaart, aan het einde van de 18de eeuw opgesteld, is het spoor nog niet zichtbaar. De aflijning is na de 19de eeuw nog duidelijk zichtbaar op een trenchmap uit 1917 en is zelfs nog deels te herkennen op een orthografische foto uit 1971. Op een orthografische foto uit 1979-1991 is ze niet meer zichtbaar.

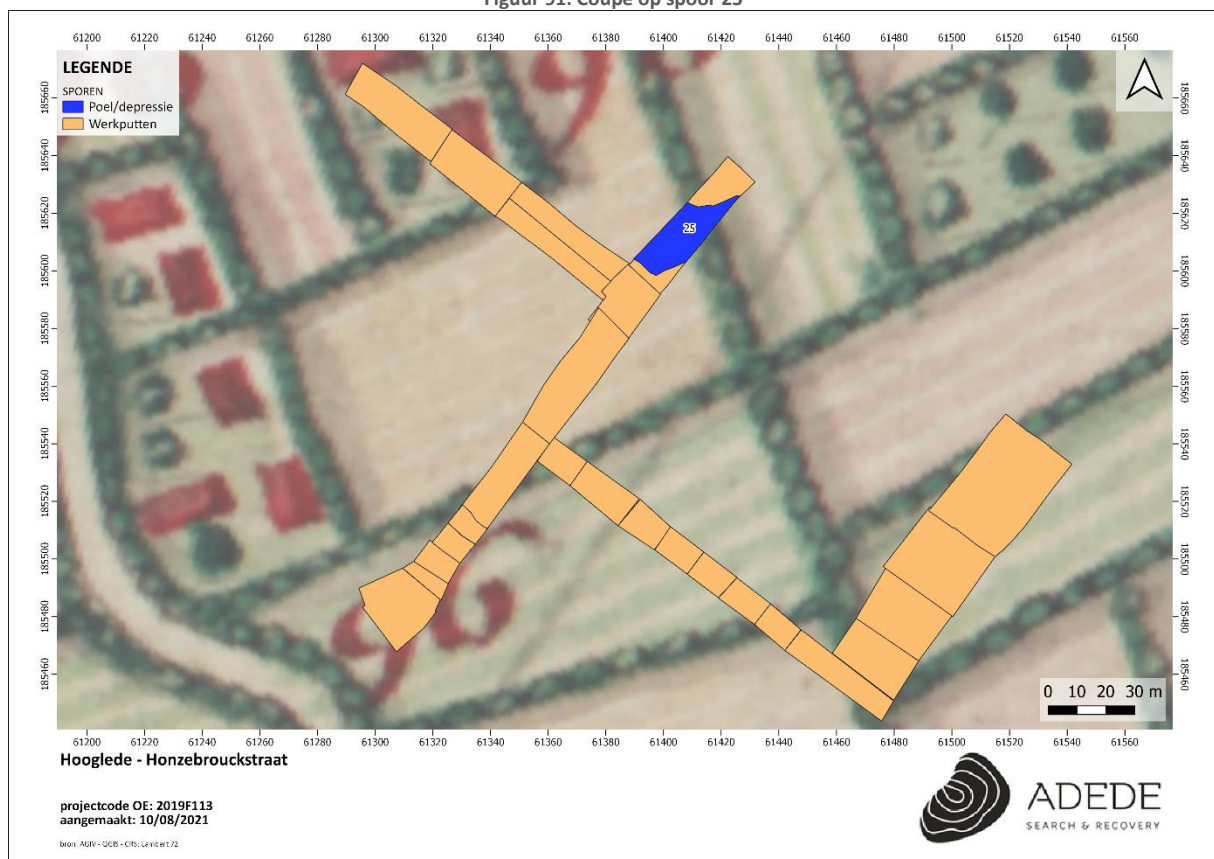
Het spoor lijkt ook aanwezige reliëf te volgen en is gelegen op een laagte net onder een hoger gelegen deel.

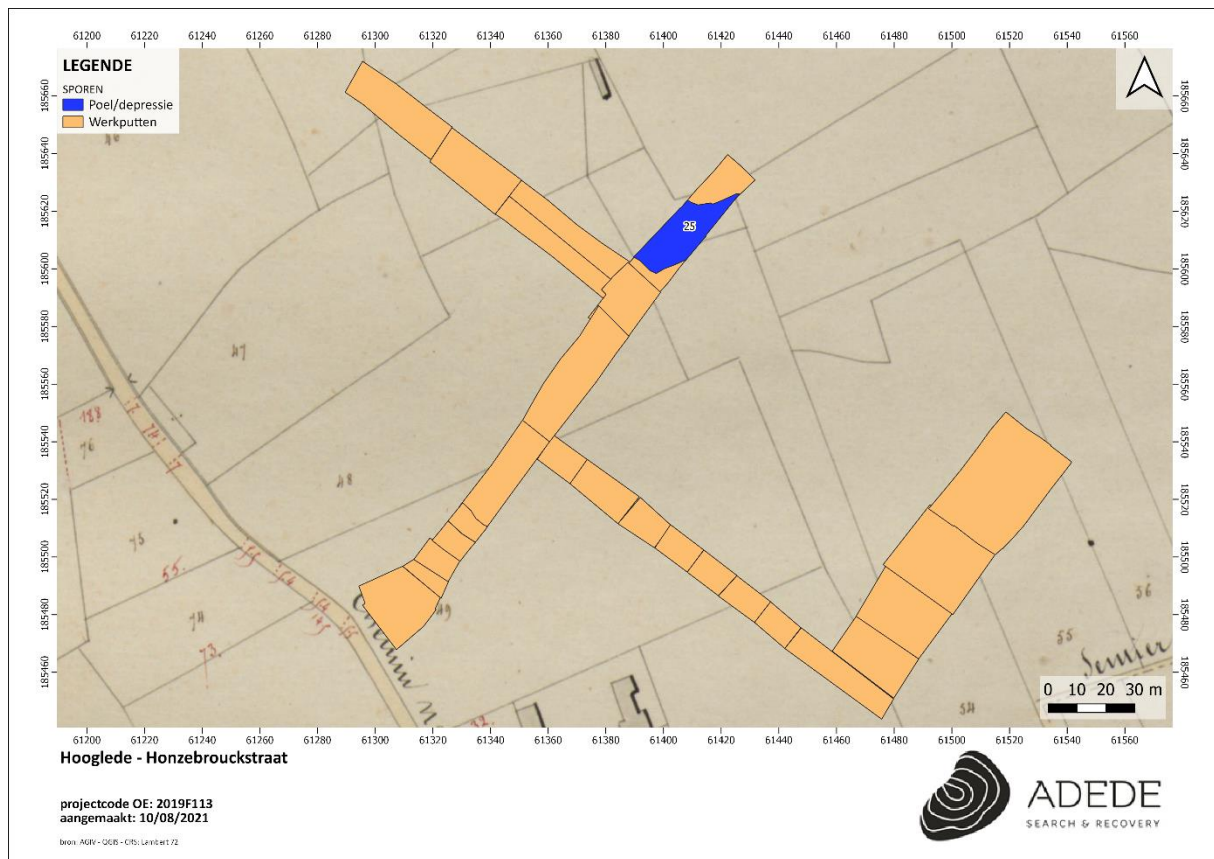
Figuur 90: Aflijning van spoor 25 in het vlak

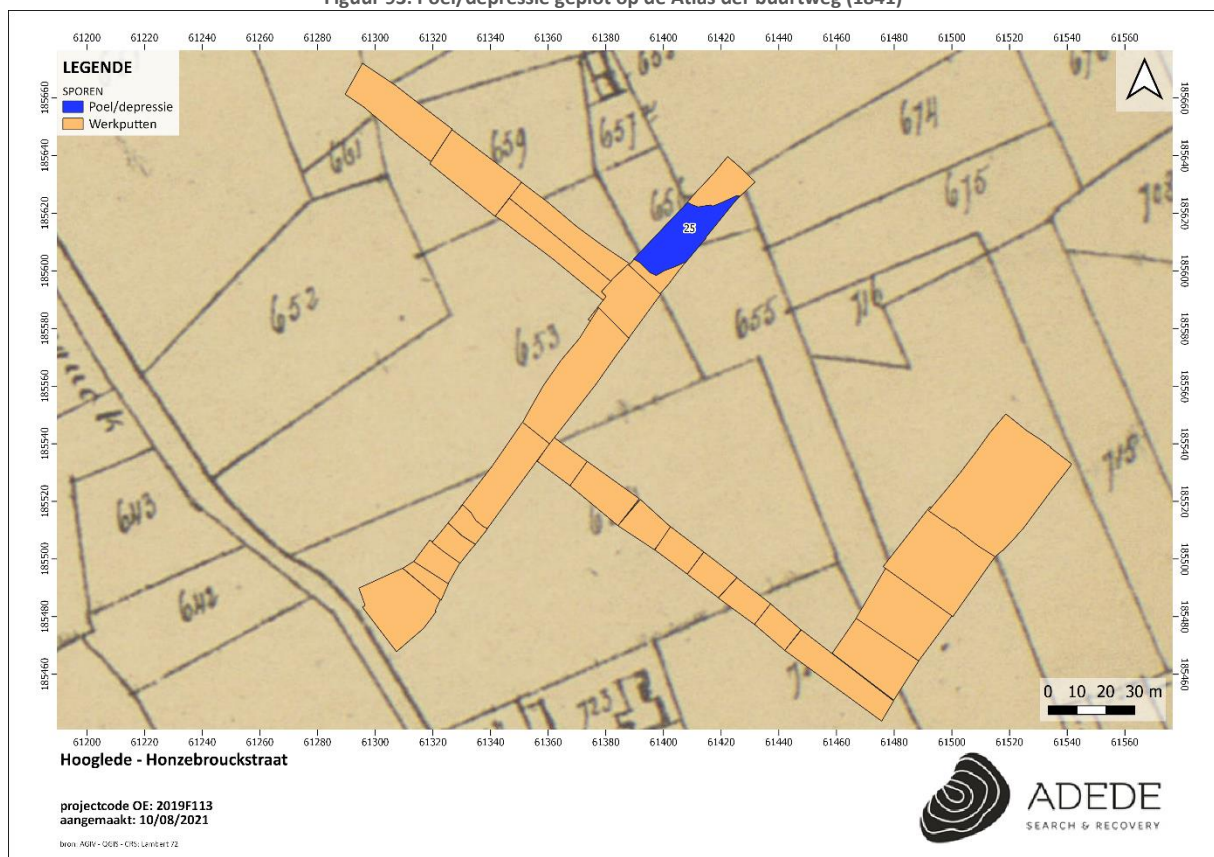
Figuur 91: Coupe op spoor 25

Figuur 92: Poel/depressie geplot op de Ferrariskaart (1771-1778)

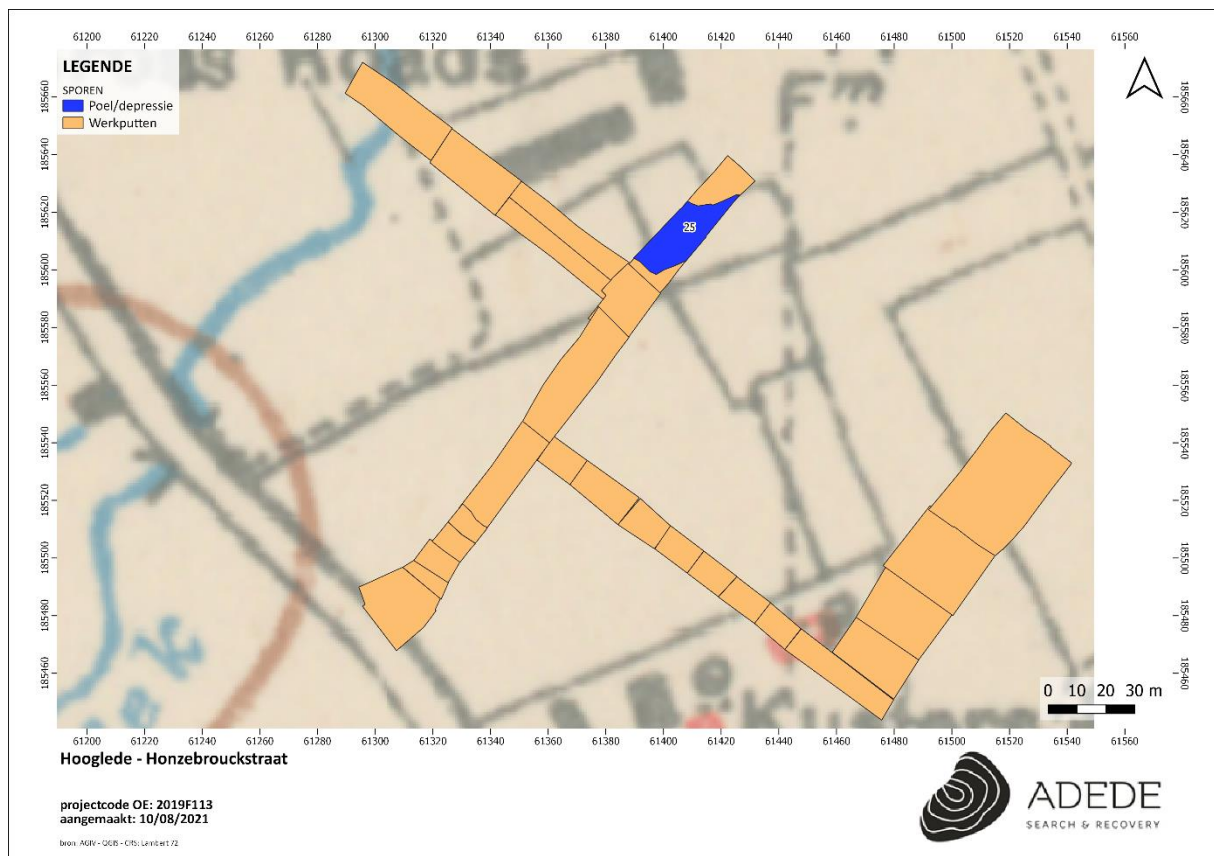
Figuur 93: Poel/depressie geplot op de Atlas der buurtweg (1841)

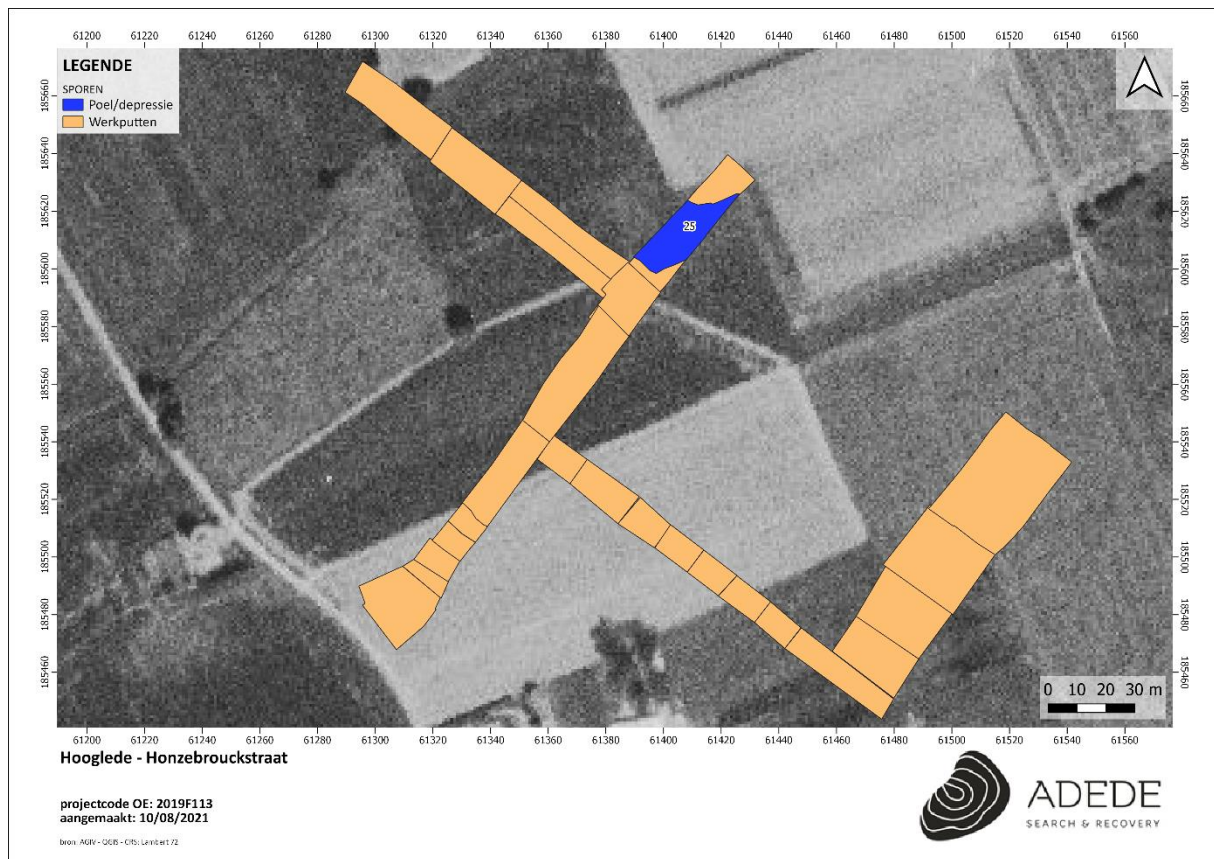
Figuur 94: Poel/depressie geplot op de Popp-Kaart (1842-1879)

Figuur 95: Poel/depressie geplot op de Vandermaelen (1846-1854)

Figuur 96: Poel/depressie geplot op een Trenchmaps (1917)

Figuur 97: Poel/depressie geplot op een orthografische foto uit 1971

Figuur 98: Poel/depressie geplot op een orthografische foto uit 1979-1991

3.6.4.4 Recente sporen

Spoor 10 is een drainagegracht. Erin werd glasafval van flessen aangetroffen, waaronder een gedateerd na 1951.

Spoor 64 is lokale, eerder recent te dateren vergraving.

3.6.5 Natuurlijke sporen

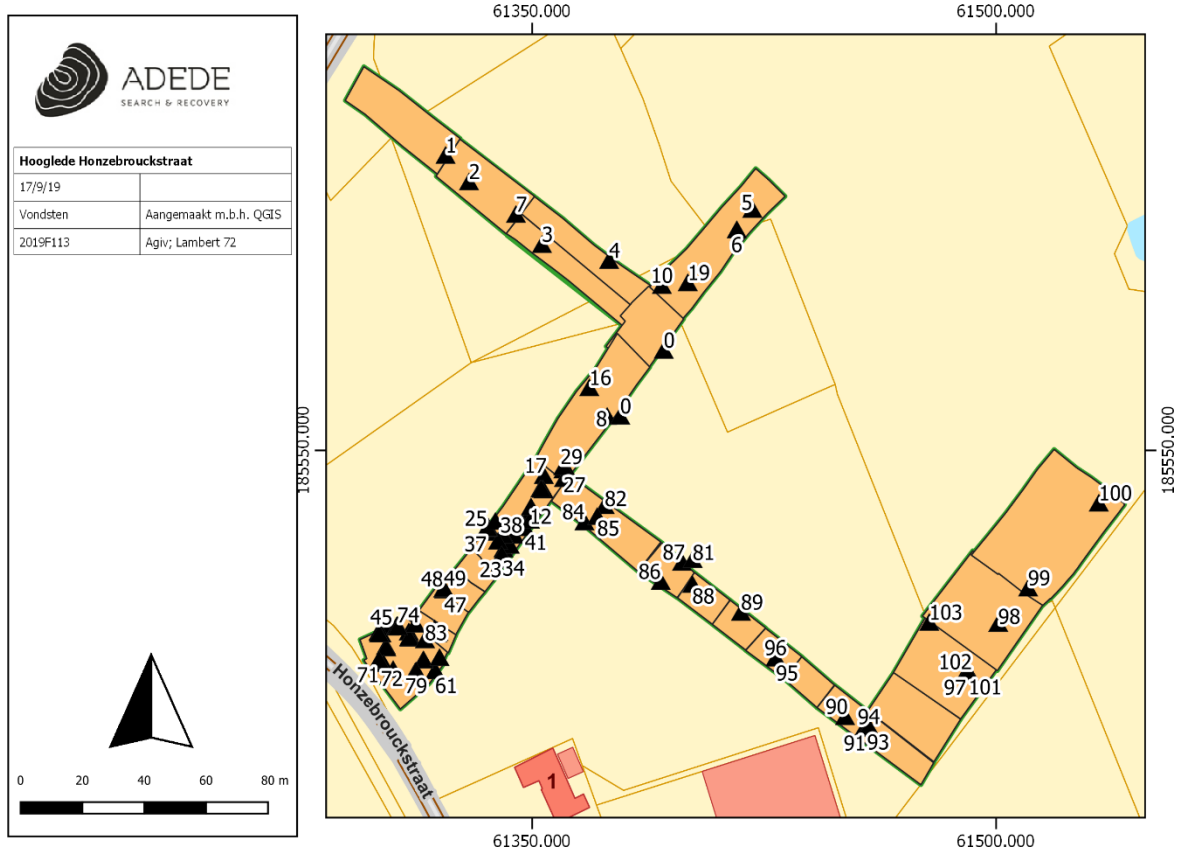
In totaal 16 sporen werden initieel als potentieel antropogeen grondspoor aangeduid. Echter bij het couperen van deze sporen bleken ze eerder een natuurlijke oorsprong te hebben. Het gaat hier om de sporen: 3, 12, 13, 28, 50, 51, 53, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73.

Tabel 6: Natuurlijke sporen

Spoor	WP	Vlak	Lengte (cm)	Breedte (cm)	Diepte (cm)	Vorm	Kleur	Inclusies
3	3	1	18	13	12	Rond	Grijs-beige	/
12	7	1	82	80	15	Onregelmatig	Grijs-zwart	Houtskoolspikkels
13	8	1	160	100	17	Onregelmatig	Lichtgrijs-wit	Houtskoolspikkels
28	7	1	116	34	10	L-vormig	Lichtgrijs-bruin	Roestvlekken
50	15	1	323	250	14	Onregelmatig	Lichtgrijs	Houtskoolspikkels, roestvlekken
51	15	1	540	260	31	Onregelmatig	Grijs	Houtskoolspikkels, roestvlekken
53	17	1	352	278	15	Onregelmatig	Grijs	Houtskoolspikkels, roestvlekken
65	25	2	280	118	10	Onregelmatig	Grijs-oranje	Houtskoolspikkels, roestvlekken
66	25	2	206	180	28	Onregelmatig	Grijs	Houtskoolspikkels
67	25	2	108	63	26	Ovaal	Grijs-donkergrijs	Roestverschijnselen
68	25	2	119	91	27	Onregelmatig	Grijs-donkergrijs	Houtskoolspikkels, roestvlekken
69	25	2	194	131	42	Onregelmatig	Grijs-donkergrijs	Houtskoolspikkels
70	25	1	178	141	22	Ovaal	Grijs-zwart	Houtskoolspikkels
71	25	1	134	65	27	Rechthoekig	Grijs-bruin	Roestverschijnselen
72	25	1	69	15	11	Onregelmatig	Grijs-bruin	Houtskoolspikkels, roestvlekken
73	25	1	110	52	11	Onregelmatig	Grijs-lichtgrijs	Houtskoolspikkels, roestvlekken

3.7 Assessment vondsten

Er werden 103 vondstnummers toegekend, 75 vondsten werden aangetroffen in 33 sporen (op 74). 28 vondsten horen niet bij een context, zij werden aangetroffen in de Ap of bij het aanleggen van het vlak. De vondsten kunnen opgedeeld worden in de categorieën aardewerk en pijpaaarde, metaal, vuursteen, botmateriaal, glas, kunststof en kalk.

Figuur 99. Vondsten.

3.7.1 Aardewerk en pijpaaarde

Het aardewerk en de pijpaaarde objecten werden bijna exclusief aangetroffen in haardkuilen. Met name in sporen 1, 14, 23, 26, 30, 31, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 46 en 54. Ook in de greppel met spoornummer 60 (vermoedelijk deels de dateren in WOI) werd nog een fragment van een steeltje van een kleipijp aangetroffen. Deze steeltjes kunnen erg weinig informatie geven over een precieze datering. In vijf sporen konden echter ook fragmenten van pijpenkopjes gevonden worden. De aangetroffen ketels (kopjes) van de pijpjes waren eerder ovoïde van vorm en zijn waarschijnlijk daarom in de 18de eeuw te plaatsen.³⁵

³⁵ <https://www.claypipes.nl/18e-eeuw/>

Enkele van de aangetroffen pijpfragmenten bezitten een hielstempel, waarvan drie (vondsten 28, 76 en 91) konden gedetermineerd worden.

Het gaat bij vondsten 28 (spoor 26) en 76 (spoor 37) om het wapen van Leiden (gekruipte sleutels onder een kroon), hetgeen wijst op een herkomst van Gouda. Dit merkteken werd tussen ca. 1685 en 1919 in Gouda gebruikt bij achtereenvolgens:

- 1685-1734 Jan Andriesz. Crawaat
- 1734-1748 Arij Sodaan
- 1749-1790 Paulus de Vriend
- 1799-1812 Jan Woutersz. Begeer
- 1825-1845 Jan van der Zwalm
- 1845-1855 Helena Vinke, weduwe Jan van der Zwalm
- 1855-1880 Pieter Goedewaagen
- 1880-1919 Firma P. Goedewaagen & Zoon³⁶

Een hielmerk van vondst 91 (spoor 54) bestaat uit een gekroonde 10. Dit merk werd in Gouda tussen 1692 en 1750 gebruikt door achtereenvolgens:

- 1692-1722 Jan Olivierse Kuijnenbrouck
- 1736-1750 (weduwe) Olivier Kuijnenbrouck

Het merk werd echter ook gebruikt door de Gorinchemse pijpenmaker Gerrit van den Bos tussen ongeveer 1790 en 1810.³⁷ Deze datering komt zeer goed overeen met de slag van Hooglede in 1794. Ook de merktekens 'gekroonde wapens van Leiden' kunnen een laat 18de-eeuwse datering ondersteunen.

De vondst van een relatief grote hoeveelheid kleipijpen ligt in de lijn van de verwachtingen. Kleipijpjes waren zeker in militaire context erg populair, en in militaire kampementen van de 18de en 19de eeuw worden erg veel kleipijpen gevonden. Kleipijpjes werden echter tot in de 20ste eeuw massaal geproduceerd, en waren gedurende de Eerste Wereldoorlog zeker nog in gebruik. Getuige daarvan is de vondst van een steelfragment van een dergelijk pijp in de greppel met spoornummer 60. Van de hier aangetroffen exemplaren bleken de meeste echter wel een laat 18de-eeuwse datering te ondersteunen.

Wat betreft het aardewerk blijken er vooral wandscherven rood geglaazuurd voor te komen. In enkele sporen konden randfragmenten van kookpotten herkend worden.

³⁶ <https://www.claypipes.nl/merken/afb-heraldiek-wapens/wapen-van-leiden/>

³⁷ <https://www.claypipes.nl/merken/cijfers/10/>

Enkele sporen bleken ook scherven steengoed te bevatten en spoor 30 bevatte een wandfragment van een de productie van Westerwald. Deze productie wordt over het algemeen tussen 1680 en 1900 gedateerd worden.³⁸

Inventarisnr.	WP	Vlak	Spoor	Materiaalcategorie	Aantal	Beschrijving
1	1	1	Ap	Aardewerk	2	2 wandfragmenten steengoed, vermoedelijk van twee items.
2	2	1	nvt	Aardewerk	1	1 wandfragment rood geglazuurd aardewerk
3	3	1	Ap	Aardewerk	1	1 wandfragment rood geglazuurd handvat
5	5	1	nvt	Aardewerk	3	3 wandfragmenten rood aardewerk
7	2	1	1	Aardewerk, baksteen	4	3 aardewerk (waarvan 1 randfragment), 1 fragment baksteen
8	7	1	nvt	Aardewerk	1	1 wandfragment rood geglazuurd aardewerk
11	8	1	14	Aardewerk	2	2 wandfragmenten rood aardewerk
18	8	1	14	Aardewerk	9	Rood geglazuurd aardewerk: 8 wandfragmenten, mogelijk 1 randfragment. Gele glazuur
21	8	1	14	Kleipijp	3	2 steelfragmenten, 1 met bandversiering. 1 kopfragment.
22	8	1	14	Aardewerk	7	Roodbakkend aardewerk met geel-oranje engobe aan de binnenwand. 3 randfragmenten, drie wandfragmenten, één wandfragment met aanzet oor.
25	8	2	23	Aardewerk	2	2 wandfragmenten rood geglazuurd aardewerk
28	7	1	26	Kleipijp	2	1 kop en 1 steelfragment, passend. Rand van de kop met fijne puntversiering. Hielstempel : gekruiste sleutels onder kroon = wapen van Leiden (herkomst : Gouda), idem als stempel bij vondstnr. 76.
30	8	2	23	Aardewerk	5	Roodbakkend rood geglazuurd aardewerk: 2 niet nader te identificeren, 2 wandfragmenten, 1 bodemfragment met standring
36	8	2	23	Aardewerk	1	1 wandfragment steengoed
38	8	2	Nvt	Aardewerk	1	1 wandfragment rood geglazuurd aardewerk
39	8	2	Nvt	Kleipijp	2	2 steelfragmenten
39b	9	1	30	Aardewerk	1	1 Blauw en grijs geglazuurd (Westerwald) wandfragment met ingestempelde versiering.
40	8	2	31	Aardewerk	1	Oranje wandfragment, bruine glazuurlaag aan één zijde.
42b	12	1	35	Aardewerk	1	1 Roodbakkend aardewerk, randfragment, binnezijde geel glazuur.
47	10/11	2	33	Kleipijp	1	1 steelfragment
50	13	1	37	Kleipijp	1	1 steelfragment
53	12	1	35	Aardewerk	2	2 wandfragmenten roodbakkend, dubbelzijdig geglazuurd, 1 fragment roodbruin, 1 groenig,
54	13	2	38	Kleipijp	1	1 steelfragment
56	13	1	38	Aardewerk	2	2 kleine fragmentjes bruin-grijs aardewerk met bruine glazuurlaag.
57	13	1	39	Kleipijp	1	1 klein steelfragment met ingedrukte bandversiering.
58	13	1	37	Kleipijp	1	1 fragment van de kop van een kleipijp

³⁸ <https://sites.google.com/site/determineren-aardewerk/home/steengoed/westerwald>

61	13	1	Nvt	Aardewerk	1	1 wandfragment rood geglazuurd aardewerk
64	13	1	39	Aardewerk	2	1 roodbakkend oorfragment met sporen van glazuur. 1 beigebruin wandfragmentje met mogelijk sporen witte engobe.
66	12	1	35	Aardewerk	1	1 wandfragment rood geglazuurd aardewerk, Uit coupe OW, laag 3, houtskoolrijke laag
67	13	1	39	Kleipijp	1	1 Steelfragment. Onversierd.
70	13	1	39	Aardewerk	1	1 wandfragment wit aardewerk, wandfragment, restant bruine glazuur
71	13	1	nvt	Kleipijp	1	1 Uiteinde van de steel (mondstuk).
72	13	1	nvt	Aardewerk	1	1 randfragment rood geglazuurd
73	13	1	nvt	Aardewerk	1	1 wandscherf grijs aardewerk
74	13	1	37	Kleipijp	2	2 steelfragmenten
75	13	1	44	Kleipijp	1	1 Steelfragment
76	13	1	37	Kleipijp	2	2 passende fragmenten van de kop, rand van de kop met fijne puntversiering. Bij de hiel, maar op de kop, stempel : gekruiste sleutels onder kroon = wapen van Leiden (herkomst : Gouda). Zie ook vondstnr. 28.
77	13	1	42	Aardewerk	3	2 fragmenten rood geglazuurd aardewerk, 1 randfragment rood geglazuurd aardewerk
78	13	1	35	Kleipijp	5	5 steelfragmenten kleipijp waarvan twee met ingedrukte bandversiering,
80	13	1	41	Kleipijp	2	2 kleipijp steelfragmenten, één met rijke ingedrukte versiering
82	14	1	Nvt	Kleipijp	1	1 steelfragment
83	13	1	40	Aardewerk	1	1 wandscherf rood geglazuurd aardewerk
84	14	1	45	Kleipijp	1	1 steelfragment kleipijp
85	15	1	46	Kleipijp	5	4 steel- en 1 kopfragment(en)
87	16	1	Nvt	Aardewerk	1	1 wandscherf steengoed
88	17	1	Nvt	Aardewerk	1	1 wandscherf rood geglazuurd aardewerk
89	18	1	Nvt	Aardewerk	1	1 randfragment rood geglazuurd aardewerk
91	21	1	54	Kleipijp	2	2 kopfragmenten van twee verschillende exemplaren. Twee keer met hielstempel, 1 x niet identificeerbaar, 1 x gekroonde 10
94	21	1	54	Aardewerk	2	1 wandscherf rood geglazuurd aardewerk
97	23	1	60	Kleipijp	1	1 steelfragment
99	25	1	nvt	Aardewerk	1	1 randfragment rood geglazuurd aardewerk

3.7.2 Metaal

In totaal werden een 90-tal metaalvondsten gedaan tijdens het onderzoek. De meeste hiervan werden aangetroffen in sporen, namelijk sporen 4, 14, 22, 23, 26, 29, 30, 31, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 51, 54, 55, 6, 60.

De meeste metalen vondsten werden aangetroffen in haardkuilen (14, 22,23, 26, 29, 30, 31, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 54). In de meeste gevallen gaat het om niet verder determineerbare brokken ijzer. Vaak gaat het om volledige spijkers of delen van spijkers. Er werden echter ook enkele

andere vondsten aangetroffen. In spoor 14 werd een duidelijke getuige van het oorlogsgeweld van het einde van de 18de eeuw aangetroffen, namelijk een loden kogel (inv. Nr. 20) aangetroffen.

In sporen 26 en 37 (inv. Nr. 29, 37) werden mogelijk stukken van een mes aangetroffen, namelijk delen van het lemmet.

Spoor 54 bevatte een deel van een ijzeren haak.

Ook in de sporen die met WOI in verband kunnen worden gebracht moeten worden werden metalen vondsten gedaan (sporen 4, 6, 55, 60). Gezien sporen 4 en 6 geïnterpreteerd werden als bomkraters is het niet verwonderlijk dat er hier schrapnel werd in aangetroffen. Ook in spoor 55, een kuil bezet met bitumen, werd schrapnel aangetroffen, alsook een kogelfragment.

In de greppel met spoornummer 60 werd een hoeveelheid sterk verroeste prikkeldraad aangetroffen, alsook een metalen pin.

De overige metalen vondsten werden voornamelijk aangetroffen buiten context of in een natuurlijk spoor (spoor 51). In het natuurlijk spoor 51 werd zo een restant van een gesp aangetroffen met floraal motief.

Figuur 100: Gesponderdeel met floraal motief

Tabel 7: Metalen objecten gevonden tijdens de opgraving (roze: haardkuilen, groen: WOI)

Inventarisnr.	WP	Vlak	Spoor	Aantal	Beschrijving
7b	3	1	4	+10	Diverse fragmenten schrapnel
16	7	1	6	+10	Diverse fragmenten schrapnel en 1 knoop
20	8	1	14	1	1 loden kogel
29	7	1	26	3	1 spijker, mogelijk 2 elementen van een lemmet (niet determineerbaar)
32	8	2	22	6	6 ijzeren spijkers
37	8	2	23	1	1 brokje niet determineerbaar ijzer
38b	8	2	29	1	1 IJzeren spijker
39b	9	1	30	1	1 IJzeren spijker

40b	9	1	31	1	1 IJzeren spijker
41	8	2	31	2	1 fragment ijzeren spijker, 1 ijzeren niet determineerbaar fragment.
41b	9	1	41	3	3 niet determineerbare stukken metaal
44	12	1	34	13	5 ijzeren spijkers, 8 niet te determineren brokken
45	13	1	nvt	1	1 niet determineerbare brok metaal
46	13	1	nvt	1	1 langwerpig ijzeren fragment, niet determineerbaar
48	10/11	2	33	2	2 ijzeren nageltjes, mogelijk van schoeisel.
51	13	1	51	1	1 gespje met koperen of bronzen afwerkingslaag. Versierd met bloemmotief en een ander vegetaal motief (Fleur de Lys?),
52	12	1	35	2	2 ijzeren fragmenten, mogelijk van spijkers
55	13	1	38	2	2 zwaar geroeste ijzerfragmenten
59	12	1	35	1	1 ijzeren fragment van een spijker
62	13	1	39	2	2 ijzeren fragmenten spijkers
63	13	1	42	1	1 stukje mogelijk van schoennagel
65b	12	1	35	3	1 spijker, 1 brokje metaal (niet te identificeren),
65	12	1	35	2	2 niet nader determineerbare brokken ijzer
68	12	1	34	2	2 metalen fragmenten, mogelijk van spijkers
69	12	1	37	2	2 ijzeren fragmenten, mogelijk van een lemmet.
78	13	1	35	6	4 spijkers, 2 brokken niet determineerbaar metaal
79	13	1	44	6	6 ijzeren spijkers
80	13	1	41	2	2 ijzeren spijkers
81	nvt	nvt	nvt	1	1 loden gewichtje
83	13	1	40	2	1 ijzeren spijker
86	16	1	nvt	1	1 munt
92	21	1	54	3	1 gesp, 2 niet nader te determineren objecten
93	21	1	54	1	1 ijzeren haak
95	19	1	55	1	1 kogelfragment
96	19	1	55	+10	Diverse niet nader te identificeren metalen fragmenten - vermoedelijk schrapnel
101	23	1	60	1	1 metalen pin
102	23	1	60	+10	Diverse fragmenten prikkeldraad

3.7.3 Vuursteen (Silex)

Enkele vuurstenen vondsten konden gedaan worden bij aanleg van het vlak, de meeste werden echter aangetroffen in sporen (sporen 12, 17, 18, 22, 25, 26).

De meeste vuurstenen vondsten werden dus gedaan in haardkuilen (sporen 17, 18, 22, 26) en zijn meer dan waarschijnlijk te interpreteren als afval voor de productie van vuurslaghanen. Dit stuk vuursteen werd ingeklemd in de haan van een musket om een vonk te geven om het kruit te doen ontbranden. Deze silex is dus eveneens te koppelen met het oorlogsgeweld aan het einde van de 18de eeuw.

In de poel/depressie met spoornummer 25 werden nog een tweetal fragmenten vuursteen gevonden die vermoedelijk moeten gekoppeld worden aan de productie van vuurslaghanen. Echter in dit spoor werd ook eerder recent te dateren glaswerk in aangetroffen.

Bij de aanleg van het vlak werden twee vuurstenen objecten aangetroffen die in de steentijd moeten gedateerd worden, namelijk een schrabber (inv.nr. 98) en een mogelijke kling/schrabber (inv.nr. 100). De andere objecten waren mogelijk eerder van natuurlijke oorsprong.

Figuur 101: Vuurstenen objecten (inv.nr. 98 links, inv.nr. 100 rechts)

Tabel 8: Vuurstenen objecten, gevonden tijdens de opgraving (roze: haardkuilen)

Inventarisnr.	WP	Vlak	Spoor	Aantal	Beschrijving
4	4	1	Ap	1	1 mogelijk kern, waarschijnlijk echter niet antropogeen
17	8	1	18	3	3 fragmenten (vuur?)steen, mogelijk afval productie vuursteen voor vuurslot.
19	5	1	25	2	2 fragmenten Afval productie vuursteen voor vuurslot?
23	8	1	17	2	2 vuursteenkeutjes met natuurlijke afsprongen
24	7	1	12	1	1 klein fragmentje met cortex, waarschijnlijk niet antropogeen
27	7	1	26	1	1 vuursteen voor vuurslot
32	8	2	22	7	7 vuursteenkeien, enkele mogelijk afval vuurslot productie
35	8	2	17	1	1 stukje vuursteen, afval productie vuursteen voor vuurslot
98	24	1	nvt	1	1 schrabber
100	25	1	nvt	1	1 vuursteen kling/schrabber

3.7.4 Botmateriaal

In een tiental sporen werd botmateriaal aangetroffen (sporen 18, 22, 23, 30, 33, 35, 41, 45, 56). Het gaat hier meestal om sterk verbrand botmateriaal dat dus gekoppeld moet worden met consumptie. Deze werden dan ook meestal aangetroffen in haardkuilen, die moeten geïnterpreteerd worden als kookplaatsen. In sporen 18, 22, 23, 30, 33, 35, 41, 45 werden zo kleine fragmenten verbrand bot aangetroffen.

Bij de aanleg van werkput 8 werden twee passende fragmenten van hoorn/gewei aangetroffen.

Tabel 9: Botmateriaal aangetroffen tijdens de opgraving (roze: haardkuilen)

Inventarisnr.	WP	Vlak	Spoor	Aantal	Datering	Beschrijving
12	8	1	nvt	2		2 passende fragmenten van een hoorn of gewei
17	8	1	18	1		1 fragment verbrand bot
31	8	2	23	1		1 fragment verbrand bot
32	8	2	22	4		4 fragmenten verbrand bot
39c	9	1	30	1		1 fragment verbrand bot
41b	9	1	41	1		1 botfragment
42	8	2	35	1		1 fragment verbrand bot
49	10/11	2	33	2		2 fragmenten verbrand bot
65b	12	1	35	1		1 fragment verbrand bot
78	13	1	35	1		1 botfragment (niet nader te identificeren)
80	13	1	41	+10		Diverse zeer kleine botfragmenten (niet determineerbaar)
84	14	1	45	9		Diverse zeer kleine botfragmenten (niet determineerbaar)
90	21	1	56	4		4 botfragmenten (niet determineerbaar)

3.7.5 Glas

In een vijftal sporen werden glazen scherven aangetroffen (sporen 10, 23, 25, 35, 60).

Spoor 23 en spoor 35 leverden een behoorlijke hoeveelheid groen glas op. In het geval van spoor 23 kan deels een dikwandige fles gereconstrueerd worden (inv.nrs. 26 en 33), wat betreft spoor 35 (inv.nr. 60) is het dunwandiger glas waar geen duidelijke vorm in te herkennen valt.

In sporen 10 en 25 konden eerder recent te dateren glazen recipiënten herkend worden. Hetzelfde geldt voor de greppel met spoornummer 60.

Tabel 10: Glazen vondsten, aangetroffen tijdens de opgraving (roze: haardkuilen, groen: WOI)

Inventarisnr.	WP	Vlak	Spoor	Aantal	Beschrijving
6	5	1	25	3	3 glazen scherven van glazen (recent)
9	5	1	nvt	1	1 glazen fles
10	5	1	10	+10	diverse flessen, één gedateerd 1951, glas, servies
26	8	2	23	16	16 fragmenten dik groen glas, veelal wandfragmenten, 2 passende bodemfragmenten. Zie ook vondstnummer 33.
33	8	2	23	5	5 fragmenten van groene dikwandige fles, zelfde item als vondstnr. 26. Passend bodemfragment en kop van de fles.
60	12	1	35	+10	Diverse groene wandfragmenten, halsfragment, irridisatie. Laag 3.
78	13	1	35	9	9 fragmenten lichtgroen glas met lichte irridisatie
102	23	1	60	+10	Recent glaswerk (niet determineerbaar)

3.8 Assessment stalen

Er werden 48 stalen genomen met het oog op natuurwetenschappelijk onderzoek:

Tabel 11: Lijst van alle genomen monsters

Inv.nr.	Spoor	Aard
1	beek	pollenbak
2	1	bulkstaal
3	1	bulkstaal
4	1	bulkstaal
5	1	bulkstaal
6	7	bulkstaal
7	8	bulkstaal
8	18	bulkstaal
9	13	bulkstaal
10	14	bulkstaal houtskool
11	25	pollenbak
12	16	bulkstaal grachtvulling
13	19	verbrande vulling haard
14	19	bulkstaal houtskool
15	21	bulkstaal houtskool
16	27	bulkstaal houtskool
17	22	bulkstaal houtskool haard
18	26	bulkstaal houtskool haard
19	27	pollenbak
20	23 vlak 2	verbrand bot
21	23 vlak 2	bulkstaal houtskool
22	29 vlak 2	bulkstaal
23	17 vlak 2	bulkstaal
24	30	bulkstaal
25	31	bulkstaal a
26	31	bulkstaal b
27	34	bulkstaal
28	34	bulkstaal houtskool
29	34	bot
30	35	houtskool
31	33 vlak 2	bulkstaal houtskool
32	38	bulkstaal
33	38	houtskool
34	39	bulkstaal
35	35	houtskool
36	34	verbrand bot
37	35	bulkstaal
38	37	bulkstaal
39	42	houtskool
40	42	bulkstaal
41	41	houtskool

42	41	bot
43	54	bulkstaal
44	55	staal verbrande laag
45	62	bulkstaal houtskoolrijke laag
46	68	bulkstaal
47	60	pollenbak
48	61	bulkstaal

Uit deze groep worden een aantal stalen weerhouden voor verder natuurwetenschappelijk onderzoek. De keuze wordt bepaald door een streven naar maximale kenniswinst. Na een eerste assessment werden volgende stalen weerhouden voor waardering:

Tabel 12: Stalen weerhouden voor verder onderzoek

Inv.	Spoor	Vlak	Type Monster
7	8	1	Bulkstaal (14C-datering)
10	14	1	Bulkstaal houtskool (14C-datering)
15	21	1	Bulkstaal houtskool (14C-datering)
17	22	1	Bulkstaal houtskool haard (14C-datering)
18	26	1	Bulkstaal houtskool haard (14C-datering)
19	27	1	Pollenbak
31	33	2	Bulkstaal houtskool (14C-datering)
45	62	1	Bulkstaal houtskoolrijke laag (14C-datering)
47	60	1	Pollenbak

De twee pollenbakken bleken na waardering niet geschikt voor een verdere analyse. Ook bleken de meeste sporen niet voldoende materiaal te bevatten voor een analyse van macroresten (zie bijlage waarderingsrapport EARTH).

Er is getracht om twee haardkuilen, zijnde sporen 22 en 26 aan de hand van een C14-datering in de tijd te plaatsen (door EARTH – zie bijlage). Deze datering bleek echter niet erg eenduidig te interpreteren. Veelal komen de dateringen uit tussen het einde van de 17de eeuw tot het begin van de 20ste eeuw.

Tabel 13: C14-dateringen haardkuilen

Vindplaats / monster	Lab nr.	Gekalibreerde ouderdom 1 σ (68,2%)	Gekalibreerde ouderdom 2 σ (95,4%)
Spoor 22	Ua-65296	1671 - 1694 AD (12,0%); 1727 - 1778 AD (27,8%); 1799 - 1813 AD (7,9%); 1839 - 11841 AD (1,2%); 1854 - 1867 AD (5,6%); 1918 - 1942 AD (13,3%);	1667 - 1709 AD (16,6%); 1718 - 1782 AD (31,3%); 1797 - 1827 AD (11,5%); 1831 - 1889 AD (18,9%); 1910 - 1949 AD (17,0%);
Spoor 26	Ua-65927	1689 - 1723 AD (20,2%); 1816 - 1834 AD (14,4%); 1879 - 1916 AD (33,3%);	1692 - 1728 AD (24,7%); 1811 - 1921 AD (70,6%);

4 Besluit

4.1 Synthese

De opgraving in Hooglede leverde voornamelijk resultaten op die met militaire conflicten te maken hebben. Ten eerste wijzen de resultaten van de opgraving op een duidelijke militaire aanwezigheid gelinkt aan de Slag bij Hooglede van 10 en 13 juni 1792. Het gaat om een militair kampement dat zijn archeologische weerslag vindt in 30 haardkuilen en 4 restanten van een open vuur.

De kuilen hebben veelal een zelfde structuur, zijnde diepere zitkuilen en één of in sommige gevallen meerdere nissen die dienden als kookplaats. De beste bewaarde exemplaren waren gelegen aan de Honzebrouckstraat, maar er konden in se over een zone van ten minste 150 bij 240m haardkuilen herkend worden. De kuilen leken te liggen op NO-ZW gerichte assen en warend derhalve gericht op de hoogte van Hooglede. Er konden echter geen andere sporen van het hier aanwezige kampement herkend worden, wat een reconstructie van de structuur van het kamp erg bemoeilijkt.

In deze kuilen bleek een hoeveelheid verbrand bot aanwezig te zijn, wat wijst op de functie als kookplaats. Ook konden enkele scherven aardewerk, metalen vondsten (voornamelijk spijkers, maar ook in één geval een loden kogel en een ijzeren haak), glazen scherven, enkele vuurstenen restanten van de productie van vuursloten. Ook werden er in veel van de haardkuilen restanten van pijparden pijpjes aangetroffen. Een drietal konden gedateerd worden aan de hand van hielmerken aanwezig op de pijpjes. Alle vondsten lijken inderdaad te wijzen op een gebruik aan het einde van de 18de eeuw.

Ten tweede zijn ook een aantal sporen te linken aan de eerste wereldoorlog. Verspreid over het terrein werden verschillende bomkraters aangetroffen die mogelijk in verband te brengen zijn met het geallieerde bevrijdingsoffensief in 1918.

In het zuidoosten van het terrein werden dan weer verschillende kleinere kuiltjes aangetroffen die mogelijk moeten geïnterpreteerd worden als loopgraafsegmenten. Deze sporen waren aan de onderzijde bezet met bitumen, om ze waterdicht te maken. Ook een greppel heeft mogelijk gefunctioneerd als tijdelijke loopgraaf. Al deze sporen waren nabij een boerderij gelegen die op een trenchmap uit 1917 staat aangeduid als '*Kustors Farm*'. Mogelijk vormen ze daarmee een onderdeel van de bredere '*Flanders I Stellung*', meer bepaald van het onderdeel '*Artillerie Schutz-Stellung*', dat ten westen van Hooglede was gelegen en werd opgericht in de winter van de jaren 1917 en 1918. Verschillende vondsten in de met bitumen bekleedde kuilen (onder andere restanten van Duitse uniformen aangetroffen tijdens het vooronderzoek, restanten van een gasmasker gedateerd in 1918 en enkele Duitse steelhandgranaten) wijzen op een Duitse oorsprong van de sporen.

Behalve sporen van oorlog werden nog enkele kuilen, een mogelijke paalkuil, enkele greppelsegmenten en een poel/depressie aangetroffen. Vele van de sporen konden niet gedateerd worden, anderen hadden een eerder recent te dateren oorsprong.

De poel/depressie bleek vooral op kaarten die vanaf de 19de eeuw te dateren zijn zichtbaar en bleek tot vermoedelijk ver in de 20ste eeuw nog aanwezig te zijn.

4.2 Onderzoeksvragen

- ***Wat is de landschappelijke context van het projectgebied?***

Het projectgebied is gelegen in de zandleem- en leemstreek 'het Land van Roeselare-Kortrijk'.

Net ten noorden/noordwesten loopt een zandleemrug doorheen het landschap. Deze noordelijke rug is het plateau van Lichtervelde-Hooglede met een hoogte van ca. 49 m TAW en ten westen loopt de heuvelrij van Klerken-Staden (ca. 51 m TAW). Het gebied ligt in het Leiebekken, meer bepaald het deelbekken Mandel. In het westen loopt de Kasteelbeek en ten oosten de Liebeek. In het onderzoeksgebied werden hoogtes tussen 25,52 en 27,45 TAW gemeten, waarbij af te lezen valt dat het terrein afhelt in zuidwestelijke richting.

- ***Welke zijn de verschillende landschappelijke elementen?***

Het projectgebied bevindt zich nabij enkele wegen, namelijk de Honzebrouckstraat, de Beverenstraat en de N32. In het noorden/noordwesten loopt een zandleemrug, met name het plateau van Lichtervelde-Hooglede. Ten westen bevindt zich de heuvelrij van Klerken-Staden. In het oosten zijn er open landbouwpercelen terug te vinden. Het projectgebied bevindt zich in het Leiebekken, meer bepaald het deelbekken Mandel met in het westen de Kasteelbeek en in het oosten de Liebeek. Het projectgebied helt af in zuidwestelijke richting.

- ***Hoe verhoudt het kampement zich met de omgeving en het landschap? Waarom werd deze locatie gekozen, hoe werd ze gebruikt en ingedeeld?***

Uit de literatuur is gebleken dat de geallieerden gedurende de tweede fase van de Slag bij Hooglede (13 juni 1794) de Fransen probeerden te verdrijven van de hoogte van Hooglede met een aanval vanuit het oosten en het zuidoosten. Aangezien het projectgebied zich situeert op ongeveer 1600 meter afstand ten zuidoosten van de dorpskern van Hooglede, zou het mogelijk zijn dat het aangetroffen kampement door geallieerde troepen werd aangelegd.

De nabijheid van de Honzebrouckstraat zal ook een zekere rol gespeeld hebben in de inplanting van het kamp op deze locatie. Via deze weg kon het immers makkelijk bevoorraad worden. Aan de hand van historische, iconografische en archeologische informatie weten we dat de meeste haardkuilen gelegen waren ofwel achter tentrijen ofwel helemaal achter het kamp. Gezien er geen andere sporen van het kampement werden aangetroffen is het onmogelijk om een precieze indeling weer te geven. We weten dat in deze 18de eeuw het wel eerder gebruikelijk was om met smalle, langgerekte zones te werken. Mogelijk is dat ook hier het geval.

- ***Wat is de aard, de datering en de samenhang van de verschillende elementen van de vindplaats?***

De opgraving binnen het projectgebied brengt verschillende elementen aan het licht die te maken hebben met militaire conflicten. Enerzijds gaat het om een militair kampement waarvan 30

haardkuilen en 4 restanten van een open vuur werden aangetroffen. Dit kan gelinkt worden aan de Slag bij Hooglede van 10 en 13 juni 1792.

Anderzijds gaat het om een korte Duitse aanwezigheid gedurende WOI, waarvan 4 met bitumen beklede kuiltjes werden aangetroffen.

Verder werden ook enkele kuilen, een paalkuil, enkele greppels en een poel/depressie aangetroffen. De samenhang van deze elementen is door een gebrek aan datering vaak moeilijk te maken.

- ***Zijn er verschillende fasen vast te stellen? Evolueerde de inrichting van het kampement terwijl het in gebruik was?***

Het is aan de hand van de voorliggende informatie niet geheel zeker of er sprake is van verschillende fasen. Indien er verschillende fasen geweest zijn, hebben deze elkaar wel erg snel opgevolgd.

Er kan momenteel, op basis van de beschikbare informatie, maar weinig gezegd worden over de inrichting van het kamp en dus ook niet over de evolutie die deze inrichting eventueel doormaakte.

- ***Wat is de datering van het kampement?***

De datering van het kampement kan gelinkt worden aan de Slag bij Hooglede van 10 en 13 juni 1792.

- ***Om welk type van kampement gaat het? Gaat het om een kortstondig of een meer permanent soort van kampement?***

Er kan niet meteen veel gezegd worden over het type kampement of over de temporele karakter ervan. Om hierover een goed besluit te kunnen stellen is het nodig om een breder oppervlak te onderzoeken.

- ***Wat zijn de structuren die werden aangetroffen?***

Tijdens het onderzoek werden van het kampement enkel haardkuilen aangetroffen.

Enkele sporen bezet met bitumen, enkele bomkraters en een greppel zijn aan de oorlogsactiviteiten van de eerste wereldoorlog te linken.

Verder werden nog enkele kuilen, een paalkuil en enkele greppels aangetroffen. Deze zijn veelal ofwel niet dateerbaar ofwel van eerder recente datum.

Ten slotte werd ook de restant van een poel/depressie aangetroffen.

- ***Wat is de link tussen de haardkuilen en de structuur van het kamp. Kunnen de sporen (of de afwezigheid ervan) wijzen op bepaalde functies binnen de structuur?***

Veelal zijn haardkuilen gelegen op een lijn tussen de verschillende tentrijen (met enige afstand), of geheel achter de tentstructuren. Ze worden veelal geïnterpreteerd als kookplaatsen.

Er werden echter geen andere sporen/structuren aangetroffen die met het kampement in verband moeten worden gebracht, wat het erg moeilijk maakt om een indeling en een structuur van het kampement weer te geven.

- ***Welke informatie kunnen de haardkuilen geven omtrent de activiteiten die zich er afspeelden?***

De haardkuilen werden vermoedelijk gebruikt als kookplaatsen, voor het bereiden van voedsel. In verschillende van de kuilen werden resten van verbrand bot aangetroffen.

- ***Zijn de verschillen in typologie binnen haardkuilen te koppelen aan een verschil in functie of datering?***

De haardkuilen bestaan voornamelijk uit een rechthoekige kuil met een uitstulping aan één van de korte zijden. Van de overige haardkuilen is de vorm variabel (onregelmatig tot rond). Er is geen verschil waarneembaar in functie of datering.

- ***Kunnen de aangetroffen sporen informatie opleveren omtrent de ruimtelijke organisatie van het kampement? Past de inrichting binnen de gangbare 18de-eeuwse militaire regels en gebruiken? Kan dit achterhaald worden op basis van de aanwezigheid van tentenrijen, veldkeukens, opslagplaatsen, latrines, stallingen, hoefsmederijen, begravingen etc.?***

Tijdens het onderzoek werden enkel haardkuilen aangetroffen. Het blijkt dan ook bijzonder moeilijk om de ruimtelijke organisatie van het kampement te reconstrueren. In de 18de eeuw werden de kampementen wel voornamelijk erg langgerekt ingedeeld. Ze bezetten veelal een erg groot oppervlak. Het is dan ook nodig om een bredere oppervlak op te graven om mogelijk meer inzichten te kunnen verwerven in de structuur van het kamp.

- ***Is er een duidelijke begrenzing van het kampement te herkennen?***

Er is geen duidelijke begrenzing van het kampement te herkennen.

- ***Zijn er indicaties die wijzen op een defensief systeem rond het kamp (gracht, wal, palissade, kleinere forten...)?***

Er zijn geen indicaties die wijzen op een defensief systeem binnen de onderzochte zone. Dit wil echter niet zeggen dat deze niet kunnen aanwezig zijn in de omgeving.

- ***Tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren de vondsten?***

De verschillende aangetroffen vondstcategorieën zijn: Pijpaarde, aardewerk, metaal, vuursteen, botmateriaal en glas. De vondsttypen worden vermeldt in hoofdstuk 3.7.

- ***Is er een bepaalde periode dominant aanwezig bij de datering van het vondstmateriaal?***

De meeste vondsten zijn in de 18de eeuw te dateren. Dit heeft vooral te maken met het feit dat de meeste vondsten werden aangetroffen in de haardkuilen uit deze periode. Er konden ook enkele vondsten met WOI in verband gebracht worden.

- ***Wat is de vondstdichtheid?***

Het merendeel van de vondsten werd aangetroffen in het zuidwestelijk gedeelte van het projectgebied, wat niet verwonderlijk is gezien hier de meeste haardkuilen voorkomen.

- ***Wat is de conserveringsgraad van de verschillende materiaalcategorieën en zijn er verschillen op de merken binnen het projectgebied?***

De conserveringsgraad is over het algemeen gezien vrij goed. Enkel de metalen vondsten hebben wel enige vorm van corrosie ondergaan.

Uiteraard zijn de vondsten van meer recente datum beter bewaard. Dit is enkel te wijten aan de tijdsduur waarmee ze in de grond zaten.

- ***Is er een typologische ontwikkeling van het vondstmateriaal vast te stellen?***

Er is te weinig vondstmateriaal beschikbaar om goede uitspraken te kunnen doen over een typologische ontwikkeling.

- ***Zijn er overeenkomsten en verschillen met het vondstmateriaal op andere vindplaatsen?***

Er is te weinig vondstmateriaal beschikbaar om hierover goede uitspraken te kunnen doen.

- ***Bestaat er uniformiteit van het gebruikte militaire materiaal (zoals kogels, wapens, uitrusting e.d.) binnen eenzelfde leger?***

Er werden maar weinig militaria aangetroffen, waardoor hierover geen uitspraak kan gedaan worden.

- ***Kan er op basis van vondstmateriaal (in de vorm van persoonlijke bezittingen) meer informatie bekomen worden over het persoonlijke leven van de soldaten binnen het kampement?***

Er is geen informatie over het persoonlijke leven van de soldaten beschikbaar.

- ***Zijn er aanwijzingen voor verschillen in sociale status tussen de bewoners van het kampement?***

Er zijn geen aanwijzingen voor verschillen in sociale status op basis van de verzamelde data.

- ***Is de functionele of sociale organisatie van het kampement te achterhalen (op basis van de aard en spreiding van vondstmateriaal)? Zijn er verschillen in status te zien bij de vondsten uit de verschillende haardkuilen?***

Er is geen functionele of sociale organisatie van het kampement te achterhalen.

- ***Kan op basis van het organisch vondstmateriaal (zoals voedselresten) informatie verkregen worden rond functionele indeling en het voedselpatroon binnen het kampement?***

Er kan geen informatie verkregen worden omtrent de functionele indeling en het voedselpatroon. De ingestuurde samples bleken niet voldoende voor verdere analyse op macroresten.

- ***Zijn er dierenbegravingen aanwezig, en zo ja, van welke soorten? Welke functie hadden de dieren in het kampement?***

Er werden geen dierenbegravingen aangetroffen.

- ***Bij het aantreffen van begravingen: wat is het geslacht, de leeftijd, de lichaamslengte, de algemene gezondheid van het individu? Zijn er sporen van ziektes, geweld, onder-***

of overvoeding enz.? Hoe zien de funeraire structuren er uit? Hoe is de spatiale organisatie, wat is de positie van het lichaam en ledematen, zijn er bijgiften, zijn er restanten die wijzen op de manier van begraving? Zijn er binnen de populatie groepen aan te wijzen (op basis van wijze van begraven, locatie, geslacht, leeftijd)? Kunnen er statusgroepen worden gereconstrueerd? Bestaan er relaties tussen verschillende aspecten (leeftijd, gezondheid, status e.d.)?

Er werden geen begravingen aangetroffen.

- ***Kunnen de resultaten uit het archeologisch onderzoek afgetoetst worden aan de cartografische, historische en iconografische bronnen?***

Er is geen duidelijke kaart beschikbaar over de slag van Hooglede. Wel kon de plaatsing van het kampement min of meer met de historische informatie betreffende deze slag (in 1794) in verband gebracht worden. De haardkuilen en haardplaatsen zijn te linken aan een kampement van één van de strijdende partijen van de Slag bij Hooglede (10 en 13 juni 1794). Uit de literatuur blijkt dat in de tweede fase van de slag (13 juni 1794) de geallieerden de Fransen van de hoogte van Hooglede probeerden te verdrijven met een aanval vanuit het oosten en zuidoosten. Dit zou kunnen betekenen dat het aangetroffen kampement door geallieerde troepen werd aangelegd, vermits het onderzoeksgebied zich zo'n 1600 meter ten zuidoosten van de dorpskern van Hooglede bevindt.

Via historische informatie, onder andere een trenchmap uit 1917, weten we ook dat de sporen uit WO I vermoedelijk te linken zijn met de de 'Artillerie Schutz-Stellung' (onderdeel van de *Flandern I Stellung*), opgericht in de winter van 1917 en 1918. Behalve de bouw van bunkers, commandoposten en artillerie-observatieposten werden ook lokale boerderijen opgenomen in de verdedigingslinie.³⁹ Gezien de sporen voornamelijk te situeren zijn op het perceel van *Kustors Farm* lijkt het dus logisch dat deze hiermee te verbinden zijn.

Enkele greppels zijn mogelijk nog te vereenzelvigen op 19de eeuwse kaarten, maar zeker is dit niet. De poel/depressie bleek wel op historische kaarten vanaf de 19de eeuw zichtbaar en bleef dat tot ver in de 20ste eeuw.

- ***Is het kampement te koppelen aan een specifieke gebeurtenis (bv. Slag bij Hooglede uit 1794)?***

Het kampement is vermoedelijk wel te koppelen aan de slag bij Hooglede. Enkele daterende elementen, zoals kleipijpjes, wijzen in dit richting.

- ***Hoe past de vindplaats binnen het regionale landschap uit de aangetroffen periode?***

³⁹ Beke & Van Dorpel 2017, 91

De vindplaats sluit aan bij het ruimer geheel omtrent de Slag bij Hooglede in 1794. Hierbij gaat het bijvoorbeeld over het slagveld tussen Franse en Oostenrijkse (geallieerde) troepen dat ten noorden van het projectgebied werd aangetroffen.

De sporen uit WOI zijn dan weer te linken met de *'Artillerie Schutz-Stellung'* (onderdeel van de *Flandern I Stellung*) uit 1917/1918.

- ***Wat zijn de gelijkenissen en verschillen met andere kampementen uit dezelfde periode (bv. het Fort Saint-Sébastien te Saint-Germain-en-Laye (Fr.)⁴⁰)?***

Aan de hand van de verzamelde informatie (enkel haardkuilen werden aangetroffen) blijkt het onmogelijk om uitspraken te kunnen doen over de indeling van het kampement. Daarom is het ook niet mogelijk om verregaande vergelijkingen te maken. De opgraving van een grotere oppervlakte is nodig om een duidelijker beeld te kunnen scheppen.

- ***Sluiten de sporen aan bij de resultaten van onderzoek in de omgeving en de data van de CAI? Zijn de sporen en vondsten gelijkaardig?***

Het onderzoek binnen dit projectgebied sluit aan bij het proefsleuvenonderzoek dat door Ruben Willaert bvba werd uitgevoerd. Hierbij werden twee Duitse uniformen (WOI) aangetroffen in een kuil of loopgraafsegment. Deze structuur sluit aan op bitumenkuil SP61 binnen het projectgebied. Aangezien er geen (resten van) houtskoolmeilers werden aangetroffen, sluit het onderzoek op dit vlak niet aan met de data van de CAI. Dit betekent echter niet dat deze niet aanwezig kunnen zijn in de directe omgeving. Het opgravingsvlak was immers vrij smal.

- ***Wat betekenen de resultaten voor de aanvulling van kennisleemtes binnen de lokale en regionale geschiedenis?***

De resultaten kunnen een informatiewinst betekenen omtrent het breder kader van de Slag bij Hooglede in 1794. Er is echter nog verder onderzoek van omliggende percelen nodig om tot een betere conclusie te kunnen komen.

⁴⁰ Hurard & Rochart 2015.

5 Bibliografie

APERS T. & VANHOUTTE C. 2017. Nota Roeselare Honzebroekstraat (prov. West-Vlaanderen), Monument Vande Kerckhove archeologische rapporten

BACCARNE R. & STEEN J., 2002. *Van het Vrijbos tot Roeselare: Eindoffensief 1918*, 243.

BAZELMANS, J., PURMER, M., DE KORT, J.-W. EN VERSPAANDONK, A., 2017. O Belgen! Wanner gij Jantje Klaas zijn pijpje ziet rooken. Klei- en porseleinen pijpen van het kamp bij Oirschot (Gemeente Oirschot), 1832-1834. *PKN. Stichting voor onderzoek historische tabakspijpen. Jaarboek 2017*, Leiden, 41-70.

BEKE F. & VAN DEN DORPEL A.C. 2017. Houtskoolmeilers en het landschap in de Romeinse tijd Archeologische opgraving te Hoogdele 'Honzebrouckstraat', Ruben Willaert archeologisch rapport 111, Brugge

BELIS B. & SIEMONS J. 2018. Roeselare, Gitsestraat. Een archeologierapport van de archeologische opgraving, *Ruben Willaert archeologisch rapport*

BRION M. & VAN GENECHTEN B. 2020: Belegering van Leuven, 1635. Het archeologisch onderzoek van een zeventiende-eeuws militair kamp, *Eigenschoon & de Brabander* Jaargang 103 nr. 1, pp. 26-39

BOGEMANS F., 2005. *Legende overzichtskaart Quartairgeologie Vlaanderen*, Brussel: Vrije Universiteit Brussel in opdracht van Vlaamse Overheid Dienst Leefmilieu, Natuur en Energie.

DECOODT H. 2016. *Beschermingsdossier Duitse commandopost 'Lord Farm' uit de Eerste Wereldoorlog in Ledegem*.

DEGRYSE J., THYS C., VAN GOIDSENHOVEN W., DE TOLLENAERE J., WILLAERT A. 2018. *Honzebrouckstraat II (Hoogdele, West-Vlaanderen). Archeologienota bureauonderzoek (Fase 0)*. Brugge.

DE MOEN D. & FREDERICK K. 2016. Archeologische prospectie met ingreep in de bodem Roeselare – Honzebroekstraat, *BAAC Vlaanderen rapport* 357

DYSELINCK T. 2009: Lanaken Europapark. Definitief archeologisch onderzoek, *BAAC rapport* A-07.0285

GATES D. 2001. *Warfare in the Nineteenth Century*, Hampshire

GODERIS J., 2013. Nieuwe kijk op de kleipijpen van de Roeselaarse stadshalle. *West-Vlaamse archeokrant* 79, Roeselare, 122-130.

LEFERE M. & VANHECKE I. 2021. Nota Roobaertpark Noord (Roeselare, West-Vlaanderen), *Ruben Willaert archeologisch rapport*

MEDICUS H. 1788. *Was ist jedem Officier während eines Feldzugs zu wissen nöthig*, Karlsruhe

MOOREN S. & CLEIJNE I. & KALSHOVEN M. HESSING W. 2018. Oefenen op de hei. Het Frans-Bataafse legerkamp van Austerlitz (1804-1808), in: Bazelmans J. (red.) *Jaarboek van de Nederlandse archeologie* 2017, 31-40

ROYMANS N. & BEEX B. & ROYMANS J. 2017: Some Napoleonic-style army camps from the period of the Dutch-Belgian separation (1830–1839) in the Southern Netherlands, *Journal of Conflict Archaeology*, 12:2, 75-93

RUBIO-CAMPILLO X. & CELA J & HERNANDEZ C., FRANCESCO X. 2013. The development of new infantry tactics during the early eighteenth century: A computer simulation approach to modern military history. *Journal of Simulation*. 7

SEYNAEVE E., 1988. *Vergeten veldslagen. Roeselare – Hooglede 1794*. Izegem.

VANDEN BORRE J. & CLAESEN J. & DEVROE A. & WIJNS D. & MICHIELS T. & VAN GENECHTEN B. 2014: Archeologische opgraving Herent Kouter, *ARCHEBO rapport 2014/014*

VAN DER MOOREN B. 2019. Positionering van het Camp d' Utrecht bij Zeist in 1804, in *Mars en Historia. Nederlandse vereniging voor militaire historie* jaargang 53 nr. 3, 14-23

VANHERCKE J., DERYCKERE J., VAN DEN DORPEL, A. 2019. *Honzebrouckstraat II (Hooglede, West-Vlaanderen). Nota Vooronderzoek met ingreep in de bodem (Fase I)*. Brugge.

VAN RANST E. & SYS C. 2000, *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*, Laboratorium voor Bodemkunde, Gent

VAN ZIJVERDEN W. & DE MOOR J., 2014. *Het groot profielenboek: fysische geografie voor archeologen*, Leiden.

VERDEGEM S. & VAN GOIDSENHOVEN W. 2016. *Archeologisch vooronderzoek Hooglede Honzebrouckstraat*, Ruben Willaert archeologische rapporten

Online

<http://www.cartesius.be>

http://www.ngi.be/Common/ferraris_nl.pdf

http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpl63204_nl.html

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten>

<http://www.piepstok.nl/vondsten/pijpen.html>

<http://www.molenechos.org/verdwenen/molen.php?nummer=3436>

<http://veertienachtien.be/nl/kaart/hooglede-gits>

https://nl.wikipedia.org/wiki/Eerste_Coalitieoorlog

https://nl.wikipedia.org/wiki/Slag_bij_Hooglede

<https://www.claypipes.nl/merken/afb-heraldiek-wapens/wapen-van-leiden/>

www.geopunt.be

www.cai.onroerenderfgoed.be

6 Lijst van figuren

Figuur 1. Aangelegde werkputten.....	- 13 -
Figuur 2: TAW hoogtes maaiveld. Geplot op het DHM en GRB kaart.....	- 14 -
Figuur 3: TAW hoogtes archeologisch vlak. Geplot op het DHM en GRB kaart.....	- 14 -
Figuur 4. Situering van het projectgebied op de traditionele landschappenkaart met aanduiding van het Land van Roeselare-Kortrijk (geel) en de dorpskern (roze).	- 16 -
Figuur 5. Situering van het projectgebied op het DHMVII, digitaal terreinmodel 1m.....	- 17 -
Figuur 6. Situering van het projectgebied op de tertiair geologische kaart.....	- 18 -
Figuur 7. Situering van het projectgebied op de quartair geologische kaart.....	- 19 -
Figuur 8. Situering van het projectgebied op de bodemtypekaart.....	- 21 -
Figuur 9: Beeld van de slag bij Valmy (20 september 1792)	- 23 -
Figuur 10: De slag van Jemappes (6 november 1792) – Een schilderij uit 1834 van Henry Scheffer (1798-1862) naar een origineel van Horace Vernet (1789-1863).....	- 24 -
Figuur 11. Slag van Hooglede, 13 juni 1794, naar een schilderij van Jollivet, getekend door Loelliot en gegraveerd door Aubert senior.	- 26 -
Figuur 12: Grondplan van een kampement door Heinrich Medicus (1788)	- 29 -
Figuur 13: Voorbeelden van tenten uit H. Medicus werk uit 1788 (soldatententen links, tenten voor droog houden musketten rechts).....	- 29 -
Figuur 14: een legerkampement omstreeks 1750	- 30 -
Figuur 15: Kaart van het kampement van Oosterhout (omstreeks 1732) en kaart en opgravingsplan Lanaken (rechts)	- 31 -
Figuur 16: Kaart en opgravingsplan kamp Austerlitz (1804)	- 31 -
Figuur 17: Grondplan van het kamp van Rijen naar een historisch plan van J.P. Houtman uit 1831 (1. Lijn van Lunetten, 2. Soldatententen, 3. Kookkuilen, 4. Officierstenten, 5. Hoge officierstenten, 6. Tent van bevelhebber, 7. Civiele gebouwen en stallen, 8. Latrines, 9. Lazaret, 10. Katholieke “kerk”, 11. Protestantse “kerk”	- 32 -
Figuur 18: Kamp van Rijen (schilderij 1831–1835).....	- 32 -
Figuur 19. Situering van het projectgebied op de kaart van Ferraris.....	- 35 -
Figuur 20. Situering van het projectgebied op de Atlas der Buurtwegen.....	- 36 -
Figuur 21. Situering van het projectgebied op de Topografische kaart van Vandermaelen.	- 36 -
Figuur 22. Situering van het projectgebied op de kaart van Popp.....	- 37 -
Figuur 23. Situering van het projectgebied op een loopgravenkaart uit 1917.	- 37 -
Figuur 24. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto van 1971.	- 38 -
Figuur 25. Situering van het onderzoeksgebied op de luchtfoto van 1971-1990.	- 38 -

Figuur 26. Situering van enkele CAI locaties in de omgeving van het projectgebied.	- 40 -
Figuur 27: Werkputten en aangelegde profielen met aanduiding van de hieronder beschreven profiellijnen op DHM en GRB kaart (blauw: profiellijn 1, groen: profiellijn 2, oranjebruin: profiellijn 3).....	- 42 -
Figuur 28: Werkputten en aangelegde profielen met aanduiding van de hieronder beschreven profiellijnen op bodemtypekaart en GRB kaart (blauw: profiellijn 1, groen: profiellijn 2, oranjebruin: profiellijn 3)	- 43 -
Figuur 29: Foto profiel 2	- 44 -
Figuur 30: Foto profiel 3	- 44 -
Figuur 31: Foto profiel 12	- 44 -
Figuur 32: Foto profiel 5	- 45 -
Figuur 33: Foto profiel 6	- 45 -
Figuur 34: Tekening profiellijn 1	- 46 -
Figuur 35: Foto profiel 9	- 47 -
Figuur 36: Foto profiel 10	- 48 -
Figuur 37: Foto profiel 13	- 48 -
Figuur 38: Foto profiel 14	- 49 -
Figuur 39: Foto profiel 17	- 49 -
Figuur 40: Foto profiel 19	- 49 -
Figuur 41: Foto profiel 21	- 50 -
Figuur 42: Foto profiel 22	- 50 -
Figuur 43: Tekening profiellijn 2 (overzicht links, details rechts)	- 51 -
Figuur 44: Profiel 31	- 52 -
Figuur 45: Profiel 32	- 52 -
Figuur 46: Foto profiel 30	- 53 -
Figuur 47: Foto profiel 29	- 53 -
Figuur 48: Foto profiel 28	- 54 -
Figuur 49: Foto profiel 27	- 54 -
Figuur 50: Tekening profiellijn 3	- 55 -
Figuur 51: Alle sporenkaart op GRB kaart (zonder spoornummers en met verstoringen)	- 57 -
Figuur 52: Alle sporenkaart op GRB kaart (met spoornummers en zonder verstoringen)	- 58 -
Figuur 53: Alle sporenkaart op GRB kaart (zonder spoornummers en zonder verstoringen)	- 59 -
Figuur 54: Haardkuilen en vuurplaatsen aangetroffen tijdens de opgraving	- 61 -
Figuur 55: Zoom op haardkuilen en vuurplaatsen in zuidelijke zone.....	- 62 -
Figuur 56: Zoom in op haardkuilen en vuurplaatsen in zuidelijke zone.....	- 62 -

Figuur 57: Een legerkamp in Rijen omstreeks 1831-1835. Rechts zijn wapententen weergegeven, waarachter de tenten van soldaten gelegen zijn, waarachter dan weer een lijn haardplaatsen zichtbaar is.....	- 65 -
Figuur 58: Voorbeeld van enkele haardkuilen/kookplaatsen zoals vermeld in “Was ist jedem Officier während eines Feldzugs zu wissen nöthig” (door Heinrich Medicus geschreven en uitgegeven in 1788) – (nr. 1: Küche vor ein compagnie, 2. Ketel in einem Kochloch, 3. Mehrere Kettel auf einer Stange, 4. Kochloch in einer Berg).....	- 66 -
Figuur 59: Zoom op een veldkeuken met aanduiding van spoor dat in het veld zichtbaar is (rood) -	67 -
Figuur 60: Spoor 1 in het vlak (boven), coupe (midden) en coupetekening (onder).....	- 68 -
Figuur 61: Spoor 35 in het vlak (boven), coupes op beide uiteinden (nissen – midden) en coupetekeningen (onder).....	- 69 -
Figuur 62: Spoor 38 in het vlak (boven), coupe op de nis (midden) en coupetekening (onder)	- 70 -
Figuur 63: Spoor 39 in het vlak (boven) en in coupe (midden) en coupetekening (onder)	- 71 -
Figuur 64: Spoor 40 in verschillende vlakken (van linksboven naar rechtsonder telkens verdiept). -	72 -
Figuur 65: Spoor 43 in verschillende vlakken (van boven naar onder verdiept)	- 73 -
Figuur 66: Coupes op sporen 15 (links) en 24 (rechts).....	- 75 -
Figuur 67: Coupes op sporen 29 (links) en 31 (rechts).....	- 75 -
Figuur 68: Foto's van vermoedelijke haardkuil gevonden tijdens een proefsleuvenonderzoek zo'n 500m ten zuiden van het onderzoeksgebied	- 76 -
Figuur 69: Haardkuilen en vuurplaatsen aangetroffen tijdens dit onderzoek en tijdens het proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door ADEDE. (stippellijnen stellen de schijnbaar dominantie richting voor)	- 77 -
Figuur 70: Bitumenkuilen en bomkraters aangetroffen tijdens het onderzoek	- 78 -
Figuur 71: Bitumenkuilen en bomkraters aangetroffen tijdens het onderzoek, geplot op trenchmap ..	79 -
Figuur 72: Spoor 60 op de trenchmap en GRB kaart.....	- 79 -
Figuur 73: Knopen van Duitse uniformen (Links: Knoop van Pruisische veldtuniek, rechts: Knoop van Beiers infanterie-uniform).....	- 81 -
Figuur 74: Coupe op spoor 55	- 81 -
Figuur 75: Coupe op spoor 57 (de bitumenlaag is onderaan zichtbaar)	- 81 -
Figuur 76: Coupe op spoor 61 (ook hierin zijn de bitumenlaagjes duidelijk zichtbaar)	- 82 -
Figuur 77: Zoom van trenchmap 1917	- 82 -
Figuur 78: Spoor 60 in het vlak.....	- 83 -
Figuur 79: Coupe op spoor 60 (foto bovenaan - tekening onderaan) (tekening: groengrijs is de originele vulling, grijs is de loopgraaffase en naderhande vulling)	- 84 -

Figuur 80: Coupe op spoor 60 (foto bovenaan - tekening onderaan).....	- 85 -
Figuur 81: Coupe op spoor 4	- 86 -
Figuur 82: Kaartje met kuilen en paalkuil.....	- 87 -
Figuur 83: Coupes op sporen 7 (links) en 8 (rechts).....	- 88 -
Figuur 84: Coupe op spoor 11	- 88 -
Figuur 85: Coupe op spoor 56	- 88 -
Figuur 86: Spoor 16 (links) en 32 (rechts) – coupes	- 89 -
Figuur 87: Greppels binnen het onderzoeksgebied geplot op de Ferrariskaart (1771-1778).....	- 90 -
Figuur 88: Greppels binnen het onderzoeksgebied geplot op de Atlas Der Buurtwegen (1841)	- 91 -
Figuur 89: Greppels binnen het onderzoeksgebied geplot op de Popp-kaart (1842-1879)	- 91 -
Figuur 90: Aflijning van spoor 25 in het vlak	- 92 -
Figuur 91: Coupe op spoor 25	- 93 -
Figuur 92: Poel/depressie geplot op de Ferrariskaart (1771-1778).....	- 93 -
Figuur 93: Poel/depressie geplot op de Atlas der buurtweg (1841)	- 94 -
Figuur 94: Poel/depressie geplot op de Popp-Kaart (1842-1879).....	- 94 -
Figuur 95: Poel/depressie geplot op de Vandermaelen (1846-1854)	- 95 -
Figuur 96: Poel/depressie geplot op een Trenchmaps (1917)	- 95 -
Figuur 97: Poel/depressie geplot op een orthografische foto uit 1971	- 96 -
Figuur 98: Poel/depressie geplot op een orthografische foto uit 1979-1991.....	- 96 -
Figuur 99: Vondsten.	- 98 -
Figuur 100: Gesponderdeel met floraal motief.....	- 102 -
Figuur 101: Vuurstenen objecten (inv.nr. 98 links, inv.nr. 100 rechts).....	- 104 -

7 Bijlagen

7.1 Sporenlijst

Spoor	WP	Vlak	Lengte (cm)	Breedte (cm)	Diepte (cm)	Vorm	Kl1	Kl2	Vulling	I1	I2	Interpretatie	Beschrijving
1	2	1	173	147	32	Onregelmatig	Bruin	Grijs	Lemig zand	Houtskoolspikkels		Haardkuil	Verbrande leem, verbrand bot, haardkuil.
2	3	1	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	Verstoring	Na coupe : controleput drainage
3	3	1	18	13	12	Rond	Grijs	Beige	Zandig leem			Natuurlijk na coupe	Rond spoor scherp afgelijnde zone met veel roestverschijnselen.
4	4	1	95	95	22	Rond	Grijs		Zandig leem	Baksteenspikkels	Houtskoolspikkels	Bomkrater	Bomkrater. Roestvlekjes. Resten steelhandgranaten, schrapnel, ontstekers, stukje forceerband, scherf. Meegenomen door DOVO.
5	3+4	1	1623	214	107	Longitudinaal	Grijs	Bruin	Lemig zand		Roestverschijnselen	Greppel	Gracht, deels recente vulling (plastic afval)
6	7	1	75	43	20	Ovaal	Grijsbruin		Zandig leem	Houtskoolspikkels	Ijzerconcreties	Bomkrater	
7	7	1	82	53	23	Ovaal	Grijszwart		Zandig leem	Houtskoolspikkels	Verbrande leem	Kuil	Kuil. Veel bioturbatie,
8	7	1	41	23	15	Ovaal	Grijszwart		Zandig leem	Houtskoolspikkels	Verbrande leem	Paalkuil	Kuil, doorsneden door drainage
9	7	1	1739	287	61	Longitudinaal	Lichtbruin	Grijs	Lemig zand	Roestverschijnselen		Greppel	Gracht

10	5	1	508	36	/							Verstoring	Drainagegracht gevuld met hele en gebroken glazen flessen, één gedateerd 1951.
11	7	1	190	80	31	Onregelmatig	Donkergrijs	Zwart	Zandig leem	Houtskool	Roestverschijnselen	Kuil	
12	7	1	82	80	15	Onregelmatig	Grijs	Zwart	Lemig zand	Houtskool	Mangaanspikkels	Natuurlijk na coupe	Kuil, heterogeen, veel bioturbatie, roestvlekken, Natuurlijk na coupe.
13	8	1	160	100	17	Onregelmatig	Lichtgrijs	Wit	Lemig zand	Houtskoolspikkels	Houtskoolfragmenten	Natuurlijk na coupe	Kuil of haardkuil? Geen sporen van verbranding in situ. Heterogene vulling, veel bioturbatie, roestvlekken
14	8	1	195	175	9	Rond	Bruin	Grijs	Lemig zand	Houtskoolspikkels	Roestvlekken	Haardkuil	Veel bioturbatie, heterogeen. Erg ondiep bewaard.
15	8	1	175	66	19	Onregelmatig	Bruin	Grijs	Lemig zand	Houtskoolspikkels	Verbrande leem	Vuurplaats	Kuil, orangerode verbrande leem wijst op verbranding in situ. Waarschijnlijk open vuurtje, geen haardkuil.
16	8	1	950	81	32	Longitudinaal	Grijsbruin		Lemig zand	Roestvlekken	Verbrande leem	Greppel	Bioturbatie. Gracht, doorsnijdt spoor 20.
17	8	2	144	73	41	Onregelmatig	Bruin	Grijs	Zandig leem	Houtskoolspikkels	Roestverschijnselen	Haardkuil	Haardkuil met in noordwestelijke hoek resten van een haardje (houtskool en verbrande leem). Bioturbatie
18	8	1	133	80	14	Rechthoekig	Lichtgrijs	Donkergrijs	Kleiig zand	Houtskoolspikkels		Haardkuil	Heterogene vulling, veel bioturbatie
19	8	2	205	94	8	Onregelmatig	Grijs	Rood	Lemig zand	Houtskoolspikkels		Haardkuil	Haardkuil

20	8	2	135	160	25	Rechthoekig	Lichtgrijs	Oranje	Lemig zand	Roestverschijnselen		Haardkuil	Heterogene vulling, vage aflijning. In coupe is er een compactere bodemlaag waareembaar, mogelijk een loopvlak. Zuidwestelijk deel doorsneden door spoor 16, mogelijk bevond zich hier het haardgedeelte van de haardkuil.
21	8	2	198	116	43	Onregelmatig	Grijs	Oranje	Lemig zand	Houtskoolspikkels	Roestverschijnselen	Haardkuil	
22	8	2	235	153	32	Onregelmatig	Grijs	Oranje		Houtskoolspikkels	Roestverschijnselen	Haardkuil	Haardkuil
23	8	2	144	92	45	Onregelmatig	Lichtgrijs	Oranje	Lemig zand	Roestverschijnselen		Haardkuil	Haardkuil
24	8	2	82	66	7	Ovaal	Bruin	Oranje		Verbrande leem	Houtskool	Vuurplaats	Bioturbatie
25	5	1	2907	1349	28	Onregelmatig	Lichtgrijs	Donkergrijs		Baksteenfragmenten		Poel/Depressie	Poel. Lichtgrijs tot lichtblauwgrijze grote zone (gereduceerd) met centraal de eigenlijke donkergrijze poel, ongeveer 8 meter in doorsnede. Humusrijk, wortels.
26	7	1	280	19	40	Rechthoekig	Lichtgrijs		Zandig leem	Roestverschijnselen	Baksteenspikkels	Haardkuil	Rechthoekig met uitstulping aan de noordzijde. Doornsijdt SP27. Vulling verschilt nauwelijks van de natuurlijke bodem. In noordelijk uiteinde verbranding in situ, op bodem spoor iets houtskoolrijker laagje, looplaag.
27	7	1	221	60	33	Longitudinaal	Grijs		Zandig leem	Houtskoolspikkels		Greppel	Komvormig in profiel, veel houtskool. Wordt doorsneden door SP26, (Post)midleeeuws greppeltje/percelering (?)

28	7	1	116	34	10	L-vormig	Lichtgrijs	Bruin		Roestvlekken		Natuurlijk na coupe	
29	8	1	20	20	21	Rond	Oranjerood		Zandig leem	Verbrande leem	Houtskoolspikkels	Vuurplaats	Sporen van verbranding in situ (rode verbrande leem). Restanten open vuur.
30	9	1	210	125	16	Ovaal	Grijs		Lemig zand	Houtskoolspikkels		Haardkuil	Veel dierlijk botmateriaal
31	9	1	228	214	9	Onregelmatig	Zwart		Lemig zand	Houtskoolspikkels	Verbrand bot	Vuurplaats	Kuil, veel bioturbatie
32	9	1	284	43	35	Longitudinaal	Lichtgrijs		Zand			Greppel	De vulling is bijna cementachtig zand.
33	11	1	244	170	48	Ovaal	Grijs	Oranjebruin		Houtskoolspikkels		Haardkuil	Haardkuil, onderin spoor looplaagje met veel houtskoolspikkels
34	12	1	236	103	23	Onregelmatig	Grijs	Rood		Houtskoolspikkels	Botmateriaal	Haardkuil	Veel verbrand bot.
35	12	1	325	197	48	Onregelmatig	Grijs	Oranje	Zandig leem	Houtskoolspikkels	Verbrande leem	Haardkuil	Haardkuil
36	12	1	52	34	3	Ovaal	Grijs	Oranje	Zand	Houtskoolspikkels	Roestverschijnselen	Kuil	
37	13	1	250	183	52	Rechthoekig	Grijs		Zandig leem	Houtskoolspikkels	Roestverschijnselen	Haardkuil	Haardkuil
38	13	1	200	160	44	Onregelmatig	Bruingrijs		Lemig zand	Houtskoolspikkels	Roestverschijnselen	Haardkuil	Haardkuil
39	13	1	320	180	23	Kruisvormig	Grijsbruin	Blauwgrijs	Zand			Haardkuil	Haardkuil
40	13	1	235	198		Vierkant	Bruin	Grijs		Houtskoolspikkels	Roestverschijnselen	Haardkuil	Haardkuil
41	13	1	325	251	51	Onregelmatig	Bruingrijs	Oranjerood	Kleiig zand	Houtskoolspikkels		Haardkuil	Haardkuil

42	13	1	329	205	97	Onregelmatig	Bruingrijs	Oranje	Lemig zand	Houtskoolspikkels	Roestverschijnselen	Haardkuil	Haardkuil, bioturbatie
43	13	1	249	186		Onregelmatig	Grijsbruin					Haardkuil	
44	13	1	225	220		Onregelmatig	Grijsbruin			Houtskoolspikkels		Haardkuil	
45	14	1	135	110	43	Onregelmatig	Grijsbruin	Oranje	Zandig leem	Houtskoolspikkels	Roestverschijnselen	Haardkuil	
46	15	1	257	150	33	Onregelmatig	Grijs	Bruin	Lemig zand	Houtskoolspikkels	Roestverschijnselen	Haardkuil	
47	15	1	150	129	7	Onregelmatig	Lichtgrijs	Bruin	Zandig leem	Houtskoolspikkels	Roestverschijnselen	Haardkuil	
48	15	1	126	107	27	Ovaal	Grijs			Schrapnel		Bomkrater	
49	13	1		250	72	Longitudinaal	Bruingrijs	Grijs	Lemig zand	Roestverschijnselen		Greppel	Bioturbatie
50	15	1	323	250	14	Onregelmatig	Lichtgrijs		Lemig zand	Houtskoolspikkels	Roestverschijnselen	Natuurlijk na coupe	Bioturbatie
51	15	1	540	260	31	Onregelmatig	Grijs			Houtskoolspikkels	Roestverschijnselen	Natuurlijk na coupe	
52	16	1	78	70	11	Rond	Donkergrijs	Bruin		Houtskoolspikkels	Verbrande leem	Haardkuil	Haardkuil
53	17	1	352	278	15	Onregelmatig	Grijs		Zandig leem	Houtskoolspikkels	Roestverschijnselen	Natuurlijk na coupe	Vage aflijning, veel bioturbatie.
54	21	1	280	195	28	Onregelmatig	Grijs	Oranje		Houtskoolspikkels	Verbrande leem	Haardkuil	Haardkuil
55	19	1	125	70	32	Onregelmatig	Grijs	Zwart		Houtskoolspikkels	Roestverschijnselen	Bitumenkuiltje	Metaal inclusies, bitumen
56	21	1	250	200	45	Onregelmatig	Grijs	Bruin		Houtskoolspikkels	Roestverschijnselen	Kuil	
57	22	1	211	80	15	Onregelmatig	Grijs	Oranje	Zand	Houtskoolspikkels	Roestverschijnselen	Bitumenkuiltje	Duitse granaat. Bioturbatie. Laagje bitumen.
58	22	1	115	55	6	Ovaal	Grijs	Zwart	Lemig zand	Houtskoolspikkels		Bitumenkuiltje	Kuil met laagje bitumen,
59	23	1	179	172	43	Ovaal	Grijs	Rood	Zand			Haardkuil	Haardkuil
60	23	1	1145	222	105	Longitudinaal	Bruin	Grijs	Zandig leem			Greppel	Gracht/loopgraaf, erg veel ijzer, o.a. prikkeldraad. Glas.

61	23	1	560	149	18	Longitudinaal	Grijs		Zand			Bitumenkuiltje	Peklaagjes/bitumen.
62	24	1	225	205	47	Onregelmatig	Grijs	Bruin	Zandig leem	Houtskoolspikkels		Haardkuil	
63	24	1	238	97	20	Longitudinaal	Grijs	Wit		Houtskoolspikkels	Roestverschijnselen	Haardkuil	Houtskool vooral in noordwestelijke helft
64	25	1	51	39	5	Onregelmatig	Grijs					Verstoring	
65	25	2	280	118	10	Onregelmatig	Grijs	Oranje		Houtskoolspikkels	Roestverschijnselen	Natuurlijk na coupe	
66	25	2	206	180	28	Onregelmatig	Grijs			Houtskoolspikkels		Natuurlijk na coupe	Kuil
67	25	2	108	63	26	Ovaal	Grijs	Donkergrijs		Roestverschijnselen		Natuurlijk na coupe	Kuil
68	25	2	119	91	27	Onregelmatig	Grijs	Donkergrijs		Houtskoolspikkels	Roestverschijnselen	Natuurlijk na coupe	Kuil
69	25	2	194	131	42	Onregelmatig	Grijs	Donkergrijs		Houtskoolspikkels		Natuurlijk na coupe	Kuil
70	25	1	178	141	22	Ovaal	Grijs	Zwart		Houtskoolspikkels		Natuurlijk na coupe	
71	25	1	134	65	27	Rechthoekig	Grijs	Bruin		Roestverschijnselen		Natuurlijk na coupe	
72	25	1	69	15	11	Onregelmatig	Grijs	Bruin		Houtskoolspikkels	Roestverschijnselen	Natuurlijk na coupe	
73	25	1	110	52	11	Onregelmatig	Grijs	Lichtgrijs		Houtskoolspikkels	Roestverschijnselen	Natuurlijk na coupe	
74	23	1	193		46	Onregelmatig	Bruingrijs			Houtskoolspikkels	Baksteenspikkels	Greppel	

7.2 Fotolijst

N°	Spoor/sporen	WP	Vlak	Wind- richting	Aard		Omschrijving/extra info	Datum
					Vlak	Profiel		
0001		1	1	NO	x		OV1	17/06/2019
0002		1	1	NO	x		OV2	17/06/2019
0003		1	1	NO	x		OV3	17/06/2019
0004		1	1	NO	x		OV4	17/06/2019
0005		1	1	NO	x		OV5	17/06/2019
0006		1	1	NO	x		OV6	17/06/2019
0007		1	1	NO	x		OV7	17/06/2019
0008		1	1	NO	x		OV8	17/06/2019
0009		1	1	NW	x		OV9	17/06/2019
0010		1	1	N		x	PR1	18/06/2019
0011		1	1	NO		x	PR1	18/06/2019
0012		1	1	NO		x	PR1	18/06/2019
0013		1	1	NO		x	PR1	18/06/2019
0014		1	1	ZW		x	PR2	18/06/2019
0015		1	1	ZW		x	PR3	18/06/2019
0016		1	1	NO		x	PR4	18/06/2019
0017		1	1	N		x	CP1	18/06/2019
0018	1	2	1		x		SP1 VL	18/06/2019
0019		3	1	NO	x		OV10	19/06/2019
0020		3	1	NO	x		OV11	19/06/2019
0021	2	3	1	ZW	x		SP2 VL	19/06/2019
0022	3	3	1	ZW	x		SP3 VL	19/06/2019
0023		3	1	NO	x		OV12	19/06/2019
0024		3	1	N	x		OV13	19/06/2019

0025		3	1	NO	x		OV14	19/06/2019
0026		3	1	N	x		OV15	19/06/2019
0027		3	1	NO	x		OV16	19/06/2019
0028		3	1	NO	x		OV17	19/06/2019
0029		3	1	NO	x		OV18	19/06/2019
0030		3	1	ZW		x	PR5	19/06/2019
0031	2	3	1	Z		x	SP2 CP	19/06/2019
0032		4	1	ZW	x		OV20	19/06/2019
0033		4	1	ZW	x		OV21	19/06/2019
0034		4	1	ZW	x		OV22	19/06/2019
0035		4	1	ZW	x		OV23	19/06/2019
0036	3	3	1		x		SP3 VL	19/06/2019
0037		3	1	ZW		x	PR6	19/06/2019
0038		3	1	ZW	x		OV24	19/06/2019
0039		3	1	ZW	x		OV25	19/06/2019
0040		3	1	ZW	x		OV26	19/06/2019
0041		3	1	ZW	x		OV27	19/06/2019
0042		4	1	ZW	x		SP4 VL	20/06/2019
0043		4	1	NO		x	SP4 CP	20/06/2019
0044		4	1		x		SP4 vondsten	20/06/2019
0045		5	1	ZO	x		OV28	20/06/2019
0046		5	1	ZO	x		OV29	20/06/2019
0047		5	1	ZO	x		OV30	20/06/2019
0048		5	1	NW	x		OV31	20/06/2019
0049		5	1	N		x	PR7	20/06/2019
0050		4	1	NO		x	SP5 CP	20/06/2019
0051		5	1	ZO	x		OV32	21/06/2019
0052		5	1	NW		x	PR8	21/06/2019

0053		5	1	NW	x		OV33	21/06/2019
0054		5	1	NW	x		OV34	21/06/2019
0055		5	1	NW	x		OV35	21/06/2019
0056		5	1	ZW		x	PR10	21/06/2019
0057		5	1	NW	x		OV36	21/06/2019
0058		5	1	ZO	x		OV37	21/06/2019
0059		5	1	ZO	x		OV38	21/09/2019
0060		5	1	ZO		x	PR9	21/06/2019
0061		5	1	ZW		x	PR11	21/06/2019
0062		5	1	ZO	x		SP10	21/06/2019
0063		5	1	O	x		OV40	21/06/2019
0064		5	1	O	x		OV41	21/06/2019
0065		5	1	NW	x		OV42	21/06/2019
0066		5	1	NW	x		OV43	21/06/2019
0067		2	1	ZW	x		OV44	21/06/2019
0068		2	1	N	x		OV45	21/06/2019
0069		2	1	ZW	x		OV46	21/06/2019
0070		2	1	NO	x		OV47	21/06/2019
0071		2	1	NO	x		OV48	21/06/2019
0072		2	1	NO	x		OV49	24/06/2019
0073		2	1	NO	x		OV50	24/06/2019
0074		2	1	NO	x		OV51	24/06/2019
0075		2	1	NW	x		OV52	24/06/2019
0076		2	1	ZW	x		OV53	24/06/2019
0077		2	1	ZW	x		OV54	24/06/2019
0078		2	1	ZW	x		OV54	24/06/2019
0079		2	1	ZW	x		OV55	24/06/2019
0080		2	1	NW	x		OV56	24/06/2019

0081		2	1	NW	x		OV57	24/06/2019
0082		2	1	ZW		x	PR12	24/06/2019
0083		7	1	NW	x		OV58	24/06/2019
0084		7	1	NW	x		OV59	24/06/2019
0085		7	1	NW	x		OV60	24/06/2019
0086		7	1	NO	x		OV61	24/06/2019
0087		7	1	NO	x		OV62	24/06/2019
0088	1	2	1	NW		x	SP1 CP	24/06/2019
0089		6	1	O		x	PR13	24/06/2019
0089		7	1	ZO		x	PR14	25/06/2019
0090		7	1	NO	x		OV63	25/06/2019
0091		7	1	NW	x		OV64	25/06/2019
0092		7	1	NW	x		OV65	25/06/2019
0093		7	1	Z	x		OV66	25/06/2019
0094		7	1	ZO	x		OV67	25/06/2019
0095		7	1	NW	x		OV68	25/06/2019
0096		7	1	NW	x		OV69	25/06/2019
0097		7	1	NW	x		OV70	25/06/2019
0098		7	1	NW		x	PR15	25/06/2019
0099	6	7	1		x		SP6 VL	25/06/2019
0100	7	7	1		x		SP7 VL	25/06/2019
0101	8	7	1		x		SP8 VL	25/06/2019
0102		7	1	ZO	x		OV71	25/06/2019
0103	12	7	1		x		SP12 VL	25/06/2019
0104		7	1	W	x		OV72	25/06/2019
0105		7	1	O	x		OV73	25/06/2019
0106		7	1	NO	x		OV74	25/06/2019
0106		7	1	NO	x		OV75	25/06/2019

0107		8	1	NW	x		OV76	26/06/2019
0108		8	1	NW	x		OV77	26/06/2019
0109		8	1	NW	x		OV78	26/06/2019
0110		8	1	NW	x		OV79	26/06/2019
0111		8	1	NW	x		OV80	26/06/2019
0112		7	1	ZW		x	PR16	26/06/2019
0113		8	1	N	x		OV81	26/06/2019
0114		8	1	NW	x		OV82	26/06/2019
0115		8	1	O		x	PR17	26/06/2019
0115		8	1	ZO	x		OV83	26/06/2019
0116		8	1	ZO	x		OV84	26/06/2019
0117		8	1	ZO	x		OV85	26/06/2019
0118		8	1	ZO	x		OV86	26/06/2019
0119		8	1	ZO	x		OV87	26/06/2019
0120		8	1	O	x		OV88	26/06/2019
0121		8	1	ZO	x		OV89	26/06/2019
0122		8	1	NO	x		OV90	26/06/2019
0123		8	1	NW		x	PR18	26/06/2019
0124	13	8	1		x		SP13 VL	26/06/2019
0125	18	8	1		x		SP18 VL	26/06/2019
0126	14	8	1	N	x		SP14 VL	26/06/2019
0127	15	8	1		x		SP15 VL	26/06/2019
0127	16	8	1	N	x		SP16 VL	26/06/2019
0127	17	8	1		x		SP17 VL	26/06/2019
0128	8	7	1	Z		x	SP8 CP	26/06/2019
0129								
0130								
0131	18	8	1	NO		x	SP18 CP	26/06/2019

0132	19	8	2	W	x		SP19 VL	27/06/2019
0133	19	8	2		x		SP19 VL	27/06/2019
0134	18	8	1	W		x	SP18 CPA	27/06/2019
0135	18	8	1	Z		x	SP18 CPB	27/06/2019
0136	18	8	1	O		x	SP18 CPC	27/06/2019
0137	18	8	1	N		x	SP18 CPD	27/06/2019
0138		8	2	ZO	x		OV91	27/06/2019
0139		8	2	ZO	x		OV92	27/06/2019
0140		8	2	ZO	x		OV93	27/06/2019
0141		8	2	ZO	x		OV94	27/06/2019
0142		8	2	ZO	x		OV95	27/06/2019
0143	11	7	1	N	x		SP11 VL	27/06/2019
0144	25	5	1	NO		x	SP25 CP	27/06/2019
0145		8	2	O	x		OV96	27/06/2019
0146		8	2	ZO	x		OV97	27/06/2019
0147		8	2	ZO	x		OV98	27/06/2019
0148		8	2	NO	x		OV99	27/06/2019
0149	20	8	2	ZO	x		SP20 VL	27/06/2019
0150	19	8	2	ZO	x		SP19 VL	27/06/2019
0151	21	8	2	N	x		SP21 VL	27/06/2019
0152	22	8	2	Z	x		SP22 VL	27/06/2019
0153	23	8	2	NW	x		SP23 VL	27/06/2019
0154	24	8	2	ZO	x		SP24 VL	27/06/2019
0155	13	8	2	N		x	SP13 CP	27/06/2019
0156	11	7	2	ZW		x	SP11 CP	27/06/2019
0157	9	7	1	NW		x	SP9 CP	27/06/2019
0158	20	8	2	N		x	SP20 CP	27/06/2019
0159	16	8	1	Z		x	SP16 CP	28/06/2019

0160		8	1	ZO		x	PR19	28/06/2019
0161	15	8	1	W		x	SP15 CP	28/06/2019
0162	12	7	1	NO		x	SP12 CP	28/06/2019
0163	19	8	2	NO		x	SP19 CP	28/06/2019
0164	19	8	2	NO		x	SP19 CP	28/06/2019
0165	19	8	2	NW		x	SP19 CP	28/06/2019
0166	19	8	2	NO		x	SP19 CP	28/06/2019
0167	19	8	2	NO		x	SP19 CP	28/06/2019
0168		8	2	N		x	PR20	28/06/2019
0169	17	8	1	N		x	SP17 CP1	28/06/2019
0170	17	8	1	Z		x	SP17 CP2	28/06/2019
0171	21	8	2	NO		x	SP21 CP	28/06/2019
0172	23	8	1	NO		x	SP23 CP	28/06/2019
0173	26	7	1	O		x	SP26 CP	28/06/2019
0174	23	8	1	NO		x	SP23 CPB	1/07/2019
0175	23	8	1	ZW		x	SP23 CPA	1/07/2019
0176	24	8	1	O		x	SP24 CP	1/07/2019
0177	23	8	1			x	SP23 CP	1/07/2019
0178	26	7	1	N			SP26 VL	1/07/2019
0179	27	7	1	Z	x		SP27 VL	1/07/2019
0180	28	7	1		x		SP28 VL	1/07/2019
0181	23	8	1	ZW		x	SP23 CP	1/07/2019
0182	27	7	1	Z		x	SP27 CP	1/07/2019
0183	23	8	1	ZW		x	SP23 CP	1/07/2019
0184	28	7	1	O		x	SP28 CP	1/07/2019
0184	22	8	1	NO		x	SP22 CP	1/07/2019
0185	26	7	1	N		x	SP26 CP	1/07/2019
0186	23	8	1	ZW	x		SP23 VL	1/07/2019

0187	23	8	1	ZW		x	SP23 CP	1/07/2019
0187		8	2	NW	x		OV100	2/07/2019
0188		8	2	NW	x		OV101	2/07/2019
0189		8	2	NW	x		OV102	2/07/2019
0190	17	8	2	ZO	x		SP17 VL	2/07/2019
0191	29	8	2	ZW	x		SP29 VL	2/07/2019
0192	17	8	2	NW		x	SP17 CP	2/07/2019
0193	29	8	2	NO		x	SP29 CP	2/07/2019
0194		9	1	NW	x		OV103	2/07/2019
0195	31	9	1	N	x		SP31 VL	2/07/2019
0196	30	9	1	N	x		SP30 VL	2/07/2019
0197	32	9	1	N	x		SP32 VL	2/07/2019
0198	30	9	1			x	SP30 CP	2/07/2019
0199	30	9	1	Z		x	SP30 CP	2/07/2019
0200	32	9	1	O		x	SP32 CP	3/07/2019
0201		9	1	ZO	x		OV104	3/07/2019
0202		9	2	ZO	x		OV105	3/07/2019
0203		9	3	N		x	PR20	3/07/2019
0203	31	9	1	NO		x	SP31 CPA	3/07/2019
0204	31	9	1	ZO		x	SP31 CPB	3/07/2019
0206	31	9	1	N		x	SP31 CPD	3/07/2019
0206	31	9	1	W		x	SP31 CPC	3/07/2019
0207		10	1	ZO	x		OV106	3/07/2019
0208		10	1	ZO	x		OV107	3/07/2019
0209		10	2	NW	x		OV108	3/07/2019
0210		10	1	NW	x		OV109	3/07/2019
0211		10	1	O		x	PR21	3/07/2019
0212		10	2	N	x		OV110	3/07/2019

0213		10	2	ZO	x		OV111	3/07/2019
0214	33	10	2	ZO	x		SP33 VL	3/07/2019
0215		11	1	NW	x		OV112	4/07/2019
0216		11	2	NO	x		OV113	4/07/2019
0217		11	2	NW	x		OV114	4/07/2019
0218		12	1	O	x		OV115	4/07/2019
0219		12	1	NO	x		OV116	4/07/2019
0220	34	12	1	O	x		SP34 VL	4/07/2019
0221	35	12	1	NO	x		SP35 VL	4/07/2019
0222		12	1	W		x	PR22	4/07/2019
0223	36	12	1	ZW	x		SP36 VL	4/07/2019
0224	36	12	1	NW		x	SP36 CP	4/07/2019
0225								
0226	36	12	1	NW		x	SP36 CP	4/07/2019
0227	34	12	1	NW		x	SP34 CP	5/07/2019
0228	35	12	1	N	x		SP35 VL	5/07/2019
0229	33	10	1	NW		x	SP33 CPA	5/07/2019
0230	33	10	1	W		x	SP33 CPB	5/07/2019
0231	37	13	1	NW	x		SP37 VL	5/07/2019
0232	33	10	1	NO		x	SP33 CPC	5/07/2019
0233		13	1	O	x		OV117	5/07/2019
0234		13	1	ZO	x		OV118	5/07/2019
0235		13	1	ZO	x		OV119	5/07/2019
0236	38	13	1	NW	x		SP38 VL	5/07/2019
0237	37	13	1	NW		x	SP37 CPA	5/07/2019
0238	37	13	1	W		x	SP37 CPB	5/07/2019
0239	38	13	1	N		x	SP38 CPA	5/07/2019
0240	38	13	1	ZW		x	SP38 CPB	5/07/2019

0241		13	1	NW		x	PR23	5/07/2019
0242	38	13	1	NO		x	SP38 CPC	5/07/2019
0243	38	13	1	ZO		x	SP38 CPC	8/07/2019
0244	38	13	1	NO		x	SP38 CPD	8/07/2019
0245	39	13	1	NW	x		SP39 VL	8/07/2019
0246	35	12	1	NW		x	SP35 NEGATIEF	8/07/2019
0247	35	12	1	O		x	SP35 CPNZ	8/07/2019
0248	35	12	1	Z		x	SP35 CPOW	8/07/2019
0249	39	13	1	NW		x	SP39 CPA	8/07/2019
0250	39	13	1	ZW		x	SP39 CPB	8/07/2019
0251	39	13	1	ZO		x	SP39 CPC	8/07/2019
0252	39	13	1	NO		x	SP39 CPD	8/07/2019
0253	38	13	1	O		x	SP38 CPD	8/07/2019
0254	38	13	1	Z		x	SP38 CPC	8/07/2019
0255	35	12	1	N		x	SP35 CPOW	8/07/2019
0256	35	12	1	W		x	SP35 CPNZ	8/07/2019
0257		13	1	NW	x		OV120	9/07/2019
0258	40	13	1	NO	x		SP40 VL	9/07/2019
0259	41	13	1		x		SP41 VL	9/07/2019
0260		13	1	NW	x		OV121	9/07/2019
0261	42	13	1	N	x		SP42 VL	9/07/2019
0262	42	13	1	W		x	SP42 CP	9/07/2019
0263		13	1	NW	x		OV122	10/07/2019
0264		13	1	NW	x		OV123	10/07/2019
0265	43	13	1	NW	x		SP43 VL	10/07/2019
0266	44	13	1	NW	x		SP44 VL	10/07/2019
0267	42	13	1	O		x	SP42 CP	11/07/2019
0268	41	13	1	O	x		SP41 VL	11/07/2019

0269	42	13	1	NO	x		SP42 VL	11/07/2019
0270	44	13	1	NW	x		SP44 VL L2	11/07/2019
0271	44	13	1	NW	x		SP44 VL L3	11/07/2019
0272	44	13	1	NW	x		SP44 VL L4	11/07/2019
0273	44	13	1	NW	x		SP44 VL L5	11/07/2019
0274	44	13	1	NW	x		SP44 VL L6	11/07/2019
0275	44	13	1	NW	x		SP44 VL L7	11/07/2019
0276	41	13	1	ZW		x	SP41 CP	11/07/2019
0277	41	13	1	ZO		x	SP41 CPB	11/07/2019
0278	41	13	1	NW		x	SP41 CPC	11/07/2019
0279	41	13	1	NO		x	SP41 CPD	11/07/2019
0280		14	1	W	x		OV124	12/07/2019
0281		14	1	NO		x	PR24	12/07/2019
0282		14	1	ZW	x		OV125	12/07/2019
0283		15	1	ZW	x		OV126	12/07/2019
0284	40	13	1	NO	x		SP40 VL L1	12/07/2019
0285	40	13	1	NO	x		SP40 VL L2	12/07/2019
0286	40	13	1	NO	x		SP40 VL L3	12/07/2019
0287	40	13	1	NO	x		SP40 VL L4	12/07/2019
0288	40	13	1	NO	x		SP40 VL L5	12/07/2019
0289	40	13	1	NO	x		SP40 VL L6	12/07/2019
0290	45	14	1	ZW		x	SP45 CP	12/07/2019
0291	48	14	1	ZW		x	SP48 CP	12/07/2019
0292	40	13	1	O	x		SP40 VL L7	12/07/2019
0293	43	13	1	NO	x		SP43 VL L1	15/07/2019
0294	43	13	1	NO	x		SP43 VL L2	15/07/2019
0295	43	13	1	NO	x		SP43 VL L3	15/07/2019
0296	49	13	1	NO		x	SP49 VL	15/07/2019

0297		15	1	ZW	x		OV127	15/07/2019
0298	50	15	1	NO	x		SP50 VL	15/07/2019
0299		15	1	ZW		x	PR25	15/07/2019
0300	46	15	1	W		x	SP46 CPZ	15/07/2019
0301	46	15	1	N		x	SP46 CPO	15/07/2019
0302	51	15	1	W	x		SP51 VL	15/07/2019
0303		15	1	O	x		OV128	15/07/2019
0304	46	15	1	Z		x	SP46 CPW	16/07/2019
0305	46	15	1	O		x	SP46 CPO	16/07/2019
0306		16	1	W	x		OV129	16/07/2019
0307	50	15	1	ZW		x	SP50 CPA	26/07/2019
0308	50	15	1	ZO		x	SP50 CPB	16/07/2019
0309	52	16	1	Z		x	SP52 CP	16/07/2019
0310	53	16	1	O	x		SP53 VL	16/07/2019
0311	50	15	1	NO		x	SP50 CPC	16/07/2019
0312	50	15	1	ZW		x	SP50 CPD	16/07/2019
0313		16	1	ZW	x		OV130	16/07/2019
0314	47	14	1	W	x		SP47 VL	17/07/2019
0315		17	1	ZW	x		OV131	17/07/2019
0316	51	17	1	ZW		x	SP51 CPNW	17/07/2019
0316	51	17	1	ZO		x	SP51 CPNO	17/07/2019
0317		17	1	ZW	x		OV132	17/07/2019
0318		18	1	O	x		OV133	17/07/2019
0319		18	1	NO	x		OV134	17/07/2019
0320		19	1	O	x		OV135	17/07/2019
0321		19	1	W	x		OV136	18/07/2019
0321	47	15	1	W		x	SP47 CP	18/07/2019
0322		20	1	W	x		OV137	18/07/2019

0323		20	1	W		x	OV138	18/07/2019
0324	54	21	1	ZW	x		SP54	18/07/2019
0325		21	1	ZW	x		OV139	18/07/2019
0326		21	1	O	x		OV140	18/07/2019
0327		21	1	O	x		OV141	18/07/2019
0328		21	1	NO	x		OV142	19/07/2019
0329		21	1	NO	x		OV143	19/07/2019
0330	57	22	1	W	x		SP57 VL	19/07/2019
0331	58	22	1	N	x		SP58 VL	19/07/2019
0332		22	1	NW	x		OV144	19/07/2019
0333		23	1	NW	x		OV145	19/07/2019
0334	59	22	1	N	x		SP59 VL	19/07/2019
0335	61	23	1	O	x		SP61 VL	19/07/2019
0336	57	22	1	ZW		x	SP57 CPA	22/07/2019
0336	57	22	1	ZO		x	SP57 CPB	22/07/2019
0337	56	21	1	NO		x	SP56 CP	22/07/2019
0338	54	21	1	NO		x	SP54 CP	22/07/2019
0339	54	21	1	ZO		x	SP54 CP	22/07/2019
0340	54	21	1	ZW		x	SP54 CPC	22/07/2019
0341	54	21	1	NW		x	SP54 CPD	22/07/2019
0342								
0343	55	19	1	NO		x	SP55 CP	23/07/2019
0344	53	17	1	N		x	SP53 CP	26/07/2019
0345	59	22	1	NW		x	SP59 CP	26/07/2019
0346		24	1	N	x		OV145	26/07/2019
0347		24	1	NW	x		OV144	26/07/2019
0348		24	1	ZW	x		OV145	26/07/2019
0349	62	24	1	NW	x		SP62 VL	29/07/2019

0350	63	24	1	N	x		SP63 VL	29/07/2019
0351	62	24	1	ZW		x	SP62 CP	29/07/2019
0352		24	1	ZO	x		OV146	29/07/2019
0353		24	1	ZO	x		OV147	29/07/2019
0354		24	1	ZO	x		OV148	29/07/2019
0355		24	1	Z	x		OV149	29/07/2019
0356		25	1	ZO	x		OV150	29/07/2019
0357		25	1	ZO	x		OV151	29/07/2019
0358		25	1	ZO	x		OV152	29/07/2019
0359	63	24	1	ZW		x	SP63 CP	29/07/2019
0360		25	2	NW	x		OV153	29/07/2019
0361		25	1	NW	x		OV154	29/07/2019
0362		25	2	NW	x		OV155	29/07/2019
0363	65	25	2	ZO	x		SP65 VL	29/07/2019
0364	66	25	2	ZO	x		SP66 VL	29/07/2019
0365	64	25	1	ZW	x		SP64 VL	29/07/2019
0366		25	2	NW	x		OV156	29/07/2019
0367		25	2	NW	x		OV157	29/07/2019
0368		25	2	NW	x		OV158	29/07/2019
0369	67	25	2	ZW	x		SP67 VL	29/07/2019

7.3 Vondstenlijst

Inventarisnr.	WP	Vlak	Spoor	Materiaal categorie	Aantal	Datering	Beschrijving
1	1	1	Ap	Aardewerk	2		Twee wandfragmenten steengoed, vermoedelijk van twee items.
2	2	1	nvt	Aardewerk	1		Wandfragment
3	3	1	Ap	Aardewerk	1		Donkerbruin geglazuurd handvat
4	4	1	Ap	Vuursteen	1		Mogelijk kern, waarschijnlijk echter niet antropogeen
5	5	1	nvt	Aardewerk	3		Rood aardewerk, twee
6	5	1	25	Aardewerk, glas, baksteen	3	Na WOII	Botfragment, onidentificeerbaar metaal.
7	2	1	1	Aardewerk, baksteen	4		3 aardewerk (waarvan 1 randfragment), 1 fragment baksteen
7b	3	1	4	Metaal	+10	WOI	Schrapnel
8	7	1	nvt	Aardewerk	1		
9	5	1	nvt	Glas	1		Glazen fles
10	5	1	10	Glas	+10	Na WOII	Flessen, één gedateerd 1951, glas, servies
11	8	1	14	Aardewerk	2		Rood aardewerk
12	8	1	nvt	Bot	2		Twee passende fragmenten van een hoorn of gewei.
13	8	1	nvt	Kalk	1		Kalkfragment.
14	8	1	nvt	Kalk	2		Kalkfragmenten.
15	8	1	nvt	Kalk	2		
16	7	1	6	Metaal	+10	WOI	Knoop en schrapnel
17	8	1	18	Vuursteen, verbrand bot	4		Drie fragmenten (vuur?)steen, mogelijk afval productie vuursteen voor vuurslot. Eén fragment verbrand bot.
18	8	1	14	Aardewerk	9		Roodbakkend aardewerk, mogelijk één randfragment, beigegele engobe.
19	5	1	25	Vuursteen	2		Laag 2. Afval productie vuursteen voor vuurslot?
20	8	1	14	Metaal	1		Loden kogel.
21	8	1	14	Kleipijp	3		Twee steelfragmenten, één met bandversiering. Eén kopfragment.
22	8	1	14	Aardewerk	7		Roodbakkend aardewerk met geel-oranje engobe aan de binnenwand. Drie randfragmenten, drie wandfragmenten, één wandfragment met aanzet oor.
23	8	1	17	(Vuur)steen	2		Keitjes met natuurlijke afslagen

24	7	1	12	(Vuur)steen	1		Klein fragmentje met cortex, waarschijnlijk niet antropogeen
25	8	2	23	Aardewerk	2		Twee wandfragmenten roodbakkend, aan binnenzijde roodbruin geglazuurd.
26	8	2	23	Glas	16		16 fragmenten dik groen glas, veelal wandfragmenten, 2 passende bodemfragmenten. Zie ook vondstnummer 33.
27	7	1	26	Vuursteen	1		Vuursteen voor vuurslot
28	7	1	26	Kleipijp	2		Kop en steelfragment, passend. Rand van de kop met fijne puntversiering. Hielstempel : gekruiste sleutels onder kroon = wapen van Leiden (herkomst : Gouda), idem als stempel bij vondstnr. 76.
29	7	1	26	Metaal	3		Ijzeren fragmenten, 1 spijker, mogelijk 2 elementen van een lemmet.
30	8	2	23	Aardewerk	5		Roodbakkend roodgeglazuurd (enkel binnenzijde), twee niet nader te identificeren, twee wandfragmenten, één bodemfragment met standing (?)
31	8	2	23	Verbrand bot (?)	1		
32	8	2	22	Metaal, steen, verbrand bot	22		6 spijkers, 7 keien (enkele mogelijk afval vuurslot productie), 4 verbrand bot, 5 niet te identificeren (verbrand leem?)
33	8	2	23	Glas	5		Fragmenten van groene dikwandige fles, zelfde item als vondstnr. 26. Passend bodemfragment en kop van de fles.
34	8	2	17	Vuursteen	1		Natuurlijke afslag met cortex
35	8	2	17	Vuursteen	1		Afval productie vuursteen voor vuurslot?
36	8	2	23	Aardewerk	1		Grijsbakkend wandfragment, steengoed
37	8	2	23	Metaal	1		Niet te identificeren.
38	8	2	nvt	Aardewerk	1		Roodbakkend roodbruin geglazuurd randfragment, dikwandig, buitenzijde geen glazuur.
38b	8	2	29	Metaal	1		Ijzeren fragment, mogelijk spijker.
39	8	2	nvt	Kleipijp	2		Losse vondst, aanleg vlak. Twee steelfragmenten
39b	9	1	30	Aardewerk, metaal	2	post ME	Nagel. Blauw en grijs geglazuurd wandfragment met ingestempelde versiering.
39c	9	1	30	Bot			
40	8	2	31	Aardewerk	1		Oranje wandfragment, bruine glazuurlaag aan één zijde.
40b	9	1	31	Metaal	1		Nagel
41	8	2	31	Metaal	2		Eén fragment van een spijker, en één ijzeren niet identificeerbaar fragment.
41b	9	1	41	Bot, metaal	4		Botfragment, onidentificeerbaar metaal.
42	8	2	35	Verbrand bot	1		
42b	12	1	35	Aardewerk	1		Roodbakkend aardewerk, randfragment, binnenzijde okerkleurig glazuur.

43							
44	12	1	34	Metaal	13		Ijzeren fragmenten, mogelijk 5 spijkers, voor het overige niet te identificeren, 1 (vuur?)steen.
45	13	1	nvt	Metaal	1		Onidentificeerbaar
46	13	1	nvt	Metaal	1		Ijzeren fragment, langwerpig, niet te identificeren.
47	10/11	2	33	Kleipijp	1		Steelfragment,
48	10/11	2	33	Metaal	2		Ijzeren nageltjes, mogelijk van schoeisel.
49	10/11	2	33	Verbrand bot	2		
50	13	1	37	Kleipijp	1		Steelfragment.
51	13	1	51	Metaal	1		Gespje met koperen of bronzen afwerkingslaag. Versierd met bloemmotief en een ander vegetaal motief (Fleur de Lys?),
52	12	1	35	Metaal	2		Ijzeren fragmenten, mogelijk van spijkers.
53	12	1	35	Aardewerk	2		Twee wandfragmenten roodbakkend, dubbelzijdig geglazuurd, 1 fragment roodbruin, 1 groenig,
54	13	2	38	Kleipijp	1		Steelfragment
55	13	1	38	Metaal	2		Zwaar geroeste ijzerfragmenten.
56	13	1	38	Aardewerk	2		Kleine fragmentjes bruinrijks aardewerk met bruine glazuurlaag.
57	13	1	39	Kleipijp	1		Klein steelfragment met ingedrukte bandversiering.
58	13	1	37	Kleipijp	1		Fragment van de kop van een kleipijpje
59	12	1	35	Metaal	1		Ijzeren fragment, spijker of nagels.
60	12	1	35	Glas	+10		Groene wandfragmenten, halsfragment, iridisatie. Laag 3.
61	13	1	nvt	Aardewerk	1		Rood aardewerk
62	13	1	39	Metaal	2		Ijzeren fragmenten nagels/spijkers.
63	13	1	42	Metaal	1		Schoennagel?
64	13	1	39	Aardewerk	2		Eén roodbakkend oorfragment met sporen van glazuur. Eén beigebruin wandfragmentje met mogelijk sporen witte engobe.
65b	12	1	35	Metaal, verbrand bot (?)	3		1 spijker, 1 verbrand botfragment, 1 stukje metaal (niet te identificeren),
65	12	1	35	Metaal	2		Uit coupe OW, laag 3, houtskoolrijke laag
66	12	1	35	Aardewerk	1		Uit coupe OW, laag 3, houtskoolrijke laag
67	13	1	39	Kleipijp	1		Steelfragment. Onversierd.
68	12	1	34	Metaal, steen	2		Twee metalen fragmenten, spijkers?

69	12	1	37	Metaal	2		Ijzeren fragmenten, mogelijk van een lemmet.
70	13	1	39	Aardewerk	1		Wit aardewerk, wandfragment, restant bruine glazuur
71	13	1	nvt	Kleipijp	1		Losse vondst. Uiteinde van de steel (mondstuk).
72	13	1	nvt	Aardewerk	1		Randfragment, ruwwandig roestbruin, dikwandig.
73	13	1	nvt	Aardewerk	1		Losse vondst. Reducerend gebakken.
74	13	1	37	Kleipijp	2		Twee steelfragmenten
75	13	1	44	Kleipijp	1		Steelfragment
76	13	1	37	Kleipijp	2		Twee passende fragmenten van de kop, rand van de kop met fijne puntversiering. Bij de hiel, maar op de kop, stempel : gekruiste sleutels onder kroon = wapen van Leiden (herkomst : Gouda). Zie ook vondstnr. 28.
77	13	1	42	Aardewerk	3		Twee fragmenten ruwwandig bruin, 1 randfragment oxiderend gebakken, bruin geglaazuurd aan binnenzijde, buitenzijde zwart door reductie.
78	13	1	35	Glas, kleipijp, metaal, bot	21		9 fragmenten lichtgroen glas met lichte iridisatie, 1 botfragment (niet nader te identificeren), 4 spijkers, 2 stukken metaal, 5 steelfragmenten kleipijp waarvan twee met ingedrukte bandversiering,
79	13	1	44	Metaal	6		Spijkers
80	13	1	41	Bot, kleipijp, baksteen, metaal	+10		Bot, metalen spijkers, twee kleipijp steelfragmenten, één met rijke ingedrukte versiering
81	nvt	nvt	nvt	Metaal	1		Gewichtje
82	14	1	nvt	Kleipijp	1		Steelfragment
83	13	1	40	Aardewerk, metaal	2	post ME	Geglazuurd aardewerk
84	14	1	45	Bot, kleipijp	10		Botmateriaal, steelfragment kleipijp, metaalfragmenten
85	15	1	46	Kleipijp	5		Steel- en kopfragmenten
86	16	1	nvt	Metaal	1		Munt
87	16	1	nvt	Aardewerk	1		Steengoed?
88	17	1	nvt	Aardewerk	1	post ME	Geglazuurd
89	18	1	nvt	Aardewerk	1	post ME	Randfragment roodgeglazuurd aardewerk
90	21	1	56	Bot	4		
91	21	1	54	Kleipijp	2		Kopfragmenten van twee verschillende exemplaren. Twee keer met hielstempel, 1 x niet identificeerbaar, 1 x gekroonde 10
92	21	1	54	Metaal, gesp	3		1 gesp, 2 niet nader te identificeren
93	21	1	54	Metaal	1		Ijzeren haak

94	21	1	54	Aardewerk	2		
95	19	1	55	Metaal	1	WOI	Kogelfragment
96	19	1	55	Metaal	+10		Diverse niet nader te identificeren metalen fragmenten - vermoedelijk schrapnel
97	23	1	60	Kleipijp	1		Steelfragment
98	24	1	nvt	Silex	1		Schrabber, pijlpunt?
99	25	1	nvt	Aardewerk	1		Randfragment
100	25	1	nvt	Silex	1		Kling
101	23	1	60	Metaal, aardewerk	2	20	Metalen pin, recent aardewerk, laag 2
102	23	1	60	Metaal, glas	+10	20	Prikkeldraad
103	23	1	61	Kunststof	1	20	

7.4 Stalenlijst (monsterlijst)

Inv.nr.	Spoor	Aard
1	beek	pollenbak
2	1	bulkstaal
3	1	bulkstaal
4	1	bulkstaal
5	1	bulkstaal
6	7	bulkstaal
7	8	bulkstaal
8	18	bulkstaal
9	13	bulkstaal
10	14	bulkstaal houtskool
11	25	pollenbak
12	16	bulkstaal grachtvulling
13	19	verbrande vulling haard
14	19	bulkstaal houtskool
15	21	bulkstaal houtskool
16	27	bulkstaal houtskool
17	22	bulkstaal houtskool haard
18	26	bulkstaal houtskool haard
19	27	pollenbak
20	23 vlak 2	verbrand bot
21	23 vlak 2	bulkstaal houtskool
22	29 vlak 2	bulkstaal
23	17 vlak 2	bulkstaal
24	30	bulkstaal
25	31	bulkstaal a
26	31	bulkstaal b

27	34	bulkstaal
28	34	bulkstaal houtskool
29	34	bot
30	35	houtskool
31	33 vlak 2	bulkstaal houtskool
32	38	bulkstaal
33	38	houtskool
34	39	bulkstaal
35	35	houtskool
36	34	verbrand bot
37	35	bulkstaal
38	37	bulkstaal
39	42	houtskool
40	42	bulkstaal
41	41	houtskool
42	41	bot
43	54	bulkstaal
44	55	staal verbrande laag
45	62	bulkstaal houtskoolrijke laag
46	68	bulkstaal
47	60	pollenbak
48	61	bulkstaal